

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Vndecimvs

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
Tomus Primus.

LIBER VNDECIMVS.

De Seminibus herbarum.

C A P. I.

Vitor. Postquam naturas herbarum singularem, videlicet agrestium & hortulanarum colligendo diligenter compleuimus: restat, ut ea quæ ex herbis procedunt, videlicet semina, & grana, & succos per singula genera describamus. Nam de floribus, & folijs iam dictum

est supra: videlicet ubi aeternum est de communi natura plantarum. *Ambrosius in Exameron.* Miramur siquidem, quod cito terra germinauerit ad Dei vocem. Quamto maiora sunt miracula si spectes singula, quo modo ad inuicem iacta in terram semina teloluuntur, & nisi mortua fuerint, nullum afferant fructum: si autem fuerint, quadam sui morte resoluta, in vberiores fructus reuergant. Suscipit granum tritici putris gleba: sparsumque cohibet, ac velut materno gremio terra fouet & comprimit. Inde cum se granum illud resoluat herbam germinat: cuius viriditatis species herbescens, iam grata est oculis. Et statim genus satui similitudine sui prodit, ut iam in herbis fructus recognosci possit: paulatimque adolefcit & culmo pubescens assurgit. At ubi se geniculata iam spica subleuat: vaginæ quædam futuræ trugi parantur, in quibus granum interius formatur, ne tenera eius primordia, aut frigus lædat, aut solis æstus exurat, aut ventorum inclementia, vel imbrium vis seua discutiat. Succedunt quidam ordines spicæ mirabili arte formati, vel ad speciem grati, vel ad tutamen nexu quodam inter se naturalis colligationis astricti. Et ne frugis numerosioris pondere cedat futura culmorum, vaginis quibusdam imple culmus, ut geminatis viribus, possit frugem sustinere multiplicem, ne impar oneri curuetur in terram. Tunc super ipsam spicam vallum instruitur aristarum, ut quasi quoddam bellum præstant, ne minorum animi

A moribus spica lædatur, aut fructibus suis exuatur, aut vestigijs proteratur. Sic terra quod acceperat feneratorum restituit, manetque fidelis agricola, tanquam feneratori suo. Nam & si quando fanus non soluit, eo quod forsitan inclementia frigoris, aut nimia siccitas, aut immensa imbrum aduersa fuerit: alio anno superioris anni damna compensat. Ceterum quæ species agri pleni, quis odor, quæ suauitas, quæ agricolarum voluptas, dignè explicare non possumus si nostro colloquio utamur.

Palladius de agricultura lib. 1. In nouo genere seminum non est tota spes ponenda ante experimentum. Locis humidis semina citius degenerant quam siccis. Semina pluitquam annicula esse non debent, ne vetustate corrupta non prodeant. Seminarium mediocri terra rectè instituitur: ut ad meliorem quæ lata fuerint transferantur. Omnia vero quæ seruntur in terra crescente Luna, & diebus tepidis sunt serenda. Nam tepor euocat, frigus includit. Serenda sunt inquam cum Luna crescit, secunda vel ligenda cum decrescit. *Auctor.* Dicturi autem de seminibus quibusdam herbaceis, quæ in vñ communiter sumuntur incipimus.

De Ameos & aneto.

C A P. II.

Dioscorides. Ameos multi cuminum æthiopicum, aut basilicem dicunt esse. Sed ameos alterius est naturæ. Est quidem semen pæne cumini æthiopico simile, sed minutius & exalbidius, & quodammodo spissius, gustum habens origano similem. Sed eligendum est recens atque mundum: virtus illi est acris, theriaca, & desiccatiua. Tortionibus medetur: urinam & menstrua prouocat, desiccatur nimis & extenuat. Idem diaphoreticum est. Cum vino bibitum mensuris imperat: inflationem prorsus sedat. Melli additum liuores detergit. Bibitum ac perunctum corpori bonum colorem reddit. Cum resina & vua passa maticem purgat fumigatione sua.

Platavins. Aneti semen multipliciter conuenit vñ medicinx, radix secundo, herba vero tertio: de

Terra feneratorum restituit.

Crescent Luna serendum, decrescente secundum.

Ameos.

Anetum.

qua

qua scilicet dictum est in precedenti libro. *Constant.* A
in libro graduum. Aneti semen perustum & cataplas-
matum hæmorrhoidas omnino sanat. *Dioscor.* Ane-
ti semen adhibitum in cataplasmo soluit condiloma-
ta. Idem seruefactum & admotum naribus, singulti-
te non patitur. *Palladius lib. 3.* Anetum quando feri-
tur, aliqui semen eius non obruunt, opinantes, quod
à nulla aue tangatur. In Februario frigidis locis se-
ritur, & omnem celi statum patitur, sed tepidiore
lærat. Serendum autem est rarius & rigandum.

Macer.

*A medicis calidum siccumque refertur anetum,
Et dicunt quod si gradus hinc in vitroque secundus,
Assidue bibitum visui nocet, & geniale
Claudit iter siccat humorem seminis intus,
Si nimio venter turgens humore grauetur,
Suspendit pulvis combusti seminis huius:
Apposuit digitis, aut intus clystera fusus,
Olfactum reprimis singultum semen aneti,
Assutum & feruens si sapiens olfacit ager,
Apponas hæmorrhoidis si semen aneti,
Vilum curat eas, & condilomata soluit.*

De Aniso.

C A P. III.

Anisum.

*Curat ven-
tositatem.*

*Sedat verti-
ginem.*

*Locus & vi-
tus in quibus
feritur anisu.*

P *Lactarius.* Anisum quod alio nomine cyminum
dulce dicitur, semen est cuiusdam herbe simili
nomine appellatæ: & est calidum & siccum in tertio
gradu. Virtutem habet dissoluendi & consumendi:
valet contra ventositatem, indigestionem, acidam eru-
ctionem, & dolorem intestinorum ex frigidityte,
dolorem aurium ex humiditate. Sed & decoctio anisi
cum alijs herbis diureticis soluit opilationem splenis
& hepatis. Contra liuorem ex percussione cum cy-
mino conteritur, & cum cera liquefacta supponitur.
Ad augmentationem lactis valet pulvis eius in cibo
& potu sumptus. Meatus enim lactis suo calore ape-
rit. *Dioscorides.* Anisus feruentis est nature vel virtu-
tis, & siccat atque scarotica ac vinctualis. Medetur
hydropicis: sitim bibitus tollit: venenis occurrat. In-
flationes amputat, ventrem stringit, menstruis impe-
rat, lac mulieribus prouocat, bibitus ventrem stimu-
lat: fumigatione naribus adhibitus dolorem capitis
tollit: aurium dolorem cum oleo roseo adhibitus mi-
tigat, ventositatem ventris tollit. Optimum est autem
Creticum: deinde vero Ægyptium. Gallicum autem
vetustissimum.

Anicenna. Anisum est semen feniculi Romani. In
ipso est dulcedo & acuitas, qua medicinis aduenti-
bus sit vicinum. Est autem aperitiuum cum stipticita-
te parua, sedatiuumque dolum, resolutiuum ven-
tositatum, propriè si asserat. Confert etiam inflatio-
ni in facie, & apostematibus extremitatum: vapor e-
ius attractus soda atque vertiginem sedat: lac & vri-
nam, & menstrua prouocat: aperit opilationes renum
& vesicæ atque matricis, & confert febri antiquæ.

Constantinus ubi supra. Anisum calidum est & sic-
cum in tertio gradu, crassos humores attenuat: ven-
tositatem & inflationem dissoluit, opilationem aperit
hepatis & splenis: lac mulieris augmentat, libidinem
excitat, vrinam & menstrua, & sudorè prouocat: ven-
trem constipat, maximè si assum accipiat, & super-
fluis humoribus ad ventrè fluentibus repugnat. Quod
si fumigatum, & naribus applicatum fuerit, dolorem
capitis de crassa ventositare & rheumate curat.

Ex epistola Hippocratis. Anisus calefacit & desiccet
nimis: diureticus autem existit: amputat itaque ven-
tositatem in ventre, ac sine dolore facit esse.

Palladius ubi supra. Anisum sicut & cyminum. In
Martio feritur bene. In locis autem lætioribus me-
lius prouenit: & item cæteris, si humore inuenitur ac
stercore.

Iterum de eodem.

C A P. IV.

P *Linus libro vigesimo.* Anisum aduersus scorpiones
ex vino bibitur. A pythagora inter pauca lauda-
tum, siue coctum, siue crudum. Idem viride aridum-
ve, omnibus quæ condiuntur quæque intinguntur de-
sideratum. Ipsam oris halitum iucundiorē facit, fe-
toremque tollit masticatum matutinis cum smirneo
& melle exiguo. Mox vino collutum vultum iuniorē
præstat. In somnia leuat suspensum, aut puluino, vt
dormientes olfaciant. Appetentiam ciborū præstat,
cum id quoque inter artificia delicæ fecerunt, ex quo
labor delijit cibos poscere. Ob has causas, quidam
anicetum id vocauerunt. Laudatissimum est Creticum,
proximum Ægyptium, hoc ligustici vicem præstat in
condimentis: dolorem capitis leuigat suffitum nari-
bus. Epiphoris oculorum radicem eius tusam impo-
nit lollas. Ipsumque cum croco pari modo & vino,
per se quoque tritum cum polenta, valet ad magnas
fluctuationes, extrahendaque siqua in oculos incide-
rint. Narium quoque carnes consumit ex aqua illitū:
sedat anginas cum melle & hisopo ex aceto gargariza-
tum, auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pitui-
tas purgat rostum, cum melle sumptum melius. Cum
acetabulo à nisi naves amaras quinquaginta purgas
tere in melle ad tussim. Facillimè vero anisi dragma-
tres, duæque papaueris melle miscentur ad magnitu-
dinem fabæ: trinisque diebus sumuntur, & præcipuū
est ad ructus. Ideoque inflammationibus stomachi, &
intestinorum torminibus, ac celiacis medetur. Sin-
gultus in hiber decoctum, & olfactum, & potum: de-
cocti quoque succus digerit cruditates. Ipsumque ol-
factum cum apio sternutamenta in hiber. Potum con-
citatur somnum: calculos pellit. Cohibet vomitiones:
præcordiorumque tumores. Est etiam vtilissimum vi-
tijs peccorum: neruis quoque, quibus corpus est suc-
cinctum vtilissimum: prodest & capitis doloribus suc-
cus eius instillati cum oleo decoctum, nec aliud ven-
tri & intestinis putant vtilius: ideoque dysentericis
ac tenasmon patientibus datur rostum. Aliqui addūt
opium pillulis in die ternis lupini magnitudine, & vi-
ni cyatho dilutis. Dieuthes & ad lumborum dolores
succo vsus est. Semen hydropicis & celiacis dedit tri-
tum cum menta. Verum & radicem ad renes. Dalion
herbarius parturientibus ex eo cataplasmata imposuit
cum apio. Item vuluarum dolori: deditque bibendum
cum aneto parturientibus: phreneticis quoque illini-
uit recens cum polenta, sic & infantibus comitialē
vitium, aut contractiones sentientibus. Pythagoras in
manu habentes æstimauit non corripere comitiali vi-
tio: ideoque quamplurimum domi ferendum: pa-
tere quoque facilius olfactantes, statimque à par-
tu dandum esse potui, aspersa polenta. Solimenes
contra duricias omnes illo vsus est ex aceto. Et
contra lassitudines in oleo decoquens, addito ni-
tro: potio quoque semine eius lassitudinis auxi-
lium sponddit viatoribus. Heraclides ad infla-
mationes stomachi semen eius tribus digitis cum
Castorei duobus obulis dedit ex mullo: similiter
ad ventris & intestinorum inflationem & orthop-
noicis, quod ternis digitis prehenderit seminis
tantum denique iusquiami cum lacte asinino. Mul-
ti vomitoris acetabula eius & folia lauri decem tri-
ta in aqua bibenda inter carnem suadent. Stran-
gulationes vuluæ si manducetur & linatur cali-
dum: vel si bibatur cum castoreo aceto & mel-
le sedat vertigines à partu cum semine cucumeris,
& lini parti mensura in albo vino discutit. Cleopo-
lemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi ac
feniculi vsus est, in aceti ac mellis cyathovno. I-
dem lenit articulares morbos cum amaris nucibus
illitum.

illitum. Sunt qui & aspidum venenis putant eius naturam aduersari, urinam cit, sitim cohibet, venerem stimulat, cum vino sudorem leniter prestat, vestes quoque à tineis defendit. Recens semper est efficacius, & quo nigrius. Inutile tamen est stomacho præterquam inflato.

De apij semine & asparagi & atriplicis.

C A P. V.

Isaac in dietis. Apij semen diureticum est, plusquam frondes. Nonnumquam vero semen eius in medicina ponitur: præstatque dolori intraneorum mitigationem ac tussientibus remedium: & fit etiam contra venenum: at vero vniuersaliter apium epilepticis nocet. *Palladius lib. 5.* Apij semina vetustiora quidem nascuntur citius: ea vero quæ nouella sunt serius.

Plinius ubi supra. Apij semen menstrua cit & urinam. Idem quoque semen cum vino frangit vesicæ calculos.

Auicenna in secundo Canone medicina. Alij semen confert hydropisi, mundificat hepar, ipsumque calefacit, urinam quidem & menstrua prouocat, sed malum est prægnantibus.

Platarius. Asparagi semen & fructus medicinae competunt. Semen eius valet contra stomachi & intestinorum dolorem, & contra vitium lapidis, & contra iliacam passionem. Hoc itaque semen per annum seruatur, & in medicinis ponitur cum asparagi receptio reperitur.

Dioscorides. Asparagi semen & radix vtilia sunt hepati ac renibus. Semen ipsum cum cymino tritum, & cum vino datum, ventrem stimulat, urinam quoque sollicitat.

Isaac in dietis libro tertio. Asparagi seminis atque radicis posima bibicum occurrunt moribus araneorum.

Idem in eodem. Atriplicis semen est mundificarium atque colatium. Proinde valet ictericiam patientibus, quæ de hepatis opilatione nascitur. Nam quod inde cum melle & aqua datur, cholicos prouocat vomitus.

De Bancia semine & beta ac boraginis & brassica.

C A P. VI.

Auicenna. Bancia sylvestris semen appellatur daucus, qui calidus est in gradu tertio, & siccus in eiusdem principio: aperitiuus est valde, prouocat urinam & menstrua.

Plinius ubi supra. Beta sylvestris quæ respectu domesticæ multo minoribus, & tenuioribus ac densioribus est folijs: semen prodest dysentericis.

Ambrosius. Boraginis semen (vt dicit Isaac) per annos duos in efficacia multa seruatur, & in medicinis ponitur. *Plinius ubi supra.* Brassicae semen, tostum contra serpentes fungorumque venena præbet auxilium.

Dioscorides. Semen brassicae potum lumbricos occidit, & lentigines tollit. Apud Galenum inuenio semen brassicae potum, & Aegyptiæ maximè lumbricos & intus animalia extinguere.

Palladius. Semen brassicae vetustum mutatur in rapam.

De Cannabi semine atque capparis.

C A P. VII.

Plinius libro vigesimo nono. Cannabi semen quando maturatum est, Aequinoctio Autumni distinguitur, & Sole vel vento, vel fumo siccat.

Dioscorides. Cannabi semen omnibus notum est, vti vtile, quod & facile manducari potest. Nimiè comestum genitalia stringit: viridis succus auris dolo-

rem mitigat infusus. Cannabum agreste plurimum quoque idem facit, eiusque semen atque radices supradictis similes sunt.

Auicenna ubi supra. Semen cannabi ventositates fugat & excitat: difficilis est digestionis, malique humoris: quod ex eo fixum est, minoris nocumendi est. Et syrupus de saccharo acetosus expellit nocumentum eius. Ipsum enim semen, facit soda propter caloris vehementiam eiusque vaporem. Schedegeni est semen cannabi, & aliud quidem est hortulanum, aliud campestre. Semen cannabi campestre, est calidum & siccum in gradu tertio.

Dioscorides. Capparis semen est sicut oliua: ventrem mollic, & comestum caco stomachum existit. Idem semen & radix eius cum vino bibita splenem attenuant: urinam prouocant, sanguinem deponunt. Item semen eius cum aceto coctum, & ore retentum dolorem mitigat dentium.

De Cardamomo.

C A P. VIII.

Dioscorides. Cardamomum semen est videlicet nasturtij, quod in Arabia nascitur & alijs locis. Sed eligendum est fragile, flauum, plenum grauedine, & quasi lentum, sed non rugosum, clausum, & si frangatur puluerosum, gustumque subamarum calefaciens odore suauis & graui. Est autem calidæ virtutis, aliquid habens amaritudinis: ideoque lumbricos latos occidit. Cum aceto bibitum scabiem sanat & expurgat. Cum aqua vero calida prodest epilepticis, tussim mitigat ischiaticos curat, paralyticos sanat. Et quoniam aliquid habet causticæ virtutis, & quemadmodum sinapis relaxat, ideoque ventris tortionem & inflationem relaxat, & sanat: urinam & menstrua prouocat, potatumque partum expellit, animalia ventris excludit, Serpentium moribus occurrunt. Cum vino nephreticos adiuuat: ictusque serpentium vel scorpionum omnium salubriter curat: vesicæ lapides frangit: menstrua fumigando deponit.

Auicenna. Cardamomum quoddam est magnum, sicut cicer nigrum, quod cum frangitur, interius habet granum album, mordicans linguam sicut cubebe. Et aliud est paruum sicut lens, etiam aromaticum. Calidum est & siccum in tertio gradu: & in ipso est cum calefactione stipticitas, proprièque in illo quod habet caput, & propriè in capite ipsius. Confert nauisæ ac vomitui cum masticis aqua, & aqua vtriusque granati.

Constantinus ubi supra. Cardamomi duo sunt genera, maius & minus: vtrumque in primo gradu calidum & siccum. Sed maius est minoris caloris ac ponticitatis, & magis odoriferum, idcirco stomachum confortat, & digestionem adiuuat, vomitum cholicum arcer, cum ligno aloes masticæ ac succo mentæ potatum, extinguit phlegma, maximè suis corticibus bibitum. Cortex enim stipticior est, & stomachi confortantior.

Platarius. Cardamomum est fructus, vel potius semen cuiusdam arboris: & est calidum & siccum in secundo gradu. Maius melius est, & habet aliquantulum acuminis, & dulcedinem immixtam. Per annos xx. potest seruari. Virtutem habet confortandi ex aromaticitate, dissoluendi & consumendi ex qualitatibus. Valet contra syncopen & cordiacam passionem ex frigida causa: & ad debilitatem stomachi, id est digestionem confortandam, & appetitum prouocandum, & contra vomitum ex frigida causa, contraque debilitatem cerebri.

Ex epistola Hippocratis. Cardamomum calidam virtutem habet, & aliquid amaritudinis, quia lumbricos occidit, & scabies fortiter sanat.

De Carui.

C A P. IX.

Carui vel
alias Carui.

Platearius. Carui appellatur semen, & herba in tertio gradu calida & sicca. In transmarinis partibus, & in Sicilia reperitur in quantitate multa: per annos quinque seruari potest. Virtutem diureticam & diaphoreticam habet: unde vinum decoctionis eius confert stranguriam ac dysuriam: pulvis etiam eius in cibis sumptus digestionem confortat, ventositatem excludit, & positum in balsamenti appetitum excitat. Semine vtuntur tantum in medicinis.

Constantinus in libro graduum. Carui est calidum & sicum in tertio gradu: ventositatem & inflationem dissolvit, stomachumque corroborat, lumbricos occidit, digestionem virtutem confortat: urinam prouocat.

Auscenna. Carui est proximum dispositionibus anisi: Calidum est & sicum in secundo. Expellit ventositates & exiecat, & non est in subtiliatione cymini. Confert tremori cordis. Est bonum vermibus, interficit enim eos.

Plinius libr. 19. Careu gentis suae nomine appellatum in quacunque terra feri vult eadem ratione, qua olusacrum, laudatissimum tamen in Caria, proximum in Phrygia.

Dioscorides. Careos semen est omnibus notum: virtus est illi calida, & vntualis, aniso similis, eustomacha, misceturque antidotiis, & oxyporijs. Radix eius comeditur cocta sicut pastinaca.

Cardumen.
Virtus.

Ex synonymis. Cardumen est agreste carui. Auscenna. Cardumen est in tertio gradu calidum & sicum, & est rubificatiuum. In ipso est virtus liquefactiva, eiusque virtus est confortare membra intrinseca: confert scabiei, & impetigini, & confert agitudinibus nervorum, ac dolori anchae ex phlegmate atque paralyti, & lacertorum contusioni. In aqua bibulum confert epilepsiae. Est etiam mundificatiuum pectoris, & sedatiuum tussis, confert dolori punitino ventris, ac vermibus & ascaridibus. Et cum vino renum dolori, & urinae difficultati. Datur & ad lapidem in potum cum cortice radice lauri, eiusque fumus fetum interficit, denique confert mordicationi scorpionis, ac reliquis puncturis.

Constantinus ubi supra. Sylvestre carui, quod dicitur cardumen, valet epilepticis, diuque tussentibus ischiaticis, nephreticis, stranguriis, ac reptilium moribus. Tortionem ventrisque dolorem de crassa ventositate, ac viscoso phlegmate curat, cum aceto mixtum scabiem, impetiginem, alopeciam sanat. De quo qui fumigatus fuerit, stridorem ei prouocabit.

De Cymino.

C A P. X.

Cymini vir-
tus.

Platearius. Cyminum est semen herbae cuiusdam in multa quantitate nascentis, nec sophisticatur propter multam eius copiam: per annos quinque seruari potest. virtutem habet diureticam, & fumosiratem subtiliandi. Vnde sumptum in cibis & potibus & balsamenti digestionem confortat: vinum decoctionis seminis formiculi, & cymini dolorem stomachi, & intestinorum tortionem ex ventositate mitigat. Contra tussim frigidam datur vinum decoctionis eius & sicum siccatum: valet contra tumores ac dolores facium: contra frigidum rheuma, contra stranguriam & dysuriam, contra liuorem ex contusione. Ex frequenti autem vsu cymini fit decoloratio.

Isaac. Cyminum est calidum in tertio gradu, sicum in secundo: ventositatem dissolvit, dolorem & tortionem ventris placat. Coctum cum cibis instantibus temperat eos.

Dioscorides. Cymini semen bibitum tortiones & inflationes saluberrime curat aquae mixtum. Cum aceto vero subglutientibus opitulatur, venenis occurrir, dolorem stomachi compefcit, Masticatum & impositum, liuores derergit. Addito melle & vna passa omnia supradicta facit.

Plinius libro vigesimo. Cyminum sariuum datur ad iocineris vitia tostum in aceto tritum, Item & ad veriginem, in dulci vino tritum, ad vuluarum vitia. Testium quoque tumoribus tostum tritumque cum melle, vel rosaceo ac cera tritum, Sylvestre ad omnia efficacius est, praeterea valet ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sifit & vomitiones ex vino, nausaeque quantum valent tres digiti apprehendere: propter collum quoque bibitur, illiniturque vel penicillo feruens, vel astringitur fascijs. Strangulationes vuluae potum in vino aperit, tribus dragmis in tribus vini cyathis, instillatur auribus quos ad sonitus atque tinnitus cum seto vitolino, vel melle. Sugillatis illinitur cum melle & vna passa & aceto. Lentigini nigrae ex aceto.

Constantinus ubi supra. Cyminum est calidum & sicum in tertio gradu: ventositatem & inflationem stomachi dissolvit, urinam prouocat, & valet contra frigiditatem hepatis. In oleo coctum & clysterizatum, tortionem & dolorem de crassa ventositate & inflatiua pellit, in aceto infusum & assum ventris solutionem propter liquidos humores constringit. Bibitum cum vino curat reptilium morsum. Pellarizatum cum oleo veteri constringit sanguinis fluxum. Naribus insufflatum cum aceto, vel facta sternutatione cum eo, constringit sanguinem de naribus profluentem, assueret tamen quis ex eo lotus, aut illud potans, patitur in superficie cum plumbeo colore mixtam citrinitatem.

Palladius libro tertio. Cyminum in Februario feritur loco non bene subacto, & cui latamen admisceatur.

Iterum de eodem.

C A P. XI.

Auscenna. Cyminum aliud est Chermentium, & aliud Persicum, & aliud Aemium, & aliud Nabatium. Et ex omnibus aliud est sylvestre, cuius acrimonia fortior est. Aliud autem domesticum est. Chermentium coloris est nigri, persicum vero citrini. Est autem calidum in tertio, sicum in secundo. In ipso est incisio & exiecatio atque stipriticitas ventositates expellit ac resoluit, faciem clarificat ex aqua eius ablutio, & similiter eiusdem acceptio, verum tamen cum mensura fiat, quia nimis eiusdem vsus faciem citrinat. Idem vulnera ex ipso impleta consolidantur. Idem cum aceto tritum odoramento suo fluxum abscindit sanguinis narium, & similiter cum in nares intromittitur ex eo lichinum. Cum aceto bibitum aquae mixto, difficultati confert anhelitus, ac tremore cordis frigidum. Cum oleo & farina fabarum administratum frangit lapidem propriamque sylvestre, & confert distillationi urinae, mictui quoque sanguinis ac dolori punitiuo & inflationi ventris. Idem datur in potu cum vino ad morsus vermium venenosorum, propriamque sylvestre, cuius semen est semini lilij semine. Cyminum quidem nabatium ventrem soluit. Chermentium vero stringit. Et herba sylvestris prouocat choleram in urinam. Quandoque masticatur & miscetur cum oleo, & distillatur super vngulam, & super coagulatum sanguinem sub oculo, & confert. Quandoque masticatur cum sale, & distillatur spurum super scabiem & vngulam abscisam, & prohibet adhaerentiam. Et succus sylvestris abstergit visum, & attrahit lachrymas.

Macer.

Esse putant medici calidum sicumque cyminum.

Tertium

Tertius est illi gradus in virtutibus istis.

Assumptum quocunque modo depellere tradunt,
Viscera vexantem ventum stomachumque gravantem,
Est digestum stomachi iecorisque calorem
Excitat, & Veris dicunt inhibere furorem,
Et fluxum ventris in aceto stringere coctum
Hoc orthopneus miram prestare medellam,
Expertus dicunt, cum pusca sepius haustum
Aque venenosus cum vino moribus ipsum
Prebet opem, tritum fabae cum Polline iuncto,
Melle tepente solet testes curare tumentes,
Appositum sistit cum pusca menstrua sumptum,
Dicunt pallentem dare mansum saepe colorem.

De Crocognido, & coriandro.

C A P. XII.

Crocognidum. *Placarius.* Crocognidum est semen laureolae: quod competit vsui medicinae, virtutem habet purgandi principaliter phlegma & cholera. unde & sanis lapsis, & aegris non multum febricitantibus dari potest: pulvis crocognidij subtilis diu cum oleo bullitur: & sic ex eo peccat propter stranguriam, & dysuriam inungitur, Renes quoque propter tenasim ex frigido & glutinoso humore intestinis adherente, & propter surditatem immittitur auribus: si fiat ex humoribus ibidem existentibus, Saniosas quoque superfluitates consumit. *Plinius lib. 27.* Crocognido est color croci, magnitudo maior est grano piperis. Vis eius est ardens, & ob hoc in pane deuoratur: ne cum gulam transit exurat. Huic est vis praesentanea contra cicutam: & sistit aluum. *Constant. ubi supra.* Crocognidum est calidum & siccum in fine secundi gradus, hydropicis est conueniens ventri tamen nocet, sed aquam citrinam purgat, & cholera rubeam, & phlegma. Frondes eius cataplasmatibus vulnera putrida mundificant scabiem, & impetiginem curant.

Placarius. Coriandri semen in receptionibus ponitur, quod ex qualitatibus, & aliquantula aromaticitate virtutem habet confortandi, ad digestionem scilicet confortandam, & ad dolorem stomachi ex ventositate datur semen in cibis, & vinum decoctionis eius. Pulvis eiusdem seminis super carnes aspersus, eas reddit saporatas. *Isidorus.* Coriandri semen datum in vino dulci promores in ventrem reddit, & si supra modum dederis, amentiam nutrit. *Dioscorides.* Semen coriandri bibitum cum dulcore, id est passo: lumbricos extinguit, genitalia & semen virile crescere facit, quod si multum acceptum fuerit, sensus his hebetescit, aut etiam infert necem, ex aqua vero potatum solutionem ventris abstringit. Mirum est autem, quod Xenocrates tradidit, quot grana seminis mulier biberit tot ei diebus menstrua contineri, scilicet vno die si vnum: duobus si duo: & sic deinceps.

Constant. ubi supra. Croci hortensis semen calidum & siccum est in tertio gradu. phlegma purgat & cholera passionem. Tritum & in iure pinguis gallinae missum, & potuidatum, purgat phlegma viscosum, & stomacho nocet.

Plinius libro 20. Seminis coriandri grana tria subent in tertianis deuorari ante accessionem aliquam, vel plura fronte inbent illiniri. Sunt & qui ante solis ortum cervicalibus efficaciter putant subiici. Semen illud ex aqua bibitur in cholera, cum ruta pellit animalia intraneorum cum mali punici succo & oleo semen potum.

Auicenna. Semen coriandri torrefactum constringit.

Palladius libro tertio. Coriandrum a mense Martio feritur vsque in Octobrem, amatque terram pinguem, sed & macro solo nascitur, & eius semen quo vetustius fuerit melius putatur, humore delectatur, & satum bene cum olere quocunque nascitur.

De Dauco & eruca semine.

C A P. XIII.

Auicenna in secundo canone. Daucus est semen banciae sylvestris: calidus est in gradu tertio, & siccus in eiusdem principio, aperitiuus est valde, prouocat urinam & menstrua. *Plinius lib. 25.* Dauci differentiae sunt. Probatissima est in Creta, mox in Achaia. Semen prioris est cymino simile, album, & acre, odoratum, ac feruens. Secundum quoque priori vehementius est, ideoque parce sumi debet. Tertium quoque simile est pastinacae erraticae, oblongo semine, dulci radice. Omnia haec intacta sunt quadrupedibus percussis, nisi post abortus. Ex alijs vsus est foeminis. Ex Creta dulcis, dragmaque vna bibitur, a serpente percussis datur, etiam quadrupedibus percussis.

Dioscorides. Daucus est calidae virtutis, & extenuatoria. In flore albo semen nascitur quasi pilosum, in magnitudine milij minutum, gustu asperum viscidum & odoratum. Est & aliud genus quod semen habet oblongum, & graue sicut cyminum agreste, & est calidius cunctis supradictis seminibus. Bibitum menstruis imperat, urinam prouocat, tortionibus subuenit, ad omne virium thoracis optime facit. Tussientibus effectum tribuit, percussionibus phalangionis occurrat. Tussi veteri ac torminosi proficit. Cataplasmatibus adhibitum pustulas & tumores compescit. Omnia semina cum vino bibita, faciunt contra serpentium morsus ac venena.

Placarius. Erucae semen vsui medicinae competit praecipue, secundo folia, virtutem habet consumendi & coitum excitandi, valet & contra stranguriam & dysenteriam, & paralyim cum carnibus decocta, vel pulvis seminis cum capis decoctis.

Dioscorides. Erucae semen est diureticum & calefactorium, carnes a putredine potest seruare.

Plinius lib. 20. Semen erucae scorpionum medetur venenis & muris aranei, Arcetque bestiolas omnes innascentes corpori: vitia cutis in facie cum melle illitum emendat, & lentigines ex aceto, cicatrices quoque nigras reducit ad candorem cum felle bubulo.

Palladius libro secundo. Semen erucae in Ianuario ac mensibus & locis quibus volueris, ferere nil moreris.

De feniculi semine ac ferula.

C A P. XIII.

Isaac. Feniculi semen calidum est in secundo gradu, siccum in fine primi lactis augmentatiuum. Opilationum hepatis renum & vesicae aperitiuum, lapides frangit, menstrua prouocat, valetque contra diuturnas febres.

Placarius. Semen feniculi in principio Autumnii colligitur, in multa efficacia per medium annum seruatur. Cum inuenitur receptio maratri, semen feniculi debet poni, valet contra dolorem stomachi ex frigidityte, vel ventositate, digestionem confortat.

Plinius ubi supra. Semen feniculi efficacius est, quam radix, stomachum astringit dissolutum. Nauseam sedat ex aqua tritum, pulmonibus & iocineribus laudatissimum, ventrem quoque sistit, modice sumptum urinam excirat, & ad tormina decoctum valet, atque in defectu lactis potu mammas replet.

Dioscorides. Feniculi semen ex merito ventrem stimulat, lactis abundantiam puerperis praestat, cum aqua nauseam sedat, nec vllum periculum oritur, & si in febre sumatur hoc semen viride expressum, dimittit succum vtilem ad plura, sicut videlicet dictum est supra. Agrestis feniculi semine satum simul cum sua radice potum ventrem abstinat, moribus venenatis occurrat, calculos frangit, & ictericis subuenit.

Tenuis se-
rendi.

Palladius libro tertio. Semen feniculi serendum est loco aprico & modicè saxoso, & hoc primo vere, scilicet Februario.

Macer.

Feniculum medici calidum siccumq; secundo.

Dicunt esse gradu, mar atrum Græci vocat illud,

Semen cum vino bibitum, veneris monet altius,

Hocq; modo lateris diros sedare dolores

Femla.

Dicunt &c. *Dioscorides.* Ferulæ semen tortionibus medetur bibitum, sudoremque commouet cum oleo tritum atque perfunctum.

De Iusquiami semine.

C A P. XV.

Legitur
Hyoscyami

Emplastrum

Plinius libro 25. Hyoscyami vnum genus est nigri seminis, folijs penè putpureis & spinosis, Talis in Galatia nascitur, vulgare autem est candidius ac fructicosius. Alterius vero semen est simile papaueris. Tertij semen trionis semini est simile, & omnia insaniam faciunt, ac vertigines capitis. Quartum genus molle lanuginosum est, pinguius cæteris, candidi seminis, nascens in maritimis, hoc recepere medici. Itemque seminis rufi, nonnunquam ante candidum rufescit, si non ematurit, improbaturque alioquin nullum legitur, nisi cum inaruerit. In eo vini natura ideoque mentem, & caput infestat. Nec solum semine, sed etiam folijs constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibantur ex eis. Antiqui etiam in vino febrem arbitrantur depelli. Oleum ex semine fit, quod & ipsum auri-
bus infusum tentat mentem. Mirèque contra venenum in eo bibito remedia prodidere, adeo nullo omnia experiendi sine, vt cogentur etiam venena prodesse. Iterumque hyoscyami semen cum meconio, & vino bibitur ad epiphoras inhibendas.

Effectus
hyoscyami.

Nota.

Dioscorides. Iusquiami semen album est vtile, nigrum inutile, semen & folia exiccantur, hastaq; tunsa exprimitur. Qui confectioibus collyriorum mixtus rheuma viscidum compescit, dolores aurium mitigat, & polentæ mixtus podagricos tumores adhibitus spargit. Semen eius omnia prædicta facere nouit, & maxime ruffientibus subuenit. Catarrhum soluit, & oculorum rheuma compescit vino mixtum, & cataplasmatum tumorem testium soluit atque mammatum.

Plinius libro 25. Hyoscyami vnum genus est nigri seminis, folijs penè putpureis & spinosis, Talis in Galatia nascitur, vulgare autem est candidius ac fructicosius. Alterius vero semen est simile papaueris. Tertij semen trionis semini est simile, & omnia insaniam faciunt, ac vertigines capitis. Quartum genus molle lanuginosum est, pinguius cæteris, candidi seminis, nascens in maritimis, hoc recepere medici. Itemque seminis rufi, nonnunquam ante candidum rufescit, si non ematurit, improbaturque alioquin nullum legitur, nisi cum inaruerit. In eo vini natura ideoque mentem, & caput infestat. Nec solum semine, sed etiam folijs constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibantur ex eis. Antiqui etiam in vino febrem arbitrantur depelli. Oleum ex semine fit, quod & ipsum auri-
bus infusum tentat mentem. Mirèque contra venenum in eo bibito remedia prodidere, adeo nullo omnia experiendi sine, vt cogentur etiam venena prodesse. Iterumque hyoscyami semen cum meconio, & vino bibitur ad epiphoras inhibendas.

De Lactuca semine.

C A P. XVI.

Bibitio La-
ctuce seminis
quid præstat

Isaac. Lactucæ semen bibitum superflua somnia prohibet. Venerem abstinere, seminis quoque fluxum per somnum reprimat.

Anicenna. Semen lactucæ sperma exiccat, & desiderium coitus sedat. *Plinius libro 19.* Semen lactucæ toto anno seritur locis latis & irriguis ac stercoratis, mensibus binis inter semen vel plantam & maturitatem, legitimum tamen est à bruma semen iacere, plantamque fauonio transferre, aut semen fauonio plantam æquinoctio verno.

Idem libro vigesimo. Semen lactucarum satiuarum

A datur contra scorpiones tritum & ex vino potum, & imaginationes in somno tentantes, compescit libidinum.

Palladius lib. 2. Cortum est anno toto bene feri semen lactucarum, sed amant solum subactum, pingue, humidum, stercoratum.

Macer.

Lactuca semen compescit somnia vana,

Cum vino bibitum, fluxum quoque reprimat alui.

De Lini semine.

C A P. XVII.

B *Isaac.* Lini semen calidum est in primo gradu, siccum & humidum in medio, durum est digeri, inflatum, & stomacho noxium. Tamen diureticum est, & cum melle acceptum melius est, ad frigidam tussim valet. Pectus quoque phlegmatica collectione purificat.

Anicenna. Semen lini proximum est virtuti fenu Græci. In primo gradu est calidum, & humiditate & siccitate commensuratum, & ex ipso cum nitro & bolo fit emplastrum. Est autem maturarium, & abstergit & inflat propter humiditatem suam superfluum, & est dolorum sedarium minus quam camomilla. Emplastrum prædictum valet panno & bothor leni, & confert vnguium contractioni fissuris atque fracturis, lenit apostemata calida & dura, prohibetque spasmus. Eius suffumigatio confert corizæ, confert etiam tussi phlegmaticæ, & quod ex ipso assatum est propter stomacho malum est, ac difficilis digestionis, & quod ex eo fixum est, ventrem constringit. Cum melle ac pipete sumptum mouet coitum. Ex eius decoctione fit matrici pessarium. Ex ipso quoque fit ulceribus vesica ac renum intestinorumque inuamentum.

Plinius libro 20. Lini semen cum alijs quidem in usu est, ac per se viria cutis mulierum emendat in facie, oculorum aciem succo adiuuat, epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha, cum vino sedat parotidas, cum melle vel adipe, vel cera stomachi solutiones, inspersum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, cum aniso illinitum. Torretur vt aluum sistat. Cæliacis & dysintericis imponitur ex aceto. Ad iocinetis quoque dolores, cum vna passula Musculorum ac neruorum, & articulorum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro vel sale aut cinere additis. Cum radice vero sylvestris cucumeris quæcumque inheret, corpori extrahit, sic & ossa fracta, vlcus quoque serpente prohibet in vino decocta. Eruptiones pituitæ emendat cum melle, vngues scabros cum pari modo nasturtij, ac testium vitia & ramices cum resina, & myrrha, gangrenas ex aqua, stomachi dolores cum fenu Græco sextarijs vtrisque decoctis in aqua multa, intestinorum & thoracis perniciofa vitia clystere in oleo ac melle.

Palladius lib. 3. In mense Februario aliqui semen lini læto solo spargunt, & lina consequuntur exilia.

Idem in lib. 11. In mense quoque Octobri semen lini feri potest si placuerit, quod tamen pro sui malitia serendum non est, quia terræ vber exhaurit. Sed si velis loco pinguiissimo, & modicè humido ferere poteris. Aliqui macro solo spissum ferentes sic asserunt, quod & linum subtile nascatur.

De Melonis semine.

C A P. XVIII.

Isaac. Melonis semen & radix minus carne frigida sunt, sed cum desiccantur, in fine secundi gradus sicca fiunt, ideoque carne plus colatina sunt. Semen eius vrinam prouocat, renes ac vesicam ab arenis lapidibusque mundificat.

Palladius

Palladius lib. 4. Semen melonum in mente Martio est ferendum. Serendi sunt autem rarius, ita ut distent inter se semina pedibus duobus, locis subactis & pastinatis maxime arenis. Semina eius mulso & lacte per triduum maceranda sunt, & tunc iam siccata ponenda, hinc suaves efficiuntur, & odorati si eorum semina multis diebus inter rosæ folia sicca mergantur. *Constantinus Panteg.* Melones frigidi sunt & humidi, impetiginem & morpheam cutis inde lotæ mundificat, quod semen maxime facit.

De Nigella.

C A P. XIX.

Platarius. Nigella calida est & sicca in 3. gradu, semen est herbarum cuiusdam, quæ in locis lapidosis reperitur, semen rotundum est planum, subnigrum & subamarum: unde virtutem habet diureticam ex aromaticitate, dissolvit & consumit ex qualitate farina eius confecta cum aceto tepido, & auribus infusa vermes necat, valet & in vnguento contra scabiem & lentiginem.

Auicenna. Nigella est in tertio gradu calida & sicca, acris incisiva, phlegmatis absteriva, ventositates inflationemque cholericam resolvit, & eius mundificatio vltima existit. Abscindit verrucas, ac morpheam, & resoluunt apostemata phlegmatica & dura poniturque cum aceto super vlcera phlegmatica, & scabiem ulceratam. Coriæ quoque confert, proprie torrefacta, & in panis linea ligata linitur & supra frontem illius qui habet soda frigida. Aperit valde opilationem, quæ est in colatorio. Et eius decoctio cum aceto confert dolori dentium ore ex ea colluto. Iterum ex ea cum oleo irino fit caput purgum, & prohibet aquæ initium. Bibita cum vino distillationi anhelitus confert. Iterum vermes interficit & ascarides, prouocat menstrua, & in potu cum melle & aqua calida datur ad lapidem in renibus, & vesica: resoluunt phlegmaticas febres ac melancholicas: & proprie remouet eas: vermes venenosos fugat eius suffumigatio. Et æstimauerunt quidam, quod de ipsa interficit multitudo, denique confert ad morsum rutilæ.

Constantinus ubi supra. Nigellæ calidæ sunt & siccæ in tertio gradu, crassam ventositatem & inflationem stomachi & intestinorum dissolunt, & superfluos humores desiccant. Cum melle temperatæ potui datæ lapidem renum ac vesicæ frangunt, vrinam & menstrua prouocant, sed contra albam morpheam & phlegmaticam scabiem potatæ conferunt, lumbricos & ascarides occidunt. Tritæ & cum oleo lentiscino mixtæ & auribus distillatæ, frigiditatem & ventositatem, inflationem & opilationem curant, cataplasmatæ cum aceto, fiunt contra scabiem, pustulas & apostemata dura. Coctæ in oleo rheumati de crassis humoribus, sternutatione ex eis prouocata, valent epilepticis & paralyticis, fumus etiam earum reptilia fugat, mortem inducit.

Iterum de eodem.

C A P. XX.

Isaac in dietis particularibus. Nigellæ sicut & cuminum coctæ cum cibis ventositatem generantibus eas temperant. Aliam quoque proprietatem nigellæ habent, quod lumbricos si potæ fuerint occidunt. *Dioscorides.* Melantium, id est nigella frutex est, folia habens minuta & tenera, semen quoque minutum, qui scilicet frutex duobus palmis longis, desuper habet capitellum simile meconio, sed oblongum. In medio veluti parietes habens, qui discernunt: semen hoc est nigrum, odoratum & viscidum, quod & multi panni aspergunt. In cataplasmate dolorem capitis mitigat. Medetur etiam initio suffusionibus tritum & naribus

A immisum, addita vero iri illyrica lentigines & lepras impositum emundat, verrucas quoque saluberrime curat. Tumores veteres ac duricias cum aceto dissolvit. Carbunculos cum vrina veteri curat, & ad sanitatem perducit. Tæde additum atque cum aceto coctum & ore retentum, dolorem non admittit dentium. Porro in aqua coctum lumbricos occidit, ut cataplasma umbilico impositum, pulvis ex eo factus in lintheo ligatus, & odori frequenter applicitus, catarhum compescit, inflationes dolorem facientes dentium tollit. Et quoniam calidæ virtutis est, ideo multis diebus potatum menstruis imperat, vrinam prouocat, & lac deponit. Est etiam desiccantium nimis ac leptomeræ virtutis. Ideoque calidis appositum, pingues ac glutinosos humores tollit, & constipatos digerit. Cum nitro bibitum dispnoicis est singulare presidium, moribus venenatis occurrat, suoque fumigio serpentes de domo excludit.

Macer.

Frumentis nocuam lolium Græci vocat herbam
Quam nostri dicunt vulgari more nigellam,
Cancros emendat, pascuntia vulnera curat,
Cum raphano modicoq; sali superaddita trita,
Zeruss & lepras cura compescit eadem,
Sulphure cum vino purgamentisq; columba,
Admisce lolium, semen, quod lilia præbent,
Idiungas, hoc colla mero superaddito scrofis,
Sic scrofas spargit, sic apostemata rumpit,
Duriciæq; alias emollet hoc cataplasma,
Multa decoctam commixta thure crocoq;
Apponas coxæ Ichiasis quam vexat iniqua,
Parturiens mulier si se suffumiget illa,
Asseritur citius ventris deponere pondus.

De Ocimo.

C A P. XXI.

Platarius. Ocimum est calidum & siccum alio nomine basilicum dictum. Semen eius poni debet in medicinis. Herba vero ipsa in vnguentis & emplastris. Semen habet aliquantulum virtutem constringendi ex glutinositate, quod patet ex hoc quia si ponatur in aqua statim in crassatur, vel glutinositas quedam efficitur. Ipsumque semen collectum, per tres annos seruetur. Contra fluxum ventris ex frigiditate, semen hoc cum modico pulueris Achææ decoquitur in aqua pluuiali, & datur patienti. Est autem duplex ocimi materies, videlicet gariophyllatum, atque citrinum. Gariophyllatum habet odorem gariophylli similem, minutaque folia. Citrinum autem habet folia, in modum citri longa. Et gariophyllatum quidem est calidum in gradu primo, siccum in secundo. Citrinum vero calidum & siccum in primo.

Dioscorides. Ocimi semen tritum & haustum naribus sternutamenta compescit, attramento sutorio temperatum, verrucas tollit. Idem quoque semen bibitum maxime prodest melancholicis, medetur & dysurijs.

Plinius libro 20. Ocimi semen sternutamenta prouocat naribus haustum, distillationes quoque capitis illitum.

Palladius lib. 5. In mense Aprili ocimum feritur, citoque nasci dicitur, si statim ut satum est aqua calida perfundatur.

De Papauere.

C A P. XXII.

Isaac ubi supra. Papauer, ut ait Dioscorides, parum nutrit, durum est digeri, assuetis dormitionem & oblivionem generat. Si aqua in qua decoquitur caput abluatur, temperatum somnum & bonum in febribus præstat, de papauere faciunt oleum & yrupum, valet contra tussim ex calidis humoribus,

Effectus ni-
gella.

Ocimum
Basilicum.

Gariophylla-
tum citrinum.

Effectus.

Nota.

Papaueris
effectus.

Item ad cholicam & diurnam egestionem: papauer album laudabilius est ac nutritilius, nigro quippe minus frigidum est, scilicet in secundo gradu. Nigri virtus est in potione non in cibo, frigiditas eius & licetitas in quarto gradu. Ideo vis eius in omnibus actionibus maior est albo, præsertimque in somno ventrisque constipatione. Ideoque cauendum est, ne sæpe sumatur, quia assuefactum maximè *cerebro stuporem infert*, & calor naturalis extinguatur. Papauer sylvestre in omnibus fortius est domestico.

Plinius ubi supra. Papaueris semine trito & in pastillo è lacte vtuntur ad somnum, ad capitis quoque dolores cum rosaceo prodest. *Aurum quoque dolori* cum his instillatum, *podagris* cum lacte mulierum illinitur, sic & folijs ipsis vtuntur. Semen autem *elaphantij* etiam medetur.

Platearius. Contra calida apostemata in principio & calefactionem hepatis semen papaueris, vel etiam herba ipsa contrita cum oleo rosaceo conficitur ac superponitur.

Dioscorides. Semen papaueris cum melle tritum non modicum tumentibus præstat auxilium.

Auicenna. Semen papaueris spinosi, vomere facit, ac phlegma humoremque crudum soluit.

Constantinus ubi supra. Semen nigri papaueris frigidum in initio quarti gradus, siccum in tertio. Bibitumque constipationem generat, naturalem calorem dissipat & superat, eiusque vsus nimis lumen obscurat, & sensum animale defectat, unde aliquando modica quantitas cum & ex vino datur ei valet, qui solutionem patitur.

Palladius libro decimo. In mense Septembri papauer seritur, locis siccis & calidis, seminarique potest cum oleribus alijs.

De pastinaca semine & petroselinis & porri.

C A P. XXIII.

Tempus quo
seritur.

Pastinaca
seminis esse
dicitur.

Tempus so-
lendi.

Petroselinū.

Porrus.

Nota.

Plinius ubi supra. Pastinacæ semen contritum, & in vino potatum tumentem aluum, & suffocationes, doloresque lenit mulierum, viris quoque prodest cum pane tritum & contra ventris dolores cum vino potatum, urinam pellit, & phagadenas sistit vlcerum recens cum melle impositum. Denique contra serpentium ictus semen pastinacæ satiat ex vino medetur.

Dioscorides. Tota vis pastinacæ constituta est in semine atque radice, semen eius ex vino datum, tumentem aluum formidat, & suffocationem matricis præclusas soluit. Idem cum melle tritum cancris vlcetibus imponitur.

Palladius lib. 3. Pastinaca seritur vere primo semine ponitur, & plantis loco pingui, & soluto. Raraque statuenda est, vt robur accipiat.

Platearius. Petroselinum est domesticum, & agreste, cuius semen maximè competit vsui medicinarum. Et cum inuenitur receptio petroselini, apponendum est semen domesticum. Cum synonij agrestis (sic enim appellatur) per annos decem seruatur. Ipsa semina virtutem habent diureticam, sed synonij fortiozem.

Dioscorides. Petroselini semen est minutum ameo simile, odoratum & viscidum, & aromaticum, virtus est illi diuretica, mensuris imperat, & facit cætera supradicta. *Isaac.* Potri semē & succus est fortioris actionis quam ipse porrus. Quod si asseretur, & cum nasturtij semine misceatur, prodest hæmorrhoides patientibus.

Auicenna. Semen porri torrefit cum granis myrthi, ad tenalmon & sanguinem ani.

Palladius ubi supra. In Februario serendum est semen porri, læto solo, & maximè campestri, area plana & pastinata aliè diu subacta & stercorata, plura vero semina in vnum ligata si deposueris, grandis porrus nascetur ex omnibus.

De Psillij semine.

C A P. XXIII.

Platearius. Psillij semen, quod & ipsum psillium vocatur, in æstate colligitur, ac per annos decem seruatur virtutem habet infrigidandi & humectandi. Contra *lingue ariditatem* in acutis febribus psillium in subili panno ligatum in aqua ponitur, & postquam maiorem viscositatem receperit aliquantulum comprimitur, postea lingua cum tali aqua frequentissime illinitur, & cum cultello ligneo raditur. Contra *sitim & siccitatem spirituum* in acutis febribus in aqua ponitur, quodque supernat abicitur, & quod in fundo residet cum frigida datur. In syrupis quoque contra *acutas febres* rectè ponitur, & ad plura cætera, quæ videlicet dicta sunt superius medicatur.

Dioscorides. Psillij semen cataplasmatum arthriticis medetur & parotidis, pustulasque purgat, & tumores soluit. Conquassationem corroborat corporis, *dolorem prohibet capitis.* Cum oleo roseo & aqua & aceto cataplasmatum maximè curat infantes foras habentes *umbilicum*: vires efficaciter refrigerantes & stringentes habet, ideoque cito *lachrymantibus oculis* prodest, & etiam *dysentericis* valet. Iterum ad *ramices* conteritur, & in aqua infunditur & cum se coagulauerit lintheo illitum imponitur, denique semen integrum nocte ac die in aqua infusum addito modico quoque sacchari potatum, intolerabiles acutarum *februm calores* extinguit, *ventremque* soluit.

Isidorus. Psillium semen habet, vt supra dictum est, simile pulicis, propter quod & à latinis vocatur herba pulicaris.

De Raphani semine.

C A P. XXV.

Idem. Raphani semine macerato quisquis manus suas infecerit impune serpentes tractabit.

Auicenna. Raphanum habet lignum quidem calidum & humidum in primo, semen vero calidum in tertio. Itaque fortius est semen in ipso, deinde cortex, postea folia, deinde caro. Semen eius confert *lentiginibus* in membro factis ac reliquis coloribus extraneis, & vestigijs percussione. Idem cum conditi limitum morpheam nigram in balneo curat, sed pediculos in corporibus multiplicat. Iterum hoc semen cum aceto *vlcus gangranarum* integrè sanat, super impetiginem & similiter operatur. Iterum semen expellit *pulsationem inuncturam*, & est bonum valde dolori eorum. Idem cum aceto nauseam valde facit, & *apostemata splenis* resoluit. Hoc denique semen confert *venenis*, & contra *vermes venenosos*.

Dioscorides. Raphani semen bibitum est diureticum, splenem tumescere facit. Cum aceto cataplasmatum, cancris est adiutorium. Elixum cum oximele gargarismo *synanticis* opitulatur. *Ceraſti* quoque puncturæ accepta statim medetur. Item semine raphani cum melle sumpto, & trito *suspirium* mitigatur, *tussis* arceatur, hoc semen cum aceto datum splen minuit, hydropticis ac splenetis in modum cataplasmae impositum subuenit.

Plinius lib. 20. Raphani semen tostum, deinde tritum cum melle *suspiriosis* valet, idemque contra *venena* prodest, idem etiam semen impositum ex aqua sistit, ea quæ phagadenas vocant *vlcera*.

Idem in lib. 19. Semen raphani vult feri terra solida & humida, finum odit, contentum palea. Seritur autem post Idus Februarij, vt raphanus venustus sit, iterumque circa vulcanalia, quæ ratio melior existit. Multi & Martio serunt & Aprili & in Septembri.

Psillij esse
dicitur.

Herba pul-
caris.

Semina ra-
phanis esse
dicitur.

De rapa semine atque rosa.

C A P. XXVI.

Papias. Rapæ semen contra venena datur in potum, idemque tritum ex vino valet contra morsus serpentum. *Plinius lib. 20.* Rapæ semen illitum, & in vino potum contra serpentes ac toxica salutare esse proditur. A multis autem antidoti vim habere in vino & oleo dicitur.

Dioscorides. Semen rapæ miscetur antidotis ac theiacis, & potionibus occurrat venenosis. Idem ex vino bibitum vulneribus proficit venenatis, itaque semen in rapis calidum ac feruens videtur, & ipsæ paulo solutiores creduntur. Agrestis rapæ semen in folliculis est conclusum nigrum & fragile, quod fractum habet intus colorem album, itaque faciei miscetur albamentis, & etiam totius corporis.

Palladius lib. 8. Semen rapæ ferendum in mense Iulio, videlicet solo putri & soluto, nec spisso locis humidis, & campis letatur, napus autem in sicco, ac prope tenui ac deuexo & fabuloso melior nascitur, loci proprietates utrumque semen in alterum mutat. Nam rapa in alio per biennium fata mutatur in napos, alio vero napus transit in rapam: subactum solum sterco ratum versatumque conquirunt, quod & ipsi segetibus proderit, qui in anno eodem seruntur.

Auicenna. Rosæ semen fortius stupeficum est quod in ipsa est, & pili similiter qui sunt in eius medio, hoc itaque semen *gingiuam stringit.*

Plinius lib. 21. Semen rosæ optimum est crocinum nec anniculo vetustius, & in umbra siccatur. Nigrum autem inutile, *dolori dentium* illinitur, *urinam cit, stomacho* imponitur. Idem igni sacro non veteri, naribus subductum *caput purgat.* Capita eius pota *ventrem & sanguinem sistunt.*

Palladius lib. 3. Rosarum semina nequaquam putemus esse flosculos medios aurei coloris, quos rosæ ferunt, sed baccas nutriunt quas in breuissimi piri similitudinem plenas seminibus suis post virides iam reddunt maturas. Quarum tamen maturitas ex colore fusco & mollicie poterit estimari.

De Silere montano.

C A P. XXVII.

Dioscorides. Siler est semen cuiusdam herbæ fani- culo vel aneto simile, sed vastius & oblongius. Diaphoreticam habet virtutem, & in plurimum miscetur antidotis, proprièque facit ad colli dolorem.

Platanius. Siler montanum est in secundo gradu calidum & siccum. Semen non herba ponitur in medicinis, habet virtutem diaphoreticam, virtutemque dissoluendi & consumendi. Contra *opilationem splenis & hepatis*, vesicæ quoque ac renibus datur decoctionis eius vinum: idem quoque fit contra stranguriam & dysuriam: potro contra asma proueniens ex frigida causa datur decoctio ipsius & ficuum, pariter autem & pulvis eiusdem cum ficibus siccis & assatis.

De Sinape.

C A P. XXVIII.

Sidorus. Sinapis semen, ut dictum est, cum aceto curat serpentium vulnera. Sinapis est calidus & siccus in medio quarti gradus, non herba, sed semen. Quod collectum per annos quinque seruatur, & in medicinis ponitur, virtutem habet dissoluendi, attrahendi, & extenuandi, & consumendi. Contra *paraly- sim lingue* masticatum, & sub lingua contentum valet, valet & contra paralytim aliorum membrorum, pulvis eius naribus appositus, *sternutationem prouocat, ce- rebri a superfluitate phlegmatica mundificat*, ponitur etiam in confectione contra *duritiam splenis.*

SPEC. NATVRALE.

A *Isaac.* Sinapis humiditatem capitis & stomachi de- siccet & si cum bliro esui detur, stomachum de crassis mundat humoribus.

Razi in Almanfore. Sinape calidum est. In palato positum phlegma inscidit, præterea vermes expellit, & apostemata maturat. *Dioscorides.* Sinape eligendum est non siccum valde, quod fricatum habitu viride apparet, virtus est ei calida & leptintica. Succus eius cum mulla mixta *tumorem faucium* mitigat, *scrofas* spargit, *aspreddinem arteriarum* dissolvit. Fumus eius est *epilepticis & effocationibus* maximum præsidium. *Le- thargicis* auxiliatur, *Ischiaticis & splenicis* medetur. Cum melle & axungia mixtum, *ulcerationes* curat. Cum aceto vero *leprosis & zernosis* subuenit. Tritum & bibitum *periodicas febres* singulariter curat, *scabiem* quoque purgat, & incongruos *aurium sonos* tritum & impositum tollit. Succus eius *caliginem oculis* detergit.

Constant. ubi supra. Sinapis calida est & sicca in me- dio quarti gradus, *humores capitis & stomachi* dissol- uit, grauitatem linguæ propter paralytim alleuiat. Bona est tumido spleni. Capiti cataplasmata lethargiam & alopiciam curat. Gargarizata vel masticata phle- gma capitis & intestinorum, & linguæ omniumque instrumentorum excludit. Naribus applicata sternu- tationem prouocat, epilepticos curat.

Hippocras dixit. Sinapis ventrem soluit, sed vrinam non prouocat, valet omni dolori qui est ex phlegma- te & cholera nigra, humores interius existentes edu- cit.

C *Plinius lib. 20.* Sinapem Pythagoras ex his quorum in sublime vis feratur, iudicauit habere principatum, quia non aliud magis penetret in naves ac cerebrum. Ad serpentium ictus & scorpionum illinitur cum aceto tritum, *venena quoque discutit fungorum.* Contra pitui- tam in ore donec liquefeat tenetur, aut cum aqua mulla gargarizatur. Ad dentium dolores manditur. Ad vnam cum aceto & melle gargarizatur Stomacho contra omnia *vitia pulmonibusque* vtilissimum, excrea- tiones faciles facit in cibo sumptum, datur & *suspirio- sis*, itemque comitialibus tepidum cum succo cucu- merum. Sensus & caput *sternutamentis purgat.* Aluum quoque purgat & mollit, *urinam & menstrua prouo-* Imponitur & hydropicis tulum cum fico & cumino ternis partibus commitali morbo, vuluarum conuer- sionem suffitum excitat odore aceto mixto. Idemque lethargicos addito cordilo. Et si vehementior somnus premat *lethargicos*, capiti vel cruribus illinitur cum fi- co & aceto. Item *pustulas* emendat & *dentium dolorem* medetur, eo quoque ad alopias & lepras vtuntur.

Iterum de eodem.

C A P. XXIX.

Palladius. Sinapim conuenit feri mense Octobri Terram diligit aratam, & si potest fieri congesti- tiam, quamuis vbique nascatur. Et illud quidem, de quo semen legere disponis, suo loco esse patieris, quod autem ad escam parabis robustius facies transferen- do. In sinapi vetus semen vtile est, & sationi & vsui.

E Quod dentibus fractum, si intus viride videbitur, no- num est, si album fuerit, vetustatem fatetur.

Author. Hoc etiam mirabile, atque iuxta Euan- gelium notabile est in grano sinapis, quod cum sit mi- nimum in granis vel seminibus, germinans tamen di- latatur in ramis, & fit maius omnibus oleribus. Et cum feruentissimum & acutissimum sit, tritum magis feruet, & odorem diffundit.

Macer.

Inter eas quas Pythagoras laudauerat herbas,

Asteritur primam laudem tribuisse sinapi

Maior vis eius in semine dicitur esse

Sensus exacui vis eius, & mouet aluum,

Confringit lapides, urinam & menstrua purgat,

Si tritum iungas tepida versess, palato.

Ad Solem, capitis purgabit phlegma nocuum

L. 1 4

Sternu-

Repetitio co-
rindem ef-
fectum;Indicium
nouu sinapi.

*Sternutamentis hoc admiscere salubre,
Illo nam capitis strickura resoluitur omnis,
Mansum confortat stomachum, suspiria sedat,
Morbus serpentum, si irito iungis acetum,
Et superapponis, tali medicamine curas,
Mansum pestiferi necat intima ladere fungos
Vt nimium feruente cutem comburere dixi,
Sed cum hac multis est utilis vltio talis,
Hac oculi nocuus capitis sedabitur humor
Et qui distillans pulmonum concava ladic,
Et stomachum morbosq; creat, tussimq; ptyssimq;
Hac per vesicæ coxa dolor inueteratus
Elicitur, schiasim quam Græco nomine dicunt,
Hacq; tumor splenis d'rus secorisq; fugatur,
Et multum causi hac subuenit inueteratis,
Vtile tot causis quoniam cataplasma sinapis.
Sapius à medicis variatur conficiendo,
Dicam qualiter hoc iubeat fieri menemachus,
In mortariolo tritam bene pone sinapis
Semen, iungatur hinc panis candida mica,
Sic veteria sit panis pars iuncta sinapi.
His ficiu siccas & meliungas & acetum,
Etatis quantum vel morbi causa requirit.
Nam quod plus ficiu sicca, vel mellis habebit.
Iste synapismus tanto solet acrior esse
Debilior, quo plus panis mittes & aceti,
Nec tibi sit vltis monco confectio talis,
Effectum cuius in multis sape probavi,
Non tamen hoc iubeo cunctis apponere morbis,
Sed raro magnis, & causis inueteratis,
Plinius in musto cum semine præcipit huius
Radices iungi, sic postquam senserit horum,
Omnem vim vinum multum putat esse salubre,
Faucibus & stomacho potatum luminibusq;
Pluribus & capitis dicunt prodesse querelis:
Infuso faciunt oleum de semine quidam,
Vtile lumborum vitij, stupidis quoque nervis,
Exprimitur succus tenero de caule sinapis.
Quo succo madent, dentis tormenta fugabis,
Vocales venas semen linire sinapis,
Mansum confirmant, adipsi tundendo vetusto
Commixtum scrofas disperget, si superaddas,
Illius fumus mulum prodesse caducis
Dicunt, atque llera causas iuuando siccare.
Cum ficiu tritum capiti superaddere raso,
His qui lethargum patiuntur magna medela est.
Vel si sape pedes ungendo fricabis eorum,
Semen contritum melli coniunge vel uncto,
Illud alopecias inuat ungere sape fricando,
Acri cum vino lepris emendat inunctum,
Hoc quoque curatur manso periodica febris,
Antequam diu fiat commotio morbi.*

De thymi semine, & vrtica.

C A P. XXX.

Virtus thymi.

Plinius lib. 19. Thymi semen non potest deprehendi, cum tamen per minutum non fallat origani. Sed quid interest occultasse naturam, in flore ipso intelligitur, eo quod sato nascitur.

Auscenna. Thymi semen fortis est caliditatis, prouocat & extrahit embryonem mortuum & solutione sanguinem educit, & humorem cholericum. Extrahit quoque vermes.

Palladius ubi supra. Thymi semen in Septembri mense ultimo conuenit ferere, sed melius plantis nascitur, quamuis possit & semine. Agrum diligit aprium, agrum maritimum.

Pan. lib. 21. Vrticæ semen in omnibus generibus est copiosum, atque nigrum. **Dioscorides.** Vrticæ semen cum melle mixtum, propriè cholici conuenit, tritum verò cum melle potui datum, tussim veterem emendat & tumorem ventris, vel sigus in pulmombus conceptum sedat. Calore suo omnes humores desiccet. Agrestis vrticæ

A semen est semini lini simile, sed in modico minus. Altera verò semen habet minutum, & non sic asperum. Semen earum bibitum cum dulcore, venerem stimulat melle mixtum, & acceptum pleureticis & periplemonicis medetur, thoracis superfluos humores purgat.

Macer.

*Dicimus vrticam quam Græci acalifedicit,
Illius semen cholici cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si sape bibatur,
Frigus pulmonis pellit, ventrisque tumorem,
Omnibus his prodest pulvis cum melle iungatur.*

De Frugibus.

C A P. XXXI.

B **I**sidorus. Prima Ceres in Græcia cæpit vti frugibus ac segetes habere, translatis aliis seminibus. Huius meminit & Ouidius in 5. Metamorph. dicens.

Prima Ceres vincto glebam dimouit aratro.

Prima dedit fruges alimenta mitia terris,

Dicuntur autem fruges à fruendo, siue à frumendo, hoc est à vescendo. Nam frumen summa pars gulæ dicitur. Primitiæ propriè dicuntur, ea quæ de frugibus præcuntur. Spicas autem abusiue dicimus de maturis frugibus. Nam propriè spica est, cum perculmi folliculum, idest extremum timorem aristæ adhuc tenues in modum spiculi eminent. Aristæ verò appellata est, eo quod ipsa prius ariscat. Culmus est ipse calamus spicæ, quæ à radicibus nascitur & dictus culmus quasi calamus. Folliculum theca frumenti, in qua granum seruatur interius: hæc super spicam vallo instructa munimen præ-

C tendit, ne auium minorum moribus spica suis fructibus exuatur, aut vestigiis proteratur. Stipulæ sunt folia, seu vaginæ, quibus culmus ambitur atque fulcitur, ne pondere frugis coruetur, quæ ambiunt culmum. Et dicta stipula quasi vsta, & quasi vstipula. Stipula est dicta ab vsto, collecto enim melle vtitur propter culturam agri. Item stipula, vel quia pars eius vritur, pars interdum pro palea præsciditur. Palea à quibuscumque vocari dicitur, quod pala ventiletur, vt frumenta purgentur. Gentiles autem paleam à quadam Palæ frugum inuentrice nuncupauerunt, quam Cererem esse volunt. De qua Virgilius. Te quoque magna Palæ, & te memoranda canemus. Item alij à pabulo nuncupatam dicunt paleam, quod ea primum sola in pascendis animalibus præbebatur. Cuius natura ex contrario tanto est frigida, vt obrutas niues fluere non sinat, adeo calida vt maturefcere poma immatura compellat. **Plinius lib. 22.** Paleam tritici, vel ordeï calidam imponi rami cum incommodis iubent experti. quaque decoctæ sunt aqua foueri. Denique fruges non solummodo sunt cibis: sed etiam cedunt in medicinarum vsus. Ex eisdem quoque fiunt & potus, videlicet Zithum in Aegypto. Cælia & Cærea in Hispania, Cereuisia, & plura genera in Gallia, cæterisque prouinciis, quorum omnium spuma cutem foëminarum nutrit. In primis autem animalium sapientissima constat esse, quæ vescantur fruge.

De Frumentis & leguminibus.

C A P. XXXII.

E **I**dem in lib. 18. Sunt autem duo. Prima frugum, genera, frumenta, & legumina. Frumenta videlicet, vt triticum & ordeum, legumina vero, vt cicer & faba. Differentia vero notior est, quam vt indicari deceat. Frumenti quoque totidem sunt genera per tempora sata diuisa, videlicet hiberna & æstiuæ. Hiberna sunt, quæ circa vergiliarum occasum sata, terra per hyemem nutriuntur, vt triticum, sar & ordeum. Æstiuæ vero, quæ estate ante vergiliarum exortum feruntur, vt milium, sisama, horminum, irio, panicum, Italix duntaxat ritu: Alioquin in Græcia & in Asia vergiliarum occasu

occaf

occafus ferantur omnia, quædam autem utroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio veris scilicet tempore ferantur. Aliqui verna *militum, panicum, lentem, cicer*, halicam appellant. Sementica autem triticum, hordeum, fabam, napum, rapam. Est autem & in frumenti genere pars aliqua, pabuli quadrupedum causa fati, ut farrago, & in leguminibus vitia. At vero vlti quadrupedum, hominumque lupinum est commune.

Isidorus. Frumenta sunt propriè, quæ aristas habent: fruges autem reliqua, & dicuntur à frumendo frumenta, sicut & fruges, sicut dictum est supra. Legumina vero dicta sunt à legendo, quasi electa, veteres enim legebant quæque meliora: vel dicta sunt legumina, eo quod manu legantur, id est colligantur, nec sectionem requirant, sicut videlicet segetes in messium tempore, quæ falcibus absciuntur. Leguminum autem plurima genera distinguuntur, ex quibus faba, lenticula, pisum, fæsolium, cicer, lupinum, in vfu hominum gratiora esse videntur.

De Preparatione agrorum ad fruges.

C A P. XXXIII.

Auctor. De agrorum cultura multa iam per diuersos libros pro materiæ congruentia posita sunt superius, iccirco de ista materia breuiter ad præsentem transeamus.

Plinius ubi supra. Quia de frugum, ac terræ generibus abunde diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti fecunditate commemorata. Nilus ibi coloni vice fungens euagari incipit e Solsticio à noua Luna, & primo quidem lente, deinde vehementius, quandiu Sol est in Leone. Mox verò pigrescit eo in Virginem transgresso, atque in Libra residet. Fames certa est, si 12 cubitos non excesserit, nec minus, si 16. exuperauerit, tanto namque tardius decedit, quanto exabundantius creuit, ac sementem arcet. Catonis sententia est pro primo agrum bene colendum esse, pro secundo bene arandum, pro tertio stercorandum. Tepidioribus locis bruma proscindi oportet arua, & frigidioribus ab Aequinoctio verno, & maturius sicca regione, quàm humida, maturius terra densa, quàm soluta, pingui quàm macra: ubi sicca & graues sunt æstates, terra cretosa vel gracilis, vtilius inter Solsticium Autumni & Aequinoctium aratur, ubi leues æstas, frequentes imbres, pingue, herbosumque solum, ibi melius caloribus. Altum solum & graue moueri, placet etiam hyeme.

De quibusdam obseruandis in agri prosciissione.

C A P. XXXIII.

Palladius lib. 2. Agri pingues, ac sicci mense Ianuario proscindi possunt, & apparari. Sed boues melius collo, quàm capite iniunguntur, quos ubi ad versatam venerunt, arator retineat, & iugum propellat, ut eorum colla refrigerentur. Sulcus enim in arationibus longior, quàm centum viginti pedum non esse debet. Seruandum est, ne inter sulcos non emota terra relinquatur, glebæ omnes dolabris dissipandæ sunt. Sed æqualiter terram esse motam cognoscis, si transversos per sulcos partitam videris, ita ut non intelligatur, vtrum vomer ierit. Quæ res sæpius facta bubulcos ab hac negligentia submouebit. Obseruandum est, ne lutosus ager areatur, aut quod sæpe fit post longas siccitates leuis imbre persusus. Nam terra, quæ lutosâ tractatur in primordio fertur, toto anno non posse tractari. Quæ autem supra leniter infusa est, & subter sicca, si tamen aretur, asseritur per biennium sterilis fieri, & ideo mediocriter infusus ager, ut nec lutosus, nec aridus sit, proscindi debet, si collis est transversus, per latera sul-

cetur. Quæ forma tunc seruanda est, cum semen accipiet.

Idem in lib. 3. Mense Februario locis tepidis, aut si tempus clemens & siccum fuerit, colles pingues proscindere conuenit.

Idem in lib. 4. Mense Martio locis calidis colles pingues proscindere conuenit & agros vliginosos.

Idem in lib. 5. Mense Aprili pingues agros, qui diu tenent aquam oportet proscindere post Idus videlicet, cum omnes herbas protulerit, & earum semina nondum firmata sunt maturitate.

Idem in lib. 6. Mense quoque Maio præscindantur agri pingues & herbosi. Sed si agros incultos volueris aperire considerabis sulcos, aut humidus sit ager, syluis aut gramine fructibus vestitus, aut filice. Si humidus erit fossarum ducibus ex omni parte sicceat, sed apertæ fossæ notæ sunt, Græcè vero hoc genere sunt. Imprimuntur sulci per agrum, transuersi altitudine pedum trium, postea vsque ad mediocritatem lapidibus minutis replentur, aut glarea & supra terram quam ægesseramus æquatur. Sed fossarum capita vnam patentem fossam petant, ad quam decliuës recurrant. Itaque & humor deducetur, & agri spacia non peribunt. Si defuerint lapides sarmentis in stramine subiecto cooperiatur, vel quibuscumque virgultis, sed si nemorosus est extirpatis aut raro relictis arboribus excolatur, & purgari poterit, & inde muniri. Iuncus & gramen & filices frequenti aratione vincuntur, sed filicem si sæpe fabam conseras, vel lupinos, & si subinde nascentem muctone falcis inscidas, intra exiguum tempus absumes.

Idem in lib. 8. Mense Iulio agros qui Aprili fuerint præcisi, circa Kalendas conuenit iterari.

Idem in lib. 9. In Augusto mense vltimo circa Kalendas Septembris incipiat exarari ager planus, humidus & exilis.

Idem in lib. 10. Mense Septembri ager pinguis, & qui diu tenere consuevit humorem, tertia vice debet arari. Nunc etiam ager humidus, planus exilis, quem primo Augusto arari diximus, iteratur ac sic feritur, graciles cliui nunc primum arandi sunt, & statim ferendi.

De Lataminis aspersione.

C A P. XXXV.

Eodem mense circa Aequinoctium agri stercorandi sunt, sed in colle spissius, in campo rarius. Latamina disponentur, cum Luna minuitur. Quæ nimirum res, herbis si seruetur, officiet: vni iugero asserit Columella 24. stercoris carpenta sufficere, in plano verò 18. Sed idem cumuli tot dissipandi sunt, quot ea die potuerint exarari, ne stercora exiccata nil proficiant. Eijciuntur quidem latamina à qualibet hyemis parte: sed si tempore suo eijci aliqua ratione non potuerint, antequam seras more seminis per agros puluerem stercoris sparge, vel caprinum manu projice, & terram sarculis misce. Nec prodest nimium stercorare vno tempore, sed frequenter & modicè, ager aquosus plus stercoris, siccus verò minus requirit. Sed si lataminis copia non abundat, hoc pro stercore optimè cedit, ut sabulosis locis cretam id est argillam spargas: cretosis ac nimium spissis fabulonem, hoc & tegetibus proficit, & vineas pulcherrimas reddit. Nam latamen in vineis saporem vini vstulare consuevit.

Plinius lib. 17. Varro dat principatum ex auiarijs fumo turdorum, quod etiam pabulo bouum suumque magnificat, nec alio cibo pinguescere celerius assue-

De iunio,
graminibus
& filicibus.

Vni iugero
quot carpenta
stercoris
sufficiunt.

Nota.

runt,

runt, proximum deinde ut fertur, caprarum est. Ab hoc ouium, deinde boum, nouissimumque iumentorum. Varro præceptis adiicit equinum, quod leuissimum sit ad alendum segetes, præterea verò grauiora & quod ex ordeo fiat, multasque gignat herbas. Quidam etiam iumentorum simum præferunt bubalio, ouillumque caprino, omnibus verò asininum, quoniam asini lentissime vadunt. Econtrario autem vltus aduersus vtrumque pronunciat.

Idem in lib. 18. Hoc vnum in confesso est, nisi stercoato agro feri non oportere, quamquam & huic leges sint propriæ. Milium, panicum, rapa & napus, nisi in stercoatione non ferantur. Agro non stercoato frumentum potius, quam ordeum ferito. Item in noualibus tamen fabam in illis feri volunt, eandem vbi cumque, quam recentissime stercoato solo ferunt. Autumno aliquid saturus Septembris mense simum inaret post imbrem. Vtique si verno erit saturus, per hyemem simum disponat. Iustum est autem simum dispergere priusquam atrescat, aut iactato semine. Si hæc omissa sit, stercoatio, sequens est, priusquam ferat ante puluerem. Sunt qui stercoari sub diuo putent optimè, rebus inclusa pecorum mansione. *Ager quidem alget, si non stercoatur. Si vero nimium stercoatus est, adurit.* Satiisque est id sæpe, quam supra modum facere, denique quo calidius solum est, eo minus addi stercois ratio est.

De Frugum seminatione.

C A P. XXXVI.

Palladius lib. 1. Cuncta verò, quæ feruntur in terra, crescente Luna & diebus tepidis sunt ferenda. Nam tepor euocat, frigus includit, frumenta quidem omnia maximè latantur campo patenti, & soluto, & ad terram reclinari: spissa & cretosa, & humida terra, bene far & triticum nutrit, ordeum soluto delectatur & sicco. Nam si in lutoso agro spargitur, morietur. Trimestris satio locis frigidis, & niuosis conuenit, vbi qualitas æstatis humecta est. Cæteris raro respondet euentui. Semina plusquam annicula esse non debent, ne vetustate corrupta non prodeant.

Author. Hæc & alia plura de ista materia dicta sunt supra libr. 8.

Plinius ubi supra. Sententia Catonis est in agro crasso & lento feri frumentum. Si verò nebulosus sit, raphanum, milium, panicum, prius ferendum in aquoso frigido, postea vero in calido. Si verò non sit aquosum in solo rubrico vel pullo, vel atenoso lupinum. In cretoso & rubrico & aquosiore agro adorem. In sicco & non herbofo, nec umbrato triticum. In solo valido fabam. Et quam minimè aquoso, herbidoque vitiam. Siliginem, & triticum in aperto loco edito, qui Sole, quam diutissime torreatur. Lentem in fruteto & rubrico, qui non sit herbido. Ordeum in nouali & in aruo, quod restibile possit fieri trimestre, vbi sementem naturam facere non possit, & cuius crassitudo restibilis sit. Subtilis & illa sententia ferenda esse ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent succo, ut citulus ac cicet, exceptis leguminibus, quæ euellantur è terra, & non subsceantur, propter quod & legumina nuncupantur, quia scilicet ita leguntur: porro in solo pingui ferenda sunt, quæ cibi maiori sunt, ut olus, triticum, siligo, linum. Sic ergo tenue solum dabitur ordeo, minus enim alimentum poscit radix, leuior terra, densiorque tritico. In loco humili far adorem potius feretur, quam triticum. Temperato & triticum & hordeum. Colles robustius, sed minus reddunt triticum: far & siligo cretosum feruntur, & vliginosum solum. Semen optimum est anniculum, bimium deterius, trimium pessimum, vltima sterile. Quod in imo areæ subsedit ad semen est reseruandum, id enim optimum est, quia grauiissimum: optimum est granum, quod rubet, ac denticulis fractum eundem

A colore habet, deterius cui plus intus albi est. Locis humidis celerius fieri sationem ratio est, ne semen imbre putrescat, siccis autem serius, ut pluuie sequantur, non diu iacens & non concipiens euanescat. Itemque festinata satione densum spargi semen, quia tardè concipiat, serotina vero rarum, quia densitate nimia necetur. Artis quoque cuiusdam est equaliter spargere. Manus vique cum gradu debet congruere, semperque cum dextro pede. *Palladius lib. 7.* Asserunt Græci mense Iunio Ægyptios tali modo prouentum cuiusque seminis experiri. Aream breuem loco subacta & humido nunc excolunt, & in ea diuisis spatijs omnia frumenti, vel legumina genera spargunt, deinde in ortu caniculæ, qui apud Romanos 14. kalen. August. die tenetur, explorant, quæ semina ortum sidus exurat, quæ illa custodiat: his abstinent, illa procurant, quia indicium noxæ, aut beneficij per annum futurum generi vnicuique sidus aridam præsentit exitio, vel salutem præmisit.

De temporum in ferendo varietate.

C A P. XXXVII.

Plinius lib. 18. De tempore vero fruges ferendi, sequitur questio dilata, & maxima indigens cura, magnaque ex parte ratione siderum connexa. Hesiodus princeps omnium de agricultura præcipue, vnum tempus à vergiliarum occatu tradidit ferendi. Scribat enim in Boetia Helladis, ita ut diximus feri. Inter diligentissimos conuenit, (ut in alitum, quadrupedumque genitura) esse quosdam ad conceptum impetus terræ, hos Græci ita diffiniunt, cum sit calida & humida. Virgilius triticum & far à vergiliarum occatu feri iubet, hordeum inter Æquinoctium Autumni & brumam, vitia vero & phaseolos, ac lentem occidente Boore. Quo fit, ut horum syderum, aliorumque ex ortus & occasus dirigendi sint in dies suos. Sunt qui & ante vergiliarum occasum iubeant feri, dumtaxat in arida terra, calidisque prouincijs. Custodiri nempe semen, humore corrumpente, & à proximo imbre vno die erumpere. Alij verò statim ab occasu vergiliarum imbres sequi à septimo ferè die. Aliqui autem in frigidis, ab Æquinoctio Autumni, & in calidis serius, ne ante hyemem luxurient. *Inter omnes autem conuenit, circa brumam ferendum non esse, magno quidem argumento, eo quod hiberna semina, si ante brumam lata sunt, erumpant die septimo, si post brumam vix 40.* Sunt qui properent, atque ita pronunciant, sementem facientem festinatam sæpe decipere, serotinam semper. Econtrario alij etiam vere potius ferendum, quam male in Autumno. Et vbi necesse fuerit inter Fauonium, & Æquinoctium vernum. Quidam omiffa cælesti cura, ut inutili, temporibus diffiniunt. *Vere linum & anenam & pappum.* Atque uti nunc etiam transpadani ferunt vique in quinquatribus fabam. Et siliginem mense Nouembri: far extremo Septembris vsque in Idus Octobris. Alij post hunc diem in Kal. Nouembris. Ita his nulla est naturæ cura, illis vero nimia. Et ideo subtilitas cæca, cum res inter rusticos geratur, ac litterarum non modo syderum expertes. Et ea cælo maximè constare constituendum est, ac verò omnium dierum anni, motusque Solis ratio prope est inexplicabilis. Nec possunt tradi certa siderum tempora: sed accedat & rerum obscuritas confessa, nunc præcurrente, nec paucis diebus tempestatum significatione, quod Græci vocant prochemazin: nunc post veniente, quod epichemazin, & pluriusque, alias citius, alias tardius cæli effectus ad terram deciduo. Præterea cum hæc omnia statutis syderibus, cæloque affixis consent, interueniunt stellarum motus, grandines, imbresque, & ipsi non leui effectus, turbantque conceptæ spei ordinem. Idque ne nobis tantum putemus accidere, fallit & animalia reliqua circa hoc sagaciora, ut quo vita eorum constet. Astutiusque

Vinum asini
milia melior
alijs.

Nota.

Ordeum ubi
feritur.

Frumentum
in quo agri
ferendum.

Qua solum
pingui re-
quiritur.

Far & siligo.
Semen opti-
mum.

Nota.

Vere ferenda.

alites

alites præpostere, aut præpropere rigore, nec ante hi-
bernos ætus: & iecit Virgilius errantium quoque
syderum rationem ediscendam præcepit, admonens
obseruandum frigida Saturni stellæ transitum. Sunt
qui certissimum arbitrentur iudicium veris ob anima-
lis infirmitatem, papilionis prouentum. Ideoque cum
hec commentarentur notatum est, prouentum eorum
ter repetito frigore extinctum. Aduenasque volucres
ad 6. kal. Februarias spem veris attulisse, moxque sa-
tissima conflictas hyeme. Occasum matutinum ver-
giliarum Hesiodus Astrologus tradit fieri Autumni
Æquinoctio. Thales 25. die ab illo. Anaximander 29.
Eudemon 48. Est autem vera ratio non prius ferendi,
quàm folia decidere cœperint. Hoc ipso vergiliarum
occasum fieri putant. Aliqui ad tertium idus Nouem-
bris feruant. Quisquis autem æstiuos fructus ante ver-
gillas seuerit, ipse se fraudabit: hoc intervallo, & api-
cula procedens florere fabam indicat, fabaque flores-
cens eam euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indi-
cium. Cum enim germinare morum videris, iniuriam
postea timere nolit frigoris.

De satorum vitijis vel nocuentis.

C A P. XXXVIII.

Idem. Primum autem omnium frumenti vitium est
laena, & hordeum in eam degenerat, sicut ipsa fru-
menti fit instar. Cum illam Germaniæ populi edant,
neque alia pulte viuant, hoc vitium euenit, Soli ma-
ximè cœlique humore. Sequentem causam habet se-
minis imbecillitas, cum diutius est terra retentum,
priusquam erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit,
cum fereretur. Primaque statim agnoscitur eruptione.
Ex quo apparet in radice causam esse. Est & aliud ex
vicino auenæ vitium, cum amplitudine inchoato gra-
no, sed nondum maturo priusquam roboretur cor-
pus afflatu noxio cassum, & inane in spica euanesce-
re quod abortiuo: venti verò tribus temporibus nocent
frumento & hordeo, videlicet in flore, aut protinus
cum desinere, vel incipientibus maturefcere. Tunc
enim exinanunt grana, prioribus autem nasci prohi-
bent causis. Nocet & Sol creber è nube. Nascuntur
& vermiculi in radice, cum secutis imbribus semen-
tem inclusit repentinus calor humorem. Gignuntur
& in grano cum inferuescit calor spicæ in fluuijs. Est
& cantharis dictus, scarabeus videlicet parvus, ero-
dens frumenta. Omnia quippe cum ea cibo deficiunt
animalia oleum, pix, adeps contraria sunt seminibus,
cauendamque, ne illis contacta tunc ferantur: imber
in herba utilis est florentibus autem frumento & hor-
deo nocet, leguminibus est innocuus, præterquam ci-
ceri. Maturefcencia quoque frumenta imbre læduntur,
& hordeni magis. Nascitur & herba quædam alba
pauisico similis, occupans arua, pecori quoque mor-
tiferi: lolium & tribulum, carduum, lappamque non
minus, quam rubum. Inter frugum morbos potius,
quam inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cæleste
frugum vinearumque malum, nullo minus est no-
xium, videlicet *rubigo*, frequentissima hæc in roscido
tractu, & conuallibus ac locis perflatum non habentibus
prouenit, e diuerso carent ea ventosa & excelsa.
Est & *luxuria* inter vitia segetum, cum onerata ferti-
litate procumbunt. Commune autem omnium sato-
rum est vitium vitæ etiam ciceris cum falsilaginem
eius abluendo imber id dulcius facit. Herba quæ vo-
catur orobanche, hæc cicer enecat & eruum circum-
ligando se. Triticum facit simili modo era, hordeo fe-
stoca, quæ vocatur egyplos, lenti vero herba securi-
daca, quam Græci à similitudine pelicinis vocant Et
hæc quidem complexu necant. Circa Philippos autem
Antianum nominant, in pingui solo herbam, qua fa-
ba necatur. Era nonnunquam in macro cum vdam
quidam ventus afflauit. Era granum minimum est
in cottice aculeato. Cum est in pane celerrimè verti-

gines facit. Aiuatque in Asia *balneatores*, cum velint
turbam pellere, carbonibus id semen inijcere. Nascitur &
Sphangius in eruo, bestiola videlicet aranei generis, si
hyems aquosa sit limaces nascuntur in vitia, & ali-
quando è terra cocleæ minutæ mirum in modum
eam erodentes.

De ipsorum remedijs.

C A P. XXXIX.

Remedia verò frugum quæcunque pertinent ab
herbas in sarculo, & cum semen iactatur cinere,
quæ verò in semine, ac circa radicem consistunt, ca-
uentur cura præcedente. Agrotare minus existimant
semina vino ante perfusa. Virgilius nitro, & amurca
perfundi fabam præcipit, & sic etiam grandescere pro-
mittit. Quidam si *irsano* ante satum vrima & aqua ma-
ceretur, præcipue putant adulescere. Reliqua semina ver-
miculis obnoxia non esse, si folijs cupressi rufis mis-
ceantur, nec si interlunio ferantur. Multi ad milij re-
media, *rubetam* noctu aruo circumferri iubent, prius-
quam sarratur. Defodique in medio inclusam vale-
ficili, nec passerem nec vermem nocere, sed eru-
endam priusquam metatur, alioquin amarum fieri arbi-
trantur. Et semina fieri vberiora aruo talpæ conta-
cta. Democritus succo herbæ quæ appellatur aizoon
in tegulis nascens tabuli sessum: Latine verò seduma,
vt dicit ille, medicata feri iubet omnia semina: vulgo
autem si dulcedo noceat: vermesque radicibus inhæ-
reant, Remedium est amurcam puram, & sine sale
spargere: deinde sarrare. Si vero in articulum seges ire
cæperit, tuncare ne vincant herbæ. Sturnorum vel
passerum agmina scio abigi herba cuius nomen igno-
rum est, in quatuor angulis segetis defossa, mirum di-
ctu, ita vt auis nulla omnino intret. Mures abigun-
tur cinere mustellæ, vel felis diluto & semine sparso,
vel decoctum aqua. Sed redolet virus animalium
illorum etiam in pane: ob id vitilium putant attingi se-
mina bubulo felle. Rubigo quidem est maxima lega-
tum pestis, sed lauri ramis in aruo defixis transit in
eius folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente
pecoris dumtaxat in herba, & depastæ, quidem sui-
bus sæpius, nullam iniuriam sentiunt in spica. Reton-
sarum etiam semel omnino certum est granum lon-
gius fieri, sed inane cassumque, ac satum non nasci.
Babylone bis tamen secant, tertio depascunt, alioquin
folia tantum fierent. Nec est cura difficilis, diutissimè
gaudent aquari: vt diluatur vbertas præpinguis, ac
densa, limum autem non inuehant Euphrates, ac
Tygris, sicut in Ægypto Nilus, nec ipsa terra herbas
gignit: vbertatis tamen tantæ sunt, vt anno sequenti
ipote restibilis fiat seges impressis vestigio seminibus.

Idem in lib. 22. Leguminibus innascuntur bestiolæ
solifugarum generis venenatæ, quæ manus pungunt,
ac periculum vitæ afferunt, aduersus has omnia ea-
dem medentur, quæ contra araneas & sphalangia de-
monstrantur.

Palladius lib. 10. Solet humorem falsum vomere
terra, qui segetes necat, & vbi hoc fit columbinum
stercus, aut cupressi folia oportet inspergere, atque
ita vt eadem misceantur inarare. Melius tamen om-
nibus remedijs erit, si aquarius succus noxium dedu-
cat humorem. Si modo quando feritur hienæ pelle
vestietis, & ibi aliquandiu quod ferendum est esse pa-
tatis: lata bene prouenire feruntur. Idem quoniam
quædam animalia subterranea sectis radicibus ne-
cant: plurimumque frumenta contra hæc proderit
agrestis cucumeris humor expressus, & eius radix si
aqua diluatur & eadem quæ ferenda sunt humore
macerentur. Aliqui vbi hæc segetes perferre senserint,
inter initia vitiorum amurca infusa aqua prædicta sul-
cos, & atria perfundunt.

Nota.

Nota.

Superstitiosa
rubetæ cir-
cumgestatio.

Aizoon.

Amurca.

Nota.

Bubulum
felle.

Contra lu-
xuriam se-
getum.

Contra hu-
morem fal-
sum agri.

De

De effectibus syderum in satis.

C A P. XL.

Plinius ubi supra. Plerique dixerunt rorem invsum sole frugibus causam rubiginis, & carbunculi viti-
bus esse. Quod arbitror esse falsum ex parte: omnem
que vredinem frigore tantum innoxio sole constare:
id manifestum fiet attendentibus. Nam primum om-
nium hoc non evenire nisi noctibus & ante solis ardo-
remprehenditur. Totumque lunari constat ratio-
ne, quia talis iniuria non fit nisi interlunio, plenave
Luna, hoc est pravalente, utroque siquidem plena est
habitu: sed interlunio omne lumen, quod a Sole acci-
pit, caelo regerit. Differentia utriusque habitus est ma-
gna, sed manifesta. Namque interlunio aestate est cali-
dissima, hyeme autem gelida. Econtrario in plenilu-
nio aestate facit noctes frigidas, hyeme vero tepidas.
Causa evidens est, sed alia redditur a Fabiano Græcis-
que autoribus. Aestate siquidem, interlunio necesse
est, ut cum Sole nobis proximo circulo currat, eius
igne comminus receptio candens. Eademque inter-
lunio absit hyeme, quoniam abscedit & Sol. Item in
plenilunio aestivo aduersa Soli procul abeat. Hyeme
verò ad nos per circulum æstivum accedat: ergo per se
roscida, quotiens alget. Infinitum quantum illo tem-
pore cadentes pruinas congelat. Ante omnia verò
debemus meminisse duo genera cælestis iniuriæ.
Vnum quod tempestates vocamus, in quibus procel-
læ, grandines, cæteraque similia intelliguntur, quæ
cum acciderint, vis maior appellatur. Hæc a syderibus
exiunt horridis, veluti arcturo orione hædis. Alia ve-
ro sunt illa, quæ silente caelo, serenisque noctibus ac-
cedunt, nullo sentiente, nisi cum facta sunt publica
hæc, magnæque differentie a prioribus, alijs rubiginem,
aljs vredinem, alijs carbunculum appellanti-
bus, omnibus verò sterilitatem. Duæ sunt autem cau-
sæ præter lunarem. Nam vergiliæ priuatim ad fructus
attinent, ut quarum exortu æstas incipiat, occasu
hyems, semestrique spacio inter se messes ac vinde-
mia, & omnium maturitatem complexæ. Est præterea
in caelo lacteus circulus etiam visui facilis, cuius de-
fluuiis velut ex vberibus aliquo sata cuncta lactescunt.
Duorum siderum observatione, videlicet Aquilæ in
septentrionali parte, & in Austrina, Caniculæ, Circu-
lus ipse fertur per sagittarium, & geminos, solis cen-
trum infra æquinoctialem circulum secans, commis-
suras eorum obtinente, hinc Aquila, illinc canicula,
propter hoc utriusque effectus ad omnes frugiferas
terras pertinent, quoniam in his tantum locis, terræ-
que centra congruunt, horum itaque syderum die-
bus, si purus ac mitis aer genitalem illum, lacteumque
succum in terras transmiserit, lata quidem adoleſcunt
sata. Si vero Luna qua dictum est ratione, ros cidum
frigus asperserit, admixta amaritudo velut in lacte
puerperum necat.

Aquila in Italia oritur ad 13. Kalendas Ianuarij,
nec patitur ratio naturæ quicquam in satis ante eum
diem esse certæ spei. Si verò interlunium incidat, om-
nes hibernos fructus ac præcoces ledi necesse est. Ru-
dis fuit præcorum vita, atque sine litteris, non minus
tamen ingeniosam fuisse in illis observationem ap-
parebit, quam nunc esse rationem. Tria namque
tempora fructibus metuebant, propter quod insti-
tuerunt ferias, diesque festos, videlicet rubigalia, flo-
ralia, vinalia. Rubigalia Rex Numa constituit anno
regni sui 11. quæ nunc aguntur ad 7. Kalendas Maij,
quia tunc ferè segetes rubigo occupat. Hoc tempus
Varro determinat Sole Tauri partem decimam obti-
nente, sicut nunc ferebat ratio. Sed vera causa est,
quod post dies vnde viginti ab Equinoctio verno per
id quattriduum varia gentium observatione in 4.
Kalend. Maij canis occidit, sydus & per se vehe-
mens, & cui præoccidete caniculam necesse sit. Idem

itaque floralia 4. Kalend. eademque vrbis, anno 516.
instituerunt ex oraculis Sybillæ, ut omnia bene de-
floreſcerent. Hunc diem Varro determinat, Sole
Tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo si
in hoc quattriduum incidat plenilunium, fruges &
omnia quæ floreſcunt, ledi necesse erit, vinalia prio-
ra, quæ ante hos dies sunt 9. Kalend. Martij degu-
standis vinis instituta nihil ad fructus attinent. Nec
quæ adhuc diximus ad vites, oleasque quoniam earum
conceptus exortu vergiliarum incipit ad 6. Idus
Maij, ut docuimus. Aliud hoc quattriduum, quod
neque rore sordere velint, exhorrent enim horri-
dum sydus arcturi postridie occidens, & multominus
plenilunium incidere 4. nouas Iulij: Iterum
Aquila exoritur vesperi, decretorio die florentibus
oleis vitibusque, si plenilunium in eum incidat. Equi-
dem & Solsticium 8. Kalend. Iunij, in simili causa
dixerim, & canis ortum, post dies a Solsticio 24. Sed
interlunio accidente, quoniam vapore constat cul-
pa, acinique præcoquantur in callum, Rursus pleni-
lunium nocet ad 4. nonas Iulij, cum Ægypto canicu-
la exoritur, vel certè 16. Kalend. Augusti, cum
Italix. Item 4. Kalend. Augusti cum Aquila occi-
dit usque in 10. Kalend. eiusdem. Sunt & altera vi-
nalia, quæ aguntur ad 13. kalendas Septembris,
tempeſtatibus instituta leniendis. Intra hæc con-
stat cælestis sterilitas. Neque negauerim posse eam
permutari arbitrio legentium locorum æstiman-
tium naturas.

De radicatione satorum, & eruptione.

C A P. XLI.

Iterum de eodem. Frumenta multis radican-
tur fi-
bris siue ramis. Omnia vero legumina præter fa-
bam radices habent singulas, easque surculosas, quia
non in multa diuiduntur, cicer autem altissimas. Or-
deum erumpit a primo satum die 7. legumina 4. vel
cum tardissimè 7. faba a 15. ad 20. Legumina in
Ægypto die 3. Ex ordeo grani caput alterum exit
in radicem, alterum in herbam, quæ & prior flo-
ret. Ipsiusque grani pars crassior fundit radicem, te-
nuior florem, cæteris autem seminibus eadem pars
& radicem & florem. Frumenta hyeme quidem in
herba sunt. Verno tempore fastigiantur in stipulam
quæ sunt hiberni generis, at milium & panicum in
culmen geniculatum & concavum. Sisama verò in
ferulaceum. Omniumque satorum fructus aut spi-
cis continetur, ut tritici & ordei, muniturque vallo
aristarum quadruplici. Aut includitur siliquis ut le-
guminum, aut vasculis ut sisamæ, vel papaueris. Mi-
lium & panicum tantum pro indiuiso, & paruis au-
bus exponuntur, indefensa quippe membranæ con-
tinentur. Frumenta quædam incipiunt in geno
tertio concipere spicam, quædam in quarto, sed
etiam non occultam. Genicula verò tritico sunt
quaterna. Fatti sena. Hordeo octona. Sed non
ante prædictum geniculorum numerum conce-
ptus est spica. Qui & spem sui fecerit quatuor, aut
quinque tardissimè diebus florere incipiunt, 10.
tidemque aut paulo pluribus deflorescunt. Hordea
vero cum tardissimè, septem. Varro quaternouenis
diebus fruges tradidit absolui, ac mense nono meti.
Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt
nullis distinctum internodijs. Reliqua vero legumi-
na surculosasunt. Ex his autem cicer herum atque
lens ramosa sunt. Quorundam caules sparguntur
in terram, si non habeant adminiculum ut pisorum,
quod si non habuerit deteriora sunt: leguminum
sola vnicaulis faba, vnus & lupinis. At cæteris est
canlis prætenui surculo ramosus. Omnibus verò fi-
stulosus. Folium quædam mittunt a radice, quædam a
cacumine. Frumentum autem & ordeum vitiæque, &
quicquid in stipula est in cacumine vnum folium ha-
bet. Sed ordeo sunt scabra, cæteris autè lenia. Econtra

*Vredinem a
frigore pro-
uenire pro-
bat.*

Tempestates.

*Tria festa
antiquitus
instituta pro
fructibus.*

*De die quo
erumpunt
sata.*

*Legumina
surculosasunt.*

vero

vero multiplicata sunt fabæ ac ciceri & piso. Frumentis est folium arundinaceum. Fabæ rotundum, magnæque leguminum parti. Longiora eruilia & piso, faleo lus vanosa. Sifamæ & irioni sanguinea. Cadunt foli lupino & papaveri tantummodo, legumina florent diutius, & ex his heruum ac cicer: sed diutissimæ fabæ 40. diebus, non autem singuli scapi tam diu, quoniam alio de fluente, alius incipit, nec tota seges sicut frumeti pariter. Siliquantur vero omnia diversis diebus, & ab ima primum parte paulatim flore subeunte. *Palladius lib. 5.* In mense Aprili seminaria, quæ ante lata sunt, herbis liberantur ac leniter circumfodiuntur. *Idem in lib. 6.* In mense Maio omnia prope florent, quæ lata sunt, nec à cultore tangi debent. Frumentum quidem & ordeum, & quæ singularis seminis sunt 8. diebus florent, ac deinde per dies 40. flore deposito usque ad maturitatem erant grandescunt. Quæ vero sicut faba, & ipsum, ceteraque legumina duplicis seminis sunt 40. diebus florent, simulque grandescunt.

De maturatione ipsorum & collectione.

C A P. XLII.

Plinius ubi supra. Frumenta cum defloruere crassescunt, & maturantur, cum plurimum diebus 40. perficiuntur. Itemque faba. Cicer autem paucissimis diebus, id enim à sementi diebus 40. perficitur. Milium ac panicum ac sifama, omniaque æstiva, maturantur à flore diebus 40. Magna vero terræ cælique differentia. In Ægypto siquidem ordeum sexto à sari mense, frumenta septimo metuntur in hellade. Ordeum in Peloponensi octono, & frumenta tardius. Grana in stipula crinito textu spicantur. In faba vero & leguminibus alternis lateribus siliquantur. Tunica frumento plures sunt. Ordeum maxime nudum & halica, sed præcipue avena. Calamus altior est frumento, quam ordeo, arista mordacior ordeo. Messis autem ipsius varia est ratio. Galliarum latifundiis valli prægrandes, dentibus in margine infestis, duabus rotis per segetem impelluntur iumenta in contrarium iuncto vel æcto. Ita direptæ in vallum cadunt spicæ. Alibi stipulæ media falce præscinduntur. Atque inter duas mergetes spica destingitur. Alibi vero à radice euelluntur, quod qui faciunt proscindi ab se obiter agrum interpretantur, cum extrahant succum. Differentia hæc ubi stipula domos contegunt, quam longissimam servant, ubi frumini inopia est, paleam stramento quærent. Panicum culmo non tegunt, milij vero culmum inurunt: ordeum vero stipulam bobus gratissimam servant. Panicum & milium pectine manuali Galliarum sigillatim legunt, legumina cum caperint maturare rapienda sunt, quia cito exiliunt, latiusque cum deciderint, sicut & lupinum.

Palladius in lib. 7. In mense Iunio frigidis locis peragenda est leguminum messis, eodem vero mense Iunio primitus ordeum incipit, quæ commendanda est, antequam refractis spicis lapsa decurrant, quia nullis ut triticum folliculis vestiuntur. Sed ordeum culmos in agris aliquantulum sinamus iacere, quia fertur hoc more grandescere. Tunc etiam mense postremo locis maritimis & calidioribus, ac siccis abscinditur tritici messis. Quam videlicet paratam esse cognoscas, si æqualiter spicarum populus maturatorum flore sit, pars Galliarum planior hoc vitetur compendio ad metendum, ac præter hominum labores opera bouis vnus absunt totius messis spacium. Itaque vehiculum efficitur, quod duabus rotis breuibis fertur. Huius quadrata superficies tabulis munitur, quæ forinsecus reclinæ in summo reddunt spacia longiora. Ab eius fronte carpenti breuior est altitudo tabularum. Ibi denticuli plurimi & rari ad spicarum mensuram in ordinem constituuntur ad superiorem partem recurui, à tergo vero eiusdem vehiculi duo figurantur temones breuissimi. Ibi bos capite in vehiculum verso iugo aptatur & vinculis, mansuetus sane, qui nondum ex-

cedat compulsores, hic ergo ubi vehiculum per messes impellere exoptat, omnis spica in carpentum denticulis comprehensa, abruptis ac reliquis paleis cumulat: altitudinem, vel humilitatem, plurimumque bubulco moderante qui sequitur. Sicque perpaucito, ac reditu, breui horarum spacio tota messis impletur. Hoc campestribus locis est utile, vel æqualibus, & his quibus necessaria palea non habetur. *Idem in lib. 8.* In mense Iulio temperatis locis tritici messis expletur, eo more quo dictum est prius.

De Area preparatione ac frugum purgatione.

C A P. XLIII.

Idem in lib. 7. Mense Iunio paranda est ad trituram area, cuius primo radatur terra, deinde leuiter effosca mixtis paleis & amurca æquatur infusa, quæ res à muribus & formicis defendit frumenta. Tunc vero premenda est rotundo lapide, vel quocunque fragmento, cuius volutatio possit eius spacia solidare, deinde siccantur Sole. Aliqui vero mundatis arcis aqua spargunt, & ibi minuta pecora diu spaciare, ac proculcare compellunt. Cumque terra fuerit vngulis stricta, spectatur siccitas solida. *Plinius ubi supra.* In area exteruntur triticum, siligo & ordeum, sic pura seruntur qualiter moluntur, quia tosta non sunt. E diverso far milium & paniculum purgari nisi tosta non possunt: hæc itaque cum suis folliculis cruda seruntur. Et far in vaginulis suis seruant ad satus, neque torrent, leuissimum ex his est ordeum; far ponderosius, magis etiam triticum, quod in arexima subsedit ad semen est reseruandum. Idem est optimum quoniam grauissimum. Abicietur spica, quæ habet semina per intervalla, optimum est granum quod rubet, ac dentibus fractum eundem colorem habet, deterius cui plus intus albi est. Messis alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur, alibi vero pecticis flagellatur. Triticum quoque serius metitur, copiosius inuenitur. Quo vero celerius, eo speciosius, atque robustius: lex aptissima est, antequam granum indurescat, & cum iam texerit colorem; Siliginis & tritici ratio est in area, & horreo. Far qui difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi, stipulaque tantum & aristis liberatur. Palea plures gentium vtuntur pro feno. Ea melior est quæ tenior, ac minutior & pulueri propior. Ideoque optima est ex milio, proximaque ex ordeo, pessima vero ex tritico, præterquam iumentis opere laborantibus. Culmum laxosis locis, cum inatuerit baculo frangunt, sub stratu animalium. Si palea deficit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius defectus, muria diu aspergitur; & dehinc & in manipulos siccatus conuoluitur, atque ita bobus pro feno datur. Sunt qui accendunt & stipulas in aruo, magno quidem Virgilij præconio. Summaque ratio est, ut herbarum semen exurant. Ritus diuersitatem magnitudo facit messium, & raritas operariorum.

Plinius lib. 1. Area longè esse non debet, & propter exportandi facilitatem, ut fraus minor timeatur Domini, vel procuratoris in ciuitate suspecta. Sit autem strata silice, vel saxo montis exciso, & sub ipso tritura tempore vngulis pecorum, & aquæ admixtione solidata, clausa deinde & robustius munita cancellis propter armenta, quæ cum terentur, inducimur. Sit circa hanc locus alter purus & planus, in quem frumenta transfusa refrigerentur, & horreis inferantur, quæ res in eorum durabilitate proficiet. Fiat deinde vndecunque proximum tectum, maximè in humidis regionibus, sub quo propter imbres frumenta si coegerint raptim, vel munda, vel semitrita ponantur. Sit enim loco sublimi & vndecunque perflabili, longè tamen ab ortis, vineis, atque pomarijs. Nam sicut radicibus virgultorum profunt lætamen & paleæ, ita insidentes frondibus perforant, atque arefaciunt.

Area præparatio.

Signum optimi grani.

Melior palea.

Area ubi collocanda.

De Horreis ad frugum depositionem.

C A P. XLIV.

Horrea ad-
ficandira-
tio.Cur anima-
lia maxima
in tritico
crescunt?

Nota.

Nota.

Nota.

Modus con-
dendi hor-
rea.Contra gur-
gilioner.

Plinius. Messium rationi connexa est ratio frumenti seruandi. Horrea quidem operosa, ac tripedali crassitudine latericio pariete iubent aliqui exedificari. Præterea supernæ impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras vllas habere. Alij ab exortu tantum æstiuo, vel Septentrione, ea quæ construi sine calce, quoniam inimicissima frumento dicitur esse. Alij contra, eolūnis granaria lignea suspendunt, & vndique perflari malunt, atque etiam fundo. Alij omnino pendunt; & ab efflatu extenuari granum arbitrantur, & si tegulis subiaceat, cōferuere. Nobis quidem referre plurimum videtur tempestiuitas condendis, quia si parum tostum, atque robustum collectum sit, calidumve cōditū, in eo vitia necesse est innasce. Diuturnitatis causæ plures sunt, aut in ipsius graui corio, quando numerosius est, vt milio. Aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantum, vt sisamæ. Aut amaritudine vt lupino & cicerculæ. In tritico maxime crescunt animalia, quia spissitate sua concalescit, & sursu crasso vestitur. Tenuior est ordeo palea. Exilis & legumini, ideoque non generant talia. Faba crassioribus operitur tunicis, & ob hoc effruescit. Quidam triticum gratia diuturnitatis aspergunt amurca mille modios quadratāli. Quidam absinthio, vel chalcidica, siue cariotica creta. Est & olinthi, ac perinti, euboæ terra, quæ corrumpi non sinat ea. Nec lædūtur ferè cōdita in spica, & vtilissime seruātur in scrobibus, quos Syros vocāt, vt in Capadocia, vel Thracia, Hispania, & Aphrica. Ante omnia vt solo siccio fiant, curantur, mox vt palea substeruantur. Præterea, cum spica sua conduntur, ita, frumēta, si nullus spiritus penetrat, nihil maleficū nasci certum est. Autor est Varro, triticum si sit conditū annis 50. milium vero 100. durare, fabam & legumina in olearijs cadis oblita cinere seruari longo tempore. Idem fama Pyrrhi Regis ætate quodam Ipecu Ambraciæ durasse vsque ad piraticum bellum Pompei Magni, videlicet annis circiter 120. Ciceri tantum in horreis mille bestiolæ innascuntur. Sunt qui vrceis cinere substratis, & illitis acetum habentibus, leguminum aceruos superingerant, ita non nasci maleficia credentes. Alij vero qui balsamentarijs cadis gipso illiniant. Alij qui lentem aceto laserpiciato respergant, siccitamque oleo inungant. Sed breuissima est observatio, quod vitij carere velis, legere interlunio. Itaque plurimum refert, condere quis malit aut vendere. Crescente siquidem Luna grandescunt frumenta.

De eodem iuxta Palladium.

C A P. XLV.

Palladius ubi supra. Horreorum situs & superior, & longè ab omni humore ac letamine, & stabilis est ponendus, frigidus, ventosus, & siccus. Cui prouidendum est structuræ diligentia, ne rimis possit abrumpi. Solum ergo omne bipedis sternatur, vel minoribus laterculis, quos suffuso testaceo pavimento debemus imprimere. Tunc diuisas cellas, si magnus sperabitur seminum modus, grano cuique tribuamus. Si terræ pauperes minora promittunt, vel cratispodijs erunt discernenda granaria, vel vimineis vasculis peditus tenues congeremus. Sed fractis granarijs amurca luto mixta parietes linuntur, cui arida oleastri folia, vel oliuæ pro paleis adiunguntur. Quo rectorio siccato rursus amurca respergitur, quæ vbi siccata fuerit, frumenta condentur, hæc res gurgilionibus, & cæteris noxiis animalibus inimica est. Alij coriandri folia frumenti miscenda seruandum profutura. Nihil tamen commodius erit diu custodiendis frumentis, quàm si ex areis in alterum vicinum locum transfusa refrigerentur aliquantis diebus, atque ita horreis inferantur.

A Negat Columella ventulanda esse frumenta, quia miscentur magis animalia totis acervis. Quæ si non moueantur in summitate intra mensuram palmi subsistent, & hæc velut corrupto corio cætera illæsa durabunt. Asserit idem animalia noxia intra prædictam mensuram non posse generari. Herba coniza sicca (vt Græci assertunt) subistrata frumentis addit ætati, ab horreis tamen auster debet esse auersus.

De Molitura, & farina.

C A P. XLVI.

Plinius ubi supra. Quod autem ex segete molendum reddit plus, vel minus de farina, vel furfure, hoc constat molæ discrimine. Nam quæ sicca moluntur plus reddunt farina, quæ autem aqua lassa sparguntur, candidiorem medullam, sed plus retinent in furfure. Farinā à farre dicta, apparet ipso nomine. Similago laudatissima fit è tritico. Isaac. Farinæ modus trifariam diuiditur: primus propter essentiam sui. Quædam enim viscosa est & grauis, medullæ multum habens, corticis parum, huius nutrimentum multum est, egestio tarda, digestio dura. Quædam autem leuis & rara medullæ pauca, corticis plurimi, hæc parum nutrit, facilè egeritur, leuiterque digeritur; Secundus pro qualitate molitionis. Nam quæ perfectè trita est, & tota æqualis, huius in stomacho facilis est conuersio, nutrimentum plus. Quæ autem perfectè trita est, nec tota æqualis, sed partim crassa, partim tenuis moratur in stomacho, & digeri dura, & egeri tarda. Tertius secundū breuitatem vel longitudinem temporis, ex quo mola contrita est. Nam quæ vicini temporis est, corpus calefacit, ventrem constipat. Igneam enim naturam ex molendinæ volutione adipiscitur. Vnde stomachum calefacit, & egestionis humiditatem desiccatur. Quæ vero longinqui temporis est, parum calefacit, & è stomacho cito eiicitur. Medij vero temporis quæ est, laudabilis est. Ius de farina tritici confectum purgatissimum est pe-
Ethoris & pulmonis, eorumque lenit asperitatem. Idem facit triticum si pisanum fiat, de ordeo fieri solet, & plus ordeaceo ad tussim, & fluxum sanguinis valet. Si coquatur cum oleo, & supponatur apostemati duro, dissoluitur. Si aceto mixto, & melle pustulis apponatur, quæ nascuntur in facie remouentur. Temperata cum succo insquiami, & cataplasmate ex ea super nervos facto, humores noxij in eos descendere prohibentur, de tenuissimo puluere qui à molendino eiicitur, si fiat ius ad fluxum sanguinis & saniei per os eiectum, valet hæmoptoicis.

De Simila, & fursure.

C A P. XLVII.

Isidorus lib. 20. Simila & pollines Græca sunt nomina. Amolura est flos farinæ tenuissimus, præ leuitate de mola egestus. Vnde & appellatum est amolum quasi à mola. Furfures à farre dictæ sunt, cuius videlicet purgamenta sunt. Auicenna in secundo canone medicina. Furtur calidum est, & siccum in secundo gradu. In ipsa est absterio, & laxificatio plurima, prodest cum aceto forti in initio apostematis calidi, & super vlceratione scabiei. Item absterione sua lenit peccus. Mouet autem intestina ad expellendum quod in eis est, & cum sorbetur ventrem lenit. Confert etiam puncturæ scorpionis, & serpentes more emplastri superposita. Placatus ubi supra. Furtur tritici appellatur cantabrum, & est calidum & siccum temperatè diaphoreticum. In aqua calida resolutum, reddit eam mitigatiuam & humidam. Vnde aqua illa iudicatur diaphoretica. Vfus enim talis est contra iliaceam passionem, & contra stranguriam, & dyssuriam. Cum vino subtili & albo mediocriter acido conficitur, ita quod nec nimis spissum sit, nec nimis tenue, postea vero diu coquitur, deinde loco dolenti supra pannum apponitur, ac

sepius

sepius reuocatur, & sic perfecte medetur. Item valet contra stomachi dolorem ex frigidityte, vel ventositate. Item contra iliacam passionem iniicitur per clysterē colatura huius fufuris. mollificat enim satis, hac etiam aqua mollificatiua competenter vtitur, cum alia mollificatiua reperire non possumus. Contra *siccā tussim*, & etiam factam in peripleumonia & pleuresi & similibus in aqua decoctionis ordeī bene mundati ac triti & colati cantabrum dissoluatur, iterumque colatura super ignem aliquantulum bulliat, & talis aqua, vel aliquantulum calida patienti detur. *Isaac*. Cortex triticeus calidæ naturæ est & sicca, colaturæ magis & mūdicatiuæ, quā farina, sed nutrimentum eius paruissimum. In aqua missus & perfrictus, colatus, & coctus, vt fiat ius, pectora & pulmones viscosi humoribus purgat, & si vice aquæ mittatur in lac, nutritibilior fit, & è stomacho cito exijcitur. Si fufuris aceto mixti cataplasmata calida pustulis & vulneribus & scabiei adhibeas, resoluit & mundificat, si cum vino aquæ mixto coquatur, & cataplasmata ex eo mammillæ propter coagulationem lactis duræ supponatur, dissoluit: valet itidem ad serpentis morsum.

De Pane.

CAP. XLVIII.

Sidorus ubi supra. Panis dictus est, eo quod cum omni cibo apponatur, vel quod omne animal cum appetat. Pan enim Græcè omnis dicitur. Panis cibarius est, qui ad cibum seruis datur non delicatus. Fermentaceus dicitur fermentis confectus. *Azimus* autem non fermentatus, nam azimus est sine fermento sincerus. *Acrozimus* autem leuiter fermentatus quasi acro azimus. *Clibanicus* in testa coctus. *Rubidus* autem recoctus, & rubefactus. *Subcinericius* dicitur cinere coctus ac reuersatus, idem & focacius. *Sfungia* dicitur panis aqua diutius laxatus, similam modicam, frumentumque modicum accipit, & habet humectationis plus, quam omnis panis, propter quod & sfungia nomen accepit. *Placenta sunt*, quæ de farre fiunt, quas alij quidem liba dicunt, eo quod libeant & placeant. Dulcia sunt operis pistorij genera, sic à sapore dicta, melle enim aspersa iumuntur. *Antor*. Collyrida dicitur panis quadratus de simila factus in sartagine cum oleo frictus, vel modicus panis triangulus. Lagana sunt panes lati ac tenues, crustum est panis superficies. *A-niceua*. Panis vt comedatur, oportet quod sit mundus, salutus, massam habens confectam, fermentatus, bene decoctus. Ne comedatur calidus, sed vna nocte permanens. Calidus enim non est apud naturam receptibilis. Et acceptio eius, qui est de furno, & reliquorum sibi similia est mala. Panis de simila melior est, & mundior, ac nutritibilior, quam alius. Eius nutrimentum melius est, sed tardioris penetrationis. Opirus autem, qui est plurimi fufuris, velocis est penetrationis: sed nutrimenti minoris, ac deterioris. Ille vero qui non bene coquitur, est plurimi nutrimenti, & similiter qui parum habet fermenti. Sed eius nutrimentum opilat, nisi illos, qui plurimi sunt exercitij: huius generis est panis de patella; nam eius interior pars raro bene coquitur. Emplastrum ex pane factum calidius est, quam ex frumento. *Panis ex frumento nouo, velociter impinguit.*

De Medicinis ex pane.

CAP. XLIX.

Panis de frumento cum mellicrato, succisque conuenientibus, valet apostematibus calidis, lenit enim, & infrigidat ea. Panis cum aqua & sale decoctus & impetigini infusus, confert. Panis calidus sua caliditate fit facit, & propter humiditatem suam vaporosam natat ac velociter satiat. Est quid velocis dige-

SPEC. NATVRALIS

stionis, & tardæ descensionis. Panis opirus est lenitius naturæ, fermentatus quoque ventrem lenit, & azimus stringit. Similiter in patella coctus, & antiquus panis siccus ventrem stringit. *Plin. lib. 22*. Panis ipse quo viuatur, innumeras penè continet medicinas, ex aqua & oleo vel rosaceo collectiones mollic. Ex aqua multa duritias, & ex vino valet ad discutienda, quæ perstringi opus sit. Cum aceto valet aduersus oculi, & peritura fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant, item ad percussa luxata: Ad omnia vero est utilior fermentatus, qui vocatur antopirus. Illinitur & paronychis, & callo pedum in aceto veteri. Nanticus panis tusus, & iterum coctus, aluum sistit, vocisque studiosis, & contra distillationes, siccum esse primo cibo est vtilissimus. Sitanius hoc est trimestris incusam faciem, aut desquamata cum melle aptissime curat. Aegris leuissimum cibum præbet candidus, aqua calida frigidave madefactus. Oculorum quoque tumori imponitur ex vino sic, & pustulis capitis, atque adiecta myrto acida. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balneis demonstrant, quin & grauitatem odorum in cubiculis vltus emendat. *Illis qui vtuntur pane ordeaceo, tentari negant pedum morbo.*

De diuersitate panis ex farina.

CAP. L.

Isaac in dietis. Panem tritico calidiorem diximus, cuius diuersa sunt nutrimenta quatuor modis. Primo propter farinam vnde factus est. Secundo ex artificio sui. Tertio ex igne à quo coctus est. Quarto pro qualitate qua sumitur. Farinæ modus trifariam diuiditur. Primus propter essentiam sui. Secundus pro qualitate molitionis. Tertius secundum breuitatem vel longitudinem temporis ex quo mola contrita est, vt superius dictum est, panis quanto mundior est, tanto pluri nutrimenti, & durioris egestionis. Diuersitatis panis ex artificio sui, duo sunt modi, vel ex forma, vel ex artificio simpliciter. Forma autem triplex est. Magna, parua, media. Magna medullæ plus habet, corticem vero subtiliorem & duriorē. Cortex præterea parum nutrit, & est ad digerendum durus, humiditatem egestionis exiccat, vnde & ventrem constipat. Medulla crassa est & viscosa, & inflatiua phlegma viscosum generans, panis parui & subtilis interiora ignis perforat, & humiditatem medullæ exiccat, vnde parū nutrit, & tardius digeritur, & ventrem constipat, maxime si æstus sit in primo vel secundo die post decoctionem. *Vnde Hippocrates*. Panis magnus, & crassus est medullæ multæ, nutrimenti pluri, ventrem soluit, paruus autem & tenuis, medullæ est paucæ, nutrimenti pauci. Egestio eius tarda est, ventrem constipat. Qui autem mensuræ medix est in forma, & medix est potestatis.

De diuersitate panis ex artificio sui.

CAP. LI.

Artificium panis quatuor diuiditur modis. Est. n. panis quantum expedit fermenti tantum habes, & salis, & bene confectus, & sicut oportet coctus. Est parum fermentatus, & coctus, & in cæteris à necessaria temperantia imminutus. Est habens fermentum & sal ultra quam sat est. Est azimus, & sale carēs. Primus, quidem moderatior est in omnibus his supradictis, in stomacho perfecte digeritur, & sanguinem in corpore clarissimum generat, vnde naturæ confortat actionem, propterea commodus est his qui quiesciunt & deliciarum delectatione fiunt. *Nota de panis* vinunt, & eis quorum digestio defectum patitur, vt seniorum & ægrotudines exeuntium. Ars enim exhibitæ exterioris sufficit naturæ laboranti interiori. Exercitantiibus autem & laborantibus non adeo conueniens est propter suam subtilitatem & facilitatem dissolutionis ex

Mm 2

membris

Panis cum aceto valet contrarheuma.

Nota.

Diuisio panis.

Triplex diuersitas forme panis.

Nota de panis bene cocto.

membris eorum. Panis fermentatus modicum habens salis, nec bene coctus, viscositatem generat & crassitatem, unde durior est, & priore tardior, propter hoc aptus est exercitantibus, & laborantibus. Nam abundantia caloris eorum est causa fortitudinis, & digestionis. Sed qui fermenti salisque superfluum habuerit, minimum nutrit & confortat, virtus enim salis humiditatem eius desiccatur, fermentum coniunctionem rarificat. Azimus similiter minimum nutrit, & durissime digeritur, tardissimeque egeritur, proprietatem habet opilationem & ventositatem generandi, idcirco inconueniens est omnibus naturis, nisi raro eis, qui maximis laboribus exercentur, ut mellores.

De diuersitate ipsius ex modo coquendi.

C A P. LII.

Locus duobus modis est diuersus, aut ex natura sui, aut ex artificio cocti panis. Ex sui natura tripliciter, aut magnus est & fortis, aut debilis, aut levis, aut medioeris. Fortis & magnus desiccatur, & induratur exteriora panis, mica vero non bene cocta remanet, quia cortex non permittit calorem penetrare interiora. Inde duabus, de causis est illaudabilis, vel quia cortex est durus, & inde non nutriendus interiora, sicut feruore incensus, vel quia viscosa & crassa est mica, & ita utrumque indigestum diuersorum humorum est generatiuum. Duricies corticis, & incensio sui *siccissimum sanguinem generat, & constipat ventrem*: viscositas, & crassities mices humores crudos, & phlegmaticos facit, & inflationes ventris adiuuat, debilitas foci ex defectu sui penetrare interiora pigrescit, unde oportet diutius immorari. Si enim antequam sit coctus extraxeris, viscosus erit, fortis digeri, exercitantibus tamen necessarius. Si usquequo coquatur dimiseris, siccus, & durus erit digeri & stipticus. Medioeris temperatus est focus, quia totum corpus equaliter penetrat. Ex artificio duo sunt modi, aut in furno, aut sub testis. In furno si secundum quod oportet coquatur, bene digeritur, & penetrat totum corpus panis sc. micam cum cortice. Si coquatur sub testis peior est, quia focus in vna parte operatur, altera vero viscosa & crassa remanet, & ideo ad digerendum durus est. Si ergo saepe comedatur, post multum tempus inflationem, & dolorem lateris generat. Subcinericius vero subter carbones, vel cineres coctus velociter desiccatur extrinsecus. Intrinsecus vero crassum remanet & cinereum & terrae admiscetur multum, maxime autem si ligna mollia fuerint, & visus obscuritas.

De diuersitate panis ex qualitate sumendi.

C A P. LIII.

Diuersitates panis ex qualitate accipiendi quatuor sunt, alius calidus accipitur, secundum quod a foco egreditur. Alius frigidus, sed tamen eadem die comeditur. Alius post vnum vel duos dies. Alius postquam est siccissimus. Calidus magis est nutritiuus, digestiuus, penetratiuus, quia melior est & cito dissoluitur, sed a stomacho & intestinis eici durus, ideo ea grauatur accidentaliter non naturaliter. A stomacho quia non descendit inferius propter leuitatem suam. Ab intestinis, quia vias non penetrat, ut ad intestina parum transeat, ideoque grauatur: accidentaliter autem, quia naturaliter ventrem humectat, faeces dissoluit. Qui autem eadem die comeditur, minus est nutritiuus, & velociter digeritur, tarde descendens, quia intrinsecus infrigidatur, & poris clausis, & calore recluso interius manet fumus, & inde exire non potest propter ipsorum opilationem, & reuertens inuenit aliam fumositatem, quibus crassities ventositatis, & inflationis efficitur, & inde durus, indigestus, & inflatus stomacho redditur. Qui post vnum vel duos dies accipitur, intus, & exterius exiccatur, hic laudabilis est nutrimenti, ad comparationem tamen calidi minoris, & velocius dissoluitur a stomacho &

intestinis cito eicitur, cito penetrat vias, a stomacho, quia neque viscosus ab intestinis, quoniam durus vias penetrat. Crassus neque adunatus, grauatur intestina, & eicitur siccissimus, & levis, & rarus causa ablata humiditatis, bene humiditatem stomachi desiccatur, & multa humiditas, ut infundatur est necessarium. Digestione desiccatur, ventrem constipat.

De fermento.

C A P. LIV.

Isidorus ubi supra. Fermentum a feruore nuncupatum est, eo quod plus hora prima contineri non potest, crescendo. n. excedit. Isaac. Fermentum diuersis constat virtutibus compositum. Calorem habet paruum & frigiditatem, unde subtilem habet virtutem humores ex corporis interioribus extrahendi, & si cum sale & oleo temperatum carbunculis apponatur, maturatur & aperit. *Pls. lib. 18.* Milij præcipuus est ad fermenta usus & musto subacti in annum tempus. Simile fit & tritici furfuribus minutis, & optimis & musto albo triduo macerato subactis, ac sole siccatis. Inde pastillos, in pane faciendo dilutos, cum similagine seminis feruefaciunt, atque ita farinæ miscetur, sic optimum fieri panem arbitrantur. Olim cum fieret panis ordeaceus, huic cicerulæ farinæ admixtione fermentabatur. Nunc autem fermentum fit ex ipsa farina, quæ subigitur priusquam sal addatur ad pultis modum decocta, & donec acescat relicta. Palamque natura est acore fermentari, sicut & corpora quæ pane fermentato aluntur esse validiora, quippe cum apud veteres ponderosissimo cuique præcipuo tritico salubritas sit perhibita. *Razim Alinafore.* Fermentum de farina tritici si ex eo fiat emplastrum doloribus, qui sunt in plantis pedum auxiliatur, & apostemata maturat.

De amylo vel amido.

C A P. LV.

Dioscorides. Amylum dicitur eo quod sine mola efficitur. Græci namque mylos molas vocant. Est autem utile quod fit ex tritico Sicano & Cretico vel Aegypto hoc modo. Triticum lotum in aqua bona infunditur, eiq; aqua limpida quinquies in die mutatur. Nocte quoque aqua mutatur, & cum molle fuerit liquatur, & manibus confricatur. Confricatum quoque liquatur, & postquam perliquidum fuerit ad solem colatum ponitur, sed non multum habeat aquæ cum liquatur. Est autem optimum recens, & candidum ac leue sine vilo acore & ignoso odore, ad rheuma oculorum abstinendum facit, alia vulnera in oculis replet, & aspredinem oculorum tollit, sanguinem reijciētibus bibitum est singulare præsidium, aspredinem arteriarum dislenit, lactis iuscullo miscetur, & ventris profluuium valde sistit: potest autem leuiter stringere, propter quod & collyrijs lachrymas stringentibus miscetur. *Plin. ubi supra.* Amylum ex omni tritico fit ac filigine, sed optimum ex trimestri. Inuentio eius insula Chio debetur, & est hodie laudatissimum, ab eo quod sine mola fiat sic appellatum. Proximum ex trimestri, quod est minime ponderoso tritico, madescit dulci aqua, ita ut in vasis ligneis integatur, quinquies in die mutata, meliusque si & nocte mutatio fiat, ita ut misceatur pariter emollium priusquam acescat, lintheo vel sportis siccatum tegulæ fermento illitè infunditur, & ita in sole siccatur, post Chyū maxime laudatur Creticū, mox Aegyptium: probatur autem leuitate & leuore, atque ut recens sit. *Idem li. 22.* Amylon oculos hebetat, gulæ inutile contra quam creditur. Sistit aluum, epiphoras inhibet oculorum, & vlcera sanat. Item fluxiones sanguinis curat, & pustulas, & genas emollit duras, datur & cum ouo his qui reiecerunt sanguinem, valet etiam contra vesicæ dolorem.

Itcrum

Iterum de eodem.

C A P. LVI.

P *Laccarins*. Amilum est temperatè calidum & humidum frumentum in aqua frigida positum, per diem & noctem ibi moratur, ac de die in diem innovatur aqua donec frumentum esse putrefactum videatur, postmodum aqua remota optimè coteratur, & sic eadè addita conficiatur ac per pannum exprimitur. Solique usque ad aquæ consumptionem exponatur. Et aqua frigida usque ad eius dealbationem frequenter renouetur. Demumque quod residet desiccari vel indurari permittitur, & sic amyllum efficitur. Ex ordeo mūdato similiter fieri potest: valet autem contra spiritualium *apostema*, & *tussim* ac *phthysim* mitigat cum aqua ordeï coctū, & cum lacte conditum: additis penidij. *Isaac*. Amidū est frigidum & siccum, non tamè malum generat sanguinem: sed quādam habet viscositatem, propter hoc asperitatem lenit corporis, ac pectoris, & pulmonis. Et solidatium est eorū vulneris. Et si coquatur cū aqua & saccharo & amigdaleo, multum valet ad *secam tussim*, & ad humores, qui tenues sūt, & a capite in pulmonē vel pectus descendunt. Aliquando cum similia coctum bene nutrit, & sanguinē generat temperatum. Sæpe tamē vsum, *lapidem in renibus*, & in vesica creat, præcipuè si renes calidos naturaliter vel accidentaliter inueniat. Valet iterū ad repellendos humores descendentes in oculis ad vulnera quoque nascientia in eis: si oculorū medicinæ mixturā sit.

De Granis segetum ac leguminum secundum alphabetum.

C A P. LVII.

A *Vlor*. Hæc dicta sunt in generali de frugibus, id est segetibus ac leguminibus, quæ omnia frugum nomine comprehendit Plinius, ut patet in præcedentibus, ea tamen quæ nunc ultimo de farina, & fursure ac fermento, & pane & amilo diximus: ad segetes maximè pertinent: quia de illis maximè talia efficiuntur. Et licet frumentum apud eos vulgari nomine triticum vocetur. *Isid.* tamen hoc idem vocabulum ad reliquas etiam segetes extendit, & propriè ad illas quæ habent aristas. Similiter Plinius frumentum appellare videtur omne granū, de quo secundū vsum communem panis efficitur, ut est *triticeum*, *siligo*, *avena*, *ordum* & *far*, & *milium*, & *panicum*, & *similia*. Sunt itaque propriè fruges, vel segetes, ut alica, & avena, triticum, siligo, sesama, sisamium, panicum, ordum, izea, & si qua sūt similia. Legumina vero sunt, ut adorcū, cicer, citisum, faba, faselus, lenticula, lupinus, orabum, pisum, rizū, robelia, siliqua, vicia, & similia. Quia vero hæc omnia in nomine grani conveniunt, & de quibusdam eorum nihilominus, & panes, & pulmenta communiter fiunt: de his omnibus vnico tantū ordine secundum alphabetum more nostro dicemus.

De Adorco.

C A P. LVIII.

I *Sid. lib. 17*. Adoreum est tritici genus, quod idem dicitur vulgo semen. Edor vero quondam appellatum est ab edendo, quoniam eo primitus homines utebantur, sine quia in sacrificio panis huius generis ad aras offerebatur, unde & *adorea* dicuntur sacrificia. *Palladius lib. 10*. Triticum, & adoreum in Septembri mense locis vlginosis aut exilibus, aut frigidis, vel opacis circa æquinoctium sunt ferenda, videlicet dum serenitas constat, ut radices frumenti ante hyemem conualescant. *Idem in lib. 11*. Iusta quoque satio est ordeï, & tritici a 10. Kal. Novembris usque ad 6. idus Decēbris, regionibus temperatis. *Plin. vbi sup.* In creta

A & rubrica lupinū, in agro autē aquosiore adoreum, id siccū, & non herbofo nec umbrofo triticū, in loco etiā humili ferendum est adoreum potius quā triticum.

De Alica.

C A P. LIX.

I *Sido*. Alica nomen Græcum est, alicastrum est alicæ simile, præcipua bonitate, & pondere. *Plin. vbi sup.* Dicatur & alicæ ratio præstantissimæ saluberrimæque quæ palma frugum indubitanter Italiam cōrigit. Sine dubio sit & in Ægypto, sed admodum spernenda. In Italia vero pluribus locis, sicut Veronensi, & Pisano agro. In Campania tamen laudatissimus est eius campus, subiacens nimbosis montibus totis quidem 40. milibus passuū planicie. Gratia terræ eius, ut protinus soli natura dicatur Pulverea sūma, inferior bibula, & pumicis fistulans vice, montium quoque culpa in bonū cedit. Crebro enim imbre percolat atque trāsmittit, nec dilui aut madere voluit propter facilitatē culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddat, sed temperat, & cōcoquens intra se vice fusi continet. Sentitur anno toto panico semel: bis farre & tamen vere segetes quæ interquieverunt fundunt rosam, odoratiore sativa, adeo terra parere nō cessat. Alica sit ezeā, quā semen appellauimus. Granum eius in pila lignea tunditur. Nam lapidis duritia conteritur, iterumque armamētis nudata medulla contiditur. Ita fiunt alicæ tria genera, *minimum ac secundarium, & grandissimum* quod epherema appellant. Nondum habent candorē suum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur, postea mirum dictū admiscetur creta quæ transit in corpus, & colorem ac tēneritatem affert, hæc inter Pareolos, & Neapolim inuenitur, in colle qui Leucogeos appellatur. Extatque diui Augusti decretū, quo anno ad vicena milia Neapolitanis pro eo numerari iussit de hisco suo: Coloniam deducens Capuam, adiecitque causam afferendi: quoniam Campani negassent alicā sine illo metallo posse confici. *In eodem reperitur* & sulphur, emicantque fontes oraxi oculorum claritati medicinales ac vulnerū medicinæ dentiūque firmitati. Alica sit adulterina maximè è zea quæ degenerat in Aphrica: eiusque spicæ latiores sunt, & nigriores, ac breui stipula, hæc pinunt cum arena, & sic quoque difficulter viticulos conterunt, & fit in dimidia modij mēsurā. Postea gypsi quarta pars inspergitur, atque ut coheserit fatinatio cribro subcernunt. Quæ in eo remanserit appellatur excepticia, & est gradissima. Quæ vero transit atctiore cribro secernitur, & secundaria. Item cribraria quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo, & tantum arenas transmittente.

E *Alia vbiq;* ratio est adulterandi hoc modo. Ex tritico candidissima, & grandissima grana eligunt, ac semicocta in ollis postea sole arefaciunt, rursusque leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius quam ex tritico fit granum quamuis alicæ sit hoc vitium. Candorem autem ei pro creta lactis incocti confert mixtura. *Idem in lib. 22*. Alicam fieri diximus ex zea, efficacior etiam videtur ordeacea Trimestris mollior ex vino rubro valet ad scorpionū idus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussī cum sebo caprino, vel butyro. Mollissima omnium est ea fænu Græco, *Furfures etiam* corporis sanat, *ulceraq;* manātia, *stomachi dolores* pedes atque mammas cum vino, & nitro cocta. Herina vero plus cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas. Cum saphano, & sale, & aceto lichenas, lepras cum sulphure ac vino. *Capitisq;* dolores imposita fronti cum adipe asferino *Sinurmas*, & pannos concoquit in fimo columbino, & lini semine decocta in vino. Hæc iam de alica allegata secundū Plin. de zea dicuntur. Nam de alica sic dicit *Plinius*. Alica res Romana est, & nō pridē excogitata, alioquin non prisani potius laudes scripsissent Græci. Nondū arbitror Pōpeij Magni ætate in vsum fuisse, & ideo vix quicquā de

Tria genera alica.

Nota.

Nota.

Adulterandi alicam ratio prima.

Adulterandi alicam ratio.

vsum medicinalis alica.

ea scriptum ab Alclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem nemo dubitet, siue eluta detur ex aqua multa, siue in sorbitiones decocta, siue in pulve. Eade in aluo sistendo torretur. Deinde fauorum cera decoquitur. Peculiaris tamen longo morbo ad tabitudinem redactis subuenit ternis eius cyathis in sextarium aque sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur, postea sextario lactis ouili aut caprini addito per continuos dies mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntheses, quæ sunt ex his sumptæ.

De Aena.

CAP. LX.

Avena vitiū
frumenti.

Isid. Avena est herba seminalis segeti similis. Vnde Virg. *Vrit enim lini campum seget, vrit aena.* Ponitur aliquoties pro calamo. Plin. lib. 13. Primum omnium vitiū frumenti est aena, sicut videlicet iam dictum est sup. & ordeum in eam degenerat, sicut ipsa frumenti fit instar, quippe cum illam Germaniæ populi edant, nec alia pulve viuant, hoc vitium euenit maxime soli calique humore. Est & aliud ex vicino aene vitium cum amplitudine inchoata granum, sed nondum matura priusquam roboretur corpus afflatu noxio cassum, & inane in spica euascescit quodā abortiuo. *Auctor.* De aena nonnunquam miratus sum, quod de ipsius natura vel operatione medicinali penè nihil reperitur in libris authenticis medicorum, sed hoc ideo accidisse videtur: quia in eorumdem auctorum regionibus nequaquam ut grana cetera reperiebantur, & fortasse nec olim seminabantur communiter, sicut modo fit apud nos. Vnde nec Isid. eā inter fruges ponit, sed inter herbas. Nunc autē vtitissimus est cibus iumentorum, & in pluribus locis hominū. Nam & ex ea fit panis suauissimus, & granellum, congruentissimus infirmorum cibus & ceruisia, vel prifana, quæ est cibus & potus. *Constantin. in li. gra.* Avena vires habet leniter laxantes, & ad omnem tumorem facientes, mollit duritias, & ideo farina eius si cataplasmetur, commixta congruè facit ad Aegilopas.

De brance ac bromo.

CAP. LXI.

Brance.

Bromos.

Vfus medicinalis.

Plin. *ubi sup.* Brancem Galliæ suum genus farris dedere, quod apud nos sandala dicitur, & est nitidissimi grani. Est & alia differentia, quod ferè libris quaternis plus reddit panis quā aliud. *Idem in lib. 21.* Bromos est semen cuiusdam spicam ferentis herbe, quæ nascitur inter vitia segetis aene genere, & folia & stipula triticum imitatur, paruulas veluti lobas habet in cacuminibus dependentes. Semen ipsum est utile ad cataplasmata atque ordeum, & similia. Succus etiam ipsius medicinaliter prodest *insensibus.*

De Candreo ac cicere.

CAP. LXII.

Candreo.

Cicer.

Arietinum.
Vcuerum.

Avicenna. Candreos alias canderos est triticum Romanum: huius nutrimentum est frigidius ac minus nutritio tritici, cum hoc tamen est bonæ digestionis ac plurimi nutritio fortis, & crassi. *Isid.* Cicer nomen Græcum est, genus est leguminis. Cicer album, & nigrum ventrem molliunt, urinam prouocant, & nutriunt. Plin. lib. 18. Ciceris natura est cum falsilagine gigni. Ideoque vrit solum, nec feri debet nisi pridie madefactū. Plures sunt eius differentie, videlicet magnitudine, colore, figura, sapore. Est enim arietino capiti simile, vnde & *arietinum* appellatur. Est album, & nigrum. Est & columbinum, quod alij *venerium* vocant, candidum, rotundum, leue, minus arietino. Est & *cicercula* minuti ciceris inæqualis angulos habens veluti pisum. Est autem dulcissimum id quod herno est

A simillimum. Firmitus est quod nigrum & rufum quā quod album cicer radices habet altissimas, folia multiplicia, paucissimisque diebus maturatur. Nam a semine quadraginta diebus perficitur. Silique ciceri sunt rotundæ. Ceteris autem leguminum longè & ad figuram seminis latè. Cōmune autem omnium satorum vitium est, vrica etiam ciceris cum falsilagine eius abluendo imber dulcius id facit. Est etiam herba quæ cicer enecat, eruumque circumligando se, & vocatur *erobanche*. Subtilis est illa sententia, qua dictum est ea ferenda in tenuiori terra, quæ non multum succo indigent, ut cicer ac cithisus, exceptis leguminibus quæ velluntur è terra non subsecantur. In pingui verò ea quæ cibi maioris sunt, ut siligo, & linum, & triticum. *Pal. lib. 2.* Mense Ianuario cicercula feritur loco læto, cælo humido. Sed hoc genus seminis raro respōdet, quia decipitur austro vel siccitate dum floret, quod tunc euenire prope necesse est. *Idem in lib. 4.* In Mense Martio cicer vtrumque ferendum est loco lætissimo, cæloq, humido. Macerandum est autem pridie, ut citius nasci possit. Græci quoq; dicunt cicer nasci grāde, si aqua tepida infundatur pridie: loca quoque maritima amare, temperiusque si feratur autumno prouenire. Tunc etiam cicera ferenda est, quæ distat à cicercula solo colore, & quod sordet, ac nigrior est.

De Medicinali ciceris operatione.

CAP. LXIII.

Isaac. Ciceris eadem est differentia, vitidis & sicci, quæ fabarum, & siccarum, & viridium. Siccum est album, & nigrum. Album calidum est in primo gradu, humidum in medio. Ideo nutrimentum est multum, nec tamen bonum, sed ad digerendum durum, ventositatē, & inflationem faciens, vnde qui eo vtuntur pulchræ cutis sunt: quia dilata, & extensa caro lulescit, & clarificatur. Ciceris duæ sunt potestates contrariæ, quas cum coquitur amittit, & in aquam ubi coquitur redeunt, vnam dulcedinis, alteram falsilagine: ex dulcedine sua mundificat, & excolat bene & nutrit, lac augmētat, ventrem humectat, apostemata dissoluit, maxime quæ in intestinis sunt, & retro aurículas. Ex falsilagine autem humores crassos dissoluit ac minuit, urinam & mēstrua prouocat, ventrem humectat, valet iterum ictericis, & hydropicis, valet ad tortius corporis, & capitis pruriginē, si eius iure lauetur. Impetiginem serpiginemque mundificat. Nigrum albo calidius est, humidum minus, propter hæc amaritudo eius, dulcedine manifestior est. Ideoque plus albo valet in apertione hepatis, & splenis, & lapidis fractura ac lumbricis.

Auicenna. Cicer aliud est album, aliud rubeum, aliud nigrum, ut herbum. Et harū specierum aliud est syluestre, quod amarius est, & digestibilis, ac vehemētoris calefactionis. Aliud vero domesticū, quod melius est nutrimento. Album quidem calidum est, & siccum in primo, & nigrum fortius est. Ambo sunt lenitua, & inflatua, & in ipsis est incisio. Nutrimentum eorum fortius est, quā fabarum & magis solidum, abstergit lentiginē, & colorem efficit bonum linitum, & comestū. Cōfert etiam apostematibus calidis, & duris, ac reliquis apostematibus quæ sunt ex eis in glandulis, & dolori dorsi, vocem clarificat, & nutrit pulmonē melius quā res aliqua. Eius decoctio utilis est hydropisi ac ictericiæ, & aperit opilationes hepatis, & splenis, & renum. Oportet autem quod nec comedatur in principio cibi, nec in fine, sed in medio. Oleū eius confert impetigini, & eius farina fraudulentis vlcibus, & cancerosis atque prurigini. Decoctio nigri frangit lapidem in vesica, & renibus cum oleo amigdali no, & raphano, & apio. Totum quod ex eo est. *extrahit fatum.* Nocet autem vlcibus vesicæ, & vehemēter addit in coitu. Ob hoc animalia masculina nutrit, & camelos. Dixerunt etiam quidam quod cicer aceto infusum, & à ieiuno come-

stum

stum *vermes interficit*. Hippocras ait quod in cicere sunt duæ substantiæ quæ suprantur cum decoctione, quarum una est salia, & lenit naturâ alia; dulcis, & prouocat urinam. Dulcedo in ipsa inflatiua est, & coitum excitat.

De eodem.

C A P. LXIV.

Dioscorides. Cicere comestum urinam prouocat, inflat, & ventrem mollit, colorem bonum facit, menstrua quoque & embryones & lac mulieri comestum deponit. Cataplasma ex peregrino cicere, tumores testium, & formicas, ac æruias, & cancrios & scabies malignas, mixto melle curat saluberrimè. Aliud genus quod erios dicitur, similem habet virtutem; Est etiam illi virtus Epispatica, & calida, ex media parte cum amaritudine, propter quod & splenem cit, renes hepaticque purgat. Scabies, parotidas & vulnera mala cum melle sanat. horum quoque duorum generum elixatura hydropicis & ictericis medetur cum libanotide accepta. Est etiã aliud quod dicitur *cicer arietinum* omni cicere plus diureticum, & maximè illud quod nigrum est, cuius decoctio bibita rumpit in renibus lapides. Est cicer agreste habens folia prædictis similia, odoris viscidum, semine dissimile. Sed tanta est illi efficacia quantæ & illis. *Plin. li. 12.* Est cicer etiam syluestre folijs satiuo simile, graui odore, sed si largius sumatur, aluus soluitur, & inflatio torminaque contrahuntur. Totum vero salubrius habetur. Cicercula quoque magis in aluo proficit, farina vtriusque capitis vlcera manantia sanat, & syneustis efficacius. Item comitiales morbos ac iocinerum tumores, ac serpentium ietus. Cit menses, & urinas grano maximè. Emendat & liehenas ac testium inflaciones, regiumque morbum & hydropicos. Hæc autem omnia genera lædunt exulceratâ vesicâ, & renes. Gangrenis vtiliora cum melle, & his quæ cacetha vocantur. *Ferrucarum* in omni genere prima luna singulis granis singulas tangunt. Eaque grana in lintheo deligata abijciunt post se, ita fugari vitium arbitantes. Nostri præcipiunt arietinum in aqua decoquere, & ex eo bibere in difficultatibus urinæ. Sic & calculos morbumque regium pelli, & eiusdem folijs samentatis atque decoctis aqua maximè calida morbos pedum tolli.

De Eruo, & Erismo

C A P. LXV.

Plin. ubi sup. Erui cura non est operosa hoc amplius quam vitia runcatur. Ipsum vim obrinet medicaminis. Quippe diuum Augustum ipsius epistolæ memoria per id extat curatum. In Martio mensa satum, bobus aiunt esse noxium. Item autumno graui noxium innoxium, autem fieri vere primo satum. Est herba, sicut iam dictum est, quæ cicer, & eruum enecat circumligando se, & vocatur *orobanche*. Nascitur & spalangion in eruuo, aranei generis bestia, si sit hyems aquosa. *Idem lib. 12.* Eruo non minorem potentiam veteres tribuere, quam brassicæ. Contra ietus serpentium ex aceto ad crocodilorum hominumque morsum. Si quis eruum quotidie comedat ieiunus, liehem eius absumi certissimè auctores asserunt. Farina eius (vt ait Varro) maculas emundat ex toto corpore. Ulcera quoque non patitur serpere. In mammis efficacissimum est. Carbunculos ex vino rumpit, urina difficultates, inflaciones, iocineris vitia, sciasmon, quæ cibum non sentiant atrophæ appellata, tollunt, & in nucis auellanae magnitudine collectum deuoratumque corrigit. Item impetigines ex aceto coctum, & in quarto die solum panos in melle supputare prohibet impositum. Aqua decoctum pernio- nes ac pruritus sanat fouendo. Quinetiã si quis quotidie ieiunus bibat, meliorè colorè fieri existimât corpori vnuerfo. Idem vero cibus hominū est alienū vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & stomacho est

A onerosum, genua quoque grauat, sed mitescit pluribus diebus madefactum bobus & iumentis vtilissimum. Eiusque siliquas virides priusquam indurescant cum suo caule folijsque contritæ, capillos inficiunt nigro colore.

Palladius lib. 2. In mense Ianuario eruum feri nouissimè potest in loco sicco, & macro. *Idem in lib. 3.* In Februario quoque mente eruum adhuc feri potest, quoniam in Martio serendum non est, ne pastu suo pecoribus noceat, & boues insanos reddat. *Auctor.* Erui & heruum, & orobum idem sunt, vt in medicorū synonymis legitur, ideoque de illo sub prædictis nominibus adhuc inferius congruis locis dicetur. *Plin. lib. 18.* Erismo est in Asia Græciaque selimæ simile granum: Idemque esset: nisi pinguis existeret, quod apud nos vocant irionem, medicaminibus potiusquam frugibus annuerandum. *Idem in lib. 22.* Irionem inter fruges selimæ diximus esse similem, & à Græcis erismo vocari, quam velarū appellant Galli. Est autem fruticosu erucæ folijs paulo angustioribus, semine nasturtij: vtilissimū cum melle tussientibus & in putulētis thoracis excretionibus. Datur & regio morbo, lumborumque, vitijs pleureticis torminibus ac celiacis. Illinitur & parotidum, & carcinomatum malis, ac testium ardoribus ex aqua cum melle. Infantibus quoque vtilissimū est, & iterū sedis vitiis, & articularibus morbis cum melle, & fico, cotta venena etiã efficax potu medetur & suspensio- nis. Item fistulis cum axungia veteri, ne intus addatur.

De Faba.

C A P. LXVI.

Isid. ubi sup. Faba dicitur à vefcendo, quasi phaga, & *Phryon* namque dicitur græcè comedere. Primum autem homines hoc legumine vti sunt. *Plin. ubi sup.* Faba erumpit à primo satū die 15. vel 20. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulē nullis distinctum internodiis emittunt. Reliqua vero legumina, & surculosa sunt. Vnicaulis est faba, folia vero habet multiplicia, frumentis est folium arundinaceum, fabæ rotundum, legumina diutius florent ex quibus eruum & cicer. Sed diutissimè faba diebus 40. floret. Frumenti grana in stipula crinito textu spicantur. In faba vero leguminibusque lateribus alternis siliquantur. Inuentus est aliquando scapus vnus centum fabis onustus. Inter legumina maximè honos est fabæ, quippe ex qua tentatus fit etiam panis. Fabæ multiplex est vtilis omnium quadrupedum generi, ac præcipuè hominum. Frumento etiam miscetur apud plerique gētes, & maximè panico solida, & delictius fracta. Quin prisco ritu fabacia suæ religionis diis in sacra est: prænalet pulmētarii cibo, & existimatur sēsus hebetare, insomnia quoque facere. Ob hoc Pythagorica damnata est sententia, vel (vt alii tradidere) hoc factum: quia mortuorū animæ sunt in ea, Qua de causa parentado assumitur. Ob hoc quoque, Varro Flaminem ea non vesci tradit, & quoniã in eius flore lugubres literæ reperiuntur, tabam vtiq; in frugibus referre mos est auspicii causa, quæ ideo referuia dicitur, & auctioribus eam adhiberi lucrosam putat. Sola certè etiã frugum exesa repletur crescente Luna. *Aqua marina nō coquitur, aliavē salsa.* Seritur ante vigiliarum occasum leguminum prima, vt hyemem antecedit. Virg. per ver eā feri iubet circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ satio- nis quam trimestrem fructū eius. Silique caulesque gratissimo sunt pabulo pecori. *Aquas in flore maxime concupiscit, exiguas vero desiderat cum desloruit.* Solum in quo est sata, stercoreis vice lætificat. Ideo circa Macedoniam & Thessaliā cum florere cæperint, vertunt arua. Nascitur & sponte plerisque in locis, sicut in Insulis Oceani Septentrionalis, quas ob id nostri *fabarias* appellat. Item in Mauritania passim reperitur sylue stris, sed prædura, & quæ præcoquinō possit. Nascitur & in Aegypto caule spinoso, qua de causa crocodili timentes aculeos effugiūt, lōgitudo quatuor cubitorū est scapo,

Erismo.

Vtilitarius.

Nota.

Nota.

Scapus mi-
nus.

Faba opera-
tio.

Cur flamen
à fabis abste-
net.

Nota.

Nota.

Insula fa-
bana unde
dicitur.

Amplissima crassitudo octona habet genicula, molli calamo, simile caput papaveri colore roseo. In eo fabæ nō supra tricenā. folia vero ampla. Fructus ipse amarus, & odore sed radix perquā lata, cibus incolarum, cruda, & omnino decocta radicibus arundinum similis.

De faba cultura.

C A P. LXVII.

Faba vellenda luna minime.

P *Alla. li. 11.* Faba si bis sarculetur proficiet, multum fructum & maximum redditura, ut ad mensuram modij complendit fesa quoque pro modo sicut integra respondeat. *Idem lib. 7.* Mense Iunio faba vellenda est luna minime ante lucem sane, & antequam luna procedat. Excussa & refrigerata ponatur, sicque gurguliones infestos non patietur. *Idem in lib. 12.* In principio mensis Nouembris faba spargenda est, quæ pinguisimum vel stercoreatum desiderat locum, vel vallem quam succus veniens à summitate fecundet. Primo feritur, deinde proscinditur, & tunc sulcatur, occanda est large, ut regi plurimum possit, aliqui locis frigidis dicunt in fabæ satione glebas non esse frangendas, ut per eas gelicidiorum tempore possint Germina obumbrata defendi, satione eius generis, ut opinio habet, non fecundatur terra, sed minus læditur. Nam Columella dicit agrum frumentis vtiliorem probari, quo anno superiori vacuus fuerit quam in calamos fabacæ messis eduxit pingue iugerū sex modij occupant, mediocre amplius. Spisso bene provenit, macrum locum nebulosumque non patitur. Curandum præcipue ut 15. feratur si adhuc ictum solis reperculsa non sensit. Aliqui dicunt. 14. potius eligenda. *Sanguine caponis graci asserunt faba semina macerata, herbis aduersantibus nō noceri.* Aqua pridie infusa citius nasci. Nitrata vero aqua resperfa cocturam nō habere difficilem. *Idem in li. 13.* In mense Decembri faba circa 7. idus potest feri. Nam post exactam brumam male seminatur. *Plinius, ubi supra.* Virgilius nitro & amurca iubet fabam perfundi, sic quoque grandescere promittitur. *Quidam vero siccis aqua ante satum aqua, maceretur, & urina, præcipiam putant adolefcere.* Ter quidē fartam, modium fractæ, modium solidæ reddere. In solo valido, fabam conuenit serere. Fabam non antequam trium foliorum sit oportet sarrere, tunc etiam leni sarculo purgare verius, quam fodere: florentem vero fabam primis diebus 15. non attingere.

Nota.

Experientia aliquorum.

De proprietate faba in cibo.

C A P. LXVIII.

Sicca & virides faba quid præstet.

I *Saac.* Fabæ in sui natura frigida sunt, in siccitate vero diuerse. Nam quæ comeduntur virides, frigida sunt & humida in primo gradu. Minus nutriunt, humores crudos, & crassos generant, inflationem sunt, in superioribus ventris ventositatem faciunt, ideo stomacho valde nociva sunt. Sicce vero idest completo messionis suæ tempore collectæ, frigida sunt & sicce in primo gradu, sanguinem non laudabilem creant, ordeo magis nutriunt non naturaliter sed accidentaliter, scilicet propter substantiæ suæ crassiciem, & tarditatem dissolutionis ex membris, Carnem inflant & dilatant, in inferioribus ventris ventositatem generant, ex qua fumus ascendit in capite cerebro nocens, & somnia multa & corrupta inducit, nec eis aliquo coctionis modo ventositas potest auferri, sed tantum minui. *Idem.* Cortices fabarū stiptici sunt, medullæ solutivæ, unde ad generandam torturam & inflationem sunt propriæ, quia discordant medullarum & corticum natura. Alterum enim laborat ut soluat & exeat, alterum obuiat ut stringat.

Anicenna. Fabæ proximè sunt æqualitati, sed plus declines sunt ad frigiditatem & siccitatem, in ipsis est

A humiditas superflua, proprièque in viridibus, quæ frigida & humida indicantur. Nabatiæ quidem vehementius stipticæ sunt, & Egyptiacæ humidiores, ac minoris nutrimenti: virides sunt plurimæ superfluitatis, ac tardæ digestionis, ac multæ inflationis. Et nisi hæc essent æquæ bene nutrirēt ut pulres ordeis, sed sanguis eorum crassior est & fortior. Fabarum meliores sunt crassa & alba, quæ non à gurgulionibus perforantur. Detiores autem earum sunt recentes: & earum quidem rectificatio est prolongatio infusionis earū, & bonitas decoctionis, & eas comedere cum pipere & sale & origano, & similibus abstergunt parumper & inflant valde. Sed earū decoctio vehementer iterata, remouet earum inflationem. Similiter quando excorticantur & moluntur, ac decoquantur in vase sine motu, minoratur earum inflatio, sed & quæ ex eis frige sunt, paucæ sunt inflationis, sed tardioris digestionis. Hippocras quoque testificatus est bonitatem nutrimenti earum, & conseruationem sanitatis ab eis.

Quia faba melior.

De operatione ipsius in medicina.

C A P. LXIX.

I *Saac.* Fabæ ergo secundum cibum quidem inflationem faciunt, & duræ sunt digeri: secundum medicinam autem adiuvant excreare humores de pulmone & pectore, quia colamentum habent, ideoque nec morantur in stomacho sicut alij cibi crassi, unde & curis hominis exterius mundificatur, si ex earum farina ablatur. *Apossemata in mammillis,* vel testiculis appositæ, cataplasmate facta, dissolunt, hæc omnia quæ de eis diximus, medullæ tantummodo insunt, cortici autem nihil. Cortex quippe stipticus est, colamentum nullum habet, unde aliquando faba cum cortice coquitur in aceto, daturque patientibus diarriam, propter defectū contentiæ virtutis. Electior est faba magna alba non vetus. *Cocta in aqua laudabilior est quam assata, & aqua plurimum ventositatis eis auferit.* Coctæ cū cortice duræ sunt ad digerendum, & crassæ & inflatiuæ, & in vtre mora diuturna. Coctæ autē sine cortice minus inflant, & si secundum ius fiant calefactiuis rebus appositæ, ut pipere lōgo, zinzibere &c. coitum excitant, sed farina earum in inguine apposita, puerorum libidinem stringit. Fabæ cum rosa mixta thure oui; albumine ad excoctionem oculorū vel lippitudinem, cataplasmate facta valent. Tostæ & masticatæ & temporibus appositæ humoribus resistunt à capite in oculos descendentibus. Mammillis propter coagulationem lactis induratis appositæ eas dissolunt. *Anicenna.* Fabæ in duo media scilicet, & super fluxum sanguinis in scissionis positæ valent. Ex proprietatibus earum est, quia abscindunt oua gallinarum, cum ex eis nutriuntur, & quod faciunt videre somnia cum alienatione perturbata, pruritus quoque accidere, & propriè recentes. Emplastrum ex corticibus earum factum capillos subtiliat, & si super femur infantis ponitur, prohibet ortum pilorū. Abstergunt etiam morpheam in facie, præcipue cum cortice, & pannum ac lentigines, & faciunt colorem bonum. Conferunt & vlcerebus, & spalmo lacertorum, & pedori, & sputo sanguinis, & tussi ac podagræ, & apostematibus gutturis, ac testiculis & mammillis. Decoctæ cum corticibus suis in aceto prohibent vomitum, conferunt solutioni antiqua ac dysenteria.

Vfus medicinalis fabarum.

Colla faba melior & cur.

Nota.

Curat lippitudinem.

Emplastrum fabarum.

De eodem.

C A P. LXX.

D *Ioscorides.* Faba inflat, & indigestibilis est. Tussi medetur, & corpori succū addit. Cui si aqua in coctura murata fuerit, inflationem stomacho non facit. Viridis inflat ventrē comesta, & est cacostomacha. Farina fabæ cū polēta cataplasmata pericussuræ tumori occurrat, lachrymisq; profluentibus imposita stringit, mixta cum melle ac fenu græcifarina, parotidis quoque

Farina faba quid præstet.

quoque prodest, *linores corporis* detergit. Dentibus co-
quassata, & imposita fronti *rheuma oculis* suspendit. Cū
vino apposita *testium tumores* spargit. Est autem faba
inter calidum & frigidum mediæ virtutis, proiectorię
atque stipticæ. Extrinsecus itaque posita desiccatur, *po-*
dagricis, & arthriticis, in aqua cocta cum adipe anserino
dolores mitigat. Nervorum contractiones, & vlcera-
tiones cum oxymele farina eius cocta & super cata
plasmata sanat. *Plin. lib. 22.* Faba solida fracta feruens-
que in aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo
fresa & cum allio cocta *contra deploratas tussis, & suppu-*
rationes pectorum cibo quotidiano sumitur. Et com-
manducata ore ieiuno ad furunculos maturandos, aut
discutiendos imponitur. In vino decocta ad testium
tumores, ac genitalium proficit, lomento etiam ex a-
ceto decocto tumores maturat & aperit. Item liori-
bus quoque combustis medetur. Et *voci eam prodesse.*
Marcus Varro fatetur. Fabalium denique siliquarum-
que cinis ad coxendices, & ad nervorum veteres do-
lores prodest cum vetustate suilli adipis. Per se quoque
decocta ad tertias cortices fabarum sistunt aluum.

De farre atque sarragine.

C A P. LXXI.

Isidorus. Far frumenti genus sic dicitur, eo quod ini-
tio frangeretur. Apud antiquos enim nondum erat
usus molarum, sed in pila missum frangebant frumen-
tum, & hoc erat genus molendi. *Plinius ubi supra.* Po-
pulum Romanum farre tantum è frumento trecentis
annis tradit Varrius usum. In loco humili ferendum
est far, & a doreum potius, quam triticum. Far & sili-
go cretosum sortiuntur solū & vliginosum. Qui Zea
vtuntur, non habent far. Durissimum far & firmissi-
mum contra hyemem frigidissimos patitur locos, mi-
nusque subactos, vel ætuosos, ac sitientes. Itaque far
sicut & triticum & ordeum *inter genera frumentorum bi-*
berna, quæ circa vergiliarum occasum sata per hyemē
nutriuntur terra. In area quidem (vt dictum est) ex-
teruntur triticum & ordeum. E diverso purgari nisi to-
ta non possunt far milium & panicum. Itaque far in
vaginulis suis ad satum seruant, atque non torrent. Pi-
stura non omnium facilis. *Idem in lib. 22.* Est in farre
vermiculus teredini similis, quo denticum cauis cera in-
cluso, *cadere vitati dicuntur*, & si fricentur. *Palladius*
lib. 2. Far sarritur & triticum quando quatuor foliorū.
Idem in lib. 22. In mense Nouembri ferendum est far &
triticum satione legitima & semente solemni. Iugerū
seminis veriusque tenebitur modijs quinque. *Isidor.*
Farrago à farre dicta est. Est enim herba ordeacea ad-
huc viridis, nondum granis ad maturitatem turgenti-
bus. *Plin. ubi supra.* Est in genere tritici pars aliqua pa-
buli causa sati, vt farrago. Seritur autem prædensa ex
recrementis faris farrago admixta, & vicia aliquando.
Eadem aliquando in Aphrica fit ex ordeo, omnia hæc
pabularia. *Palladius lib. 10.* Mense Septembri seritur
farrago in locis restibilibus. In iugero decem modij
sparguntur, ordeum canterinum circa æquinoctium,
vt ante hyemem conualecat. Sed depascitur sæpius,
nam vsque in Maium eius pastura sufficit. Quod si ex
ea semen etiam redigere velis vsque ad Kalendas Mar-
tij, ac dehinc pecora prohibebis.

De Faselo.

C A P. LXXII.

Isidorus. Faselum sicut & Cicer Græcum nomen est,
& est leguminis species. In cibo sumptum multo
melius, quam pisa egeritur, & minus inflat, optimè nu-
trit. *Palladius lib. 11.* Faselum in mense Octobri seren-
dum est, terra pingui, vel agro sterili. *Isaac.* Faseoli ca-
lidi sunt & humidi in secundo gradu. Crassos humo-
res gignunt, & inflatiuam ventositatem, somnumque

A plurimum caput implentem, somnia pessima & terri-
bilia faciunt. Sunt autem & albi & rufi. Albi minus
calidi, humidi magis. Vnde eorum crassius nutrimen-
tum, ad digerendum durum humores phlegmaticos
generat. Rufi autem plus calidi sunt, humidi minus.
Ideoque fortiores sunt in operibus suis. *Auicenna.* Fa-
seoli natura rubei sunt calidiores, sed secundum quos-
dam frigidi sunt & sicci. Apud me autem substantia
eorum est sicca, in qua est humiditas superflua. Ipsique
ad caliditatem declināt, velocis epim digestionis sunt,
sed fabæ plus illis inflatiuæ sunt. Humor faseolorum
humidus est ac phlegmaticus, & somnia mala videre
facit sed pectori & pulmōni boni sunt, humorem ge-
nerant crassum, sed sinapis prohibet nocumentum eo-
rum: qui cum aceto nutriti sunt, pauca humiditatis
sunt. Menstrua denique prouocant faseoli maximè
rubei.

De fenugræco.

C A P. LXXIII.

P^Latearius. Fenugræcum calidum & siccum est, sub-
stantiam glutinosam habet, virtutem habet matu-
randi & relaxandi. Igitur ad *apostema maturandum* & ex-
terius rumpendum farina eius cum vitello oui confic-
itur & superponitur, sicque maturat, & attenuat. Ad
duriciam splenis herba ipsa in oleo & vino macerata
per quindecim dies optimè decoquitur. Ad *apostemata*
spiritalium fenugræci farina in sacello posita & in aqua
decocta cum malua sæpius superponitur. Ad aposte-
mata & intestinorum ex farina fenugræci & aqua præ-
dicta sunt pultes, ac superponuntur. *Auicenna.* Fenu-
græcum est in fine primi calidum, in eodem vero sic-
cum, virtus eius est digestiua & lenitiua, propter id
quod aggregatur in ipso de caliditate cum viscositate,
viscositas ipsius prohibet dominium nocumenti cali-
ditatis eius. Eiusque caliditas, cum facilitate operatur,
& humor eius est malus, licet non sit paucus. Oleum
eius, quod cum myrto fit confert capillis, ac vestigijs
vulcerum, fissuris quoque frigidis propriè cum oleo ro-
sato valet & in panni medicinis, & colorem bonum
facit, alterat odorem oris, ac fixere facit odorem cor-
poris, & sudoris. Resoluit apostemata phlegmatica &
dara. Cum oleo roseo confert adustioni ignis, mun-
datque furfures ablutione capitis facta ex eo facit so-
da capiti, *voci clarificat*, & pulmōni aliquod nutrimen-
tum tribuit, *pectus lenit & guttur*, sedatque *tussim & dys-*
senteriam, propriè quando cum melle vel dactylis, ac si-
cubus coquitur. Emplastrum ex eo cum nitro factum
confert spleni, eiusque decoctio cum aceto *debilitati*
somachi. Electuarium eius nauscam facit, sed acetum &
myrtum nocumentum expellunt eius comestitionis.
Eius decoctio cum aceto *vulceribus intestinorum* conuenit
eademque cum aqua calida tenasmo & solutioni pro-
ficat. Eius oleum est apostematibus ani bonum, & cly-
sterizatur etiam ad tenasmon, & dolorem ventris pu-
gitiuum. Nec mouet faciem expellendam, nisi propter
acrimoniam suam. Eius decoctio cum melle facit hu-
miditates crassas ab intestinis descendere, *vrinam &*
menstrua prouocat. Et suppositum cum adipe anatis con-
fert *duriciei matricis*, facitque generationem illius fa-
cilem, cuius generatio difficilis est propter desicca-
tionem. Est etiam bonum hemorrhoidas habentibus,
nec est sicut lupinum difficultate sui exitus,

Adhuc de eodem.

C A P. LXXIV.

Palladius lib. 2. Fenugræcum in Italia colligendi
causa seminis ianuario mense ultimo & circa Ka-
lendas Februarias est serendum, septem modij suffi-
ciunt iugero vni. Arandum est autem spissè, sed non al-
tè. Nam si plus, quam quatuor digitis obruatur, difficile na-
scitur. Idcirco quidam minimis aratris proscilla prius

terra,

Tempera-
mentum.

Virtus fenu-
græci.

Tempera-
mentum.

Emplastrum
ex eo.

Serendi tem-
pus.

Modus a-
randi.

Res mira.

terra, seminant, & statim sarcolis operiunt. *Idem in lib. 7.* Fenugræcum mense Iunio refecamus ad pabulū. *Idem in lib. 10.* In mense Septembri fenugræcum feritur causa pabuli. *Plinius lib. 18.* Fenugræcum scarificatione feritur, non altiore quatuor digitorum sulco. *Quantoque tractatur prius, tanto prouenit melius. Rarum di-*
ctum: est aliquid cui negligentia prodest. Id autem quod secale ac ferrago appellatur, occari tantum desiderat. Secale Taurini sub alpihus vocant Asiam, deterrimum quidem, sed tantum ad famem arcendam utile. Fœcunda sed gracili stipula, nigricia tristi, præcipuum pondere. Admiscetur huic far, ut amaritudinem eius mitiget, & tamen sic quoque ventri ingratiſſimum est, nascitur qualicumque solo cum centesimo grano, ipsumque pro lætamine est.

Succi usus.

Idem lib. 24. Fenugræco quod telin vocant, alij carphos, alij buceras, alij egoceras, quoniam corniculis simile semen habet, non minime auctoritatis est. Nos siliquam, vocamus, vis eius est siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti, *feminarum pluribus malis subuenit,* siue duricia, siue tumor, siue contractio sit matricis fouentur insidunt, infusum quoque prodest, & extenuat in facie *furfures*, addito nitro decoctum & impositum medetur spleni. Item ex aceto & iocinori decoctum. Diocles difficile parientibus eius semen dedit acetabuli mensuram tritum in nouem cyathis sæpe ad tertias partes bibere, ut qui biberint in calida lauarentur, & in balneis sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit mox à balneo, reliquum pro summo auxilio. Farinam fenugræci cum ordeo aut lini semine decoctam aqua malsa contra vuluæ cruciatus subuenit, itaque impositum imo ventri. Lepras, & lentigines sulphuris pari portione mixta eius farina curauit, nitro antea cute præparata, sæpius per diem illinens, perungique præcipiens. Nec dubitabitur quin eius decoctum utilissimum sit matricibus, & intraneis exulceratis, sicuti semen articulis, ac præcordijs. Si vero cum malua decoquatur, postea addito mulso potus, ante cætera vuluis intraneisque laudatur. Quippe cum vapor quoque decocti plurimum proſit. *Carcinomatâ subacta ex vino purgat, mox addito melle perſanat.* Eius quoque semen decoctum emendat *alarum graueolentiam.* Farina eius cum vino & nitro celeriter tollit capitis pruriginas atque furfures. Aceto subacta luxatis illinitur, ac lieni addito melle. In hydromelite decocta cum axungia medetur genitalibus. Itemque parotidi, panno, podagræ articulis, carnibusque quæ procedunt ab ossibus. Sumitur ad *peſtus exulceratum* è farina eius sorbitio, longamque *tussimque* diu decoquitur, donec cesset amaritudo, postea mel additur. *Dioscorides.* Fenugræci farinam multi buceron vel egoceras vocant, virtus est ei malactica. Cataplasmata cum malsa tumores intraneos, & foris positos spargendo compescit. Nitro & aceto imposita splenem tumescere facit. Succus eius tumores, ac constrictiones matricis fomento curat, *capillos ab immunditijs limpidos seruat.* Fenugræcum quidē nimium calidum est, succus autem mediocriter, propter hoc ignitas inflationes exarcebat, intus calidas vero schiroſes digerit, ac relaxat. Efficaciter autem idoneum est ad omnem tumorem vel rigorem.

De Gith.

CAP. LXXV.

Gith. Virtus.

Hymo super Isaiam. Gith est genus leguminis simile cymino in quantitate, sed nigri coloris, & in pane dulcorando imponitur. *Dioscorides.* Gith est herba quæ in segetibus crescit, habens semen nigrum, minutum, odore suauis. Hoc enim relaxat & calefacit, ideoque potatum *urinam & menstrua prouocat, lumbricos expellit, impositum vero tumores, ac duritias soluit.* Est etiam desiccatiuum ac leptomicum. *Lepras ac verrucas appositum tollit.* Pingues, ac glutinosos atque constipatos humores digerit. Catarrhum sanat calefaciendo, si

puluis eius ligetur in lintheolo, & ad nares sæpius apponatur, ut ex eo odoretur. Lumbricos autem enecat comestum vel contusum extrinsecus ventri appositum. *Platearius.* Gith calidum est & siccum in secundo gradu, & est herba quæ inter frumentum oritur, semen nigrum & quasi triangulum facit. Aliquantulam habet amaritudinem, unde diuretica est. Virtutem habet dissoluenti & consumendi. Contra opilationem hepatis, ac splenis, & renum, *stranguriam, dysuriam, iliacam passionem, & dolorem stomachi* ex ventositate datur vinum decoctionis eius, & puluis eius in cibis, valet & contra *hemorrhoidas inflatas, contra lumbricos etiam datur puluis eius cum melle, valet contra vermes aurium.*

Temperamentum.

Melancholiam.

Plin. li. 20. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij melaspermon vocant optimum quam excitatissimi odoris. Medetur *serpentium plagis, & scorpionum.* Illini ex melle & aceto reperio, incensoque *serpentes fugari.* Bibitur dragma vna contra araneos. Distillationem narium discutit, tulum in lintheolo olfactum; *Capitis dolores* illinitum ex aceto, & infusum naribus. Cum murino oculorum *epiphoris, & tumoribus, Dentium dolores* coctum in aceto, *ulcera oris* tritum aut commanducatum, item *lepras, & lentigines* ex aceto, *difficultates spirandi* addito nitro potum, duritias tumoresque veteres, & supputationes illinitum, quinimmo lintheolis illigatis tantum granis, 20. secundinas trahi reperio, lac mulierum auget, continuis diebus sumptum. Succus eius, ut hyoscyami venenum est, quod miremur cum semine gratissimè panes condiant, oculos quoque purgat, urinam & menstrua cit. Aiont etiam eum *clanis in pedibus mederi, tritum in vrina culices suffitu necare, & etiam muscas.*

Succus venenum sit, non panis de seruit.

De herbo.

CAP. LXXVI.

Isidorus. Herbum à Græco traxit vocabulum. Hoc *Orobolum.* Ienim illi orobum dicunt. Quod cum sit quibusdā pecoribus infestum, tauros tamen efficit pingues. *Dioscorides.* Herbum vel (ut alij dicunt) orobum in lentacula nascitur, & etiam feritur. Cuius aliud est pallidū, aliud subrufum, & aliud album. Vires habet alba & diureticas valde, calidas, media participans qualitate, partem habens amaritudinis. Si comedantur extra rationem, caput grauant, ventremque turbant, sanguinē per urinam educunt. Herbum elixum boues pinguescere facit. Fit autem farina ex eo aceto hoc modo. Herbum album eligitur, & vna die aqua infunditur, alia die donec corium dimittat coquitur, tunc demum in farina molitur ac reponitur. Hæc farina sumpta *ventrem molli, urinam prouocat, colorem bonum facit.* Si tamen nimium comesta vel bibita fuerit, caput grauat, tortiones, cum sanguine deponit, ventrem ac *vesicae* vulnera cum melle sanat, *cancros, & duritias mamma-*rum malignaque vulnera & *carbunculos* imposita curat, tumorem rumpere facit, mixtoque vino *caninis morſibus, ac venenosis succurrit.* Cum aceto cocta tortionibus, & strangurijs, ac *punctionibus* medetur, super *pectinem* imposita. Eiusdem elixatura *peruiones, ac pruriginis* totius corporis tollit, fomento adhibita. De illis quandoque qui albi sūt, alio modo fit farina. Prius enim parum aqua sparguntur, & sic in patella quouſque corium dimittant assantur, de hinc tenuissimè *tūduntur* atque cribrantur.

Farina herbi est.

Auicenna. Herbum dicitur granum in magnitudine lentis non compressione rotundum sed lateratum eius color est inter cinericiū & citrinum. Quandoque est album, ad citrinitatem declinās, & quandoque rubescit, herba est parua, minuta folia habēs, & in thecis est eius semen. Boues id comedunt, eoque nutriuntur. Calidum est in primo & vsque ad secundum, & in tertio siccum. Est autem absterſiuum & aperitiuum, & inest ei malus humor, cuius rectificatio est sicut lupinorum: linitū super morpheā & pannū, lentigines, ac cicatrices proficit, & bonum colorem efficit. Extenuatis prodest, eiusque

Idem super usum reperitur.

etisq[ue] decoctio ponitur super fissuras frigoris, & pruritus eius manibus accidentes. Lenit duricias mamillarum, & vlcera cum melle mundificat. Confert igni persico ac mellino, confert duricie[m] mamillarum, & facile efficit crassam saniei sputum. Cum acet[o] bibulum vrinę difficultati confert, sedatque tenasmon & ventris dolorem pungitium. Plurimis tamen vsus eius mingere facit sanguinem propter suę prouocationis fortitudinem, soluitque naturam. Denique fit emplastrum ex eo cum vino super morsum viperę vel canis rabiosi, & hominis ieiuni. *Isaac.* Orobum calidum est in primo gradu, siccum in secundo, vnde mundificatiuum est & colatiuum, ventrem humectat, vrinam & menstrua prouocat, cutem clarificat. Non tamen plurimum assuescat, ne forte sanguinem mingere faciat. Aliquando etiam per nares sanguinis efficit fluxum. Farina eius cocta cum sepotis, quod est species thuris, hydropicis, ictericisque proficit. Temperata cum vino valet super rabidissimi canis morsum imposita. Rursumque cum melle temperata lentiginem mundificat, vulnibus apostematibusque similiter valet. *Auctor.* Nota tamen quod orobum physici nostri illud esse putant, quod nos vitiam esse dicimus. Sed *Isidorus* hęc pro duobus ponit. Et dicitur quod duo genera sunt, vnum maius, quod orobum vocatur, & aliud minus, quod vitiam dicimus.

De lente siue lenticula.

C A P. LXXVII.

Isidorus. Lens dicta est, eo quod humida & lenta est, vel quod adharet humida, hęc in cibo sumpta deducit ventrem, magis autem vrinam. *Plinius lib. 18.* Lens amat tenue magis, quam pingue solum & celum utique siccum. Duo sunt eius genera, in *Egypto* alterum rotundius atque nigrius, alterum vero sua figura, vnde vario vsu translatus est in lenticulas nomen. Inuenio apud auctores vrescentibus ea fieri æquanimi-tatem. Lenti seminatę nocet herba securidaca, quam *Gręci* plectinon vocant à similitudine, necat enim complexu. Lentem denique feri conuenit in loco fruteto rubicolo, qui herbidus non sit. Lentem piscudam torere prius oportet, deinde cum fursutibus leniter pin-si, vel addito in sextarios, 20 lateris crudi frusto, & arenę semo dio, heruilliam quoque modis eisdem, quibus & lentem. *Palladius lib. 3.* In mense Februario lenticulę conuenit feri, solo tenui ac resoluta vel in pingui, sed siccio maxime, quia luxuria corrumpitur & humore vsque ad duodecimam lunam bene seminatur. Quę vt cito exeat atque grandescat, prius cum fumi ariditate vtiliter miscetur, & vbi sic requieverit quatuor diebus, vel quinque, tunc spargitur. Semen vnius modij iugerum implebit. *Idem in li. 7.* Mense Iunio in locis frigidis peragenda est leguminum mellis: lenticula itaque collecta bene seruatur cineri mixta, vel in vasis olearii vel falsamentarijs repletis, statimque gypsatis.

De proprietatibus eius in medicina.

C A P. LXXVIII.

Dioscorides. Lenticulę virtus est stiptica, indigestibilis est & cacostomacha, ventrem inflat, intestina lædit, frequenterque comesta caliginem oculis facit. Cocta cum corio ventrem mollit, molita & comesta ventrem stringit. Molitam tamen cum coxeris si aquam in coctura mutes, exinde ventrem mollire poteris. Nimum comesta *visiones somnij superfluas* facit, & pulmone & capiti est contraria. Cum polenta cataplasmata podagris medetur. Cum melle cocta & imposita duricias, & scrophas resoluit. Cū vino melliloti vel cotoneo cocta & imposita tumores oculorū curat. Oleo querosaceo mixta & imposita tumores ani compescit. *Parredines* vulnerum & gangrenas aqua marina mixta purat. Igni acri ac herpetis, & papulis medicinalis est,

pernionibus, & mammis tumentibus in aqua marina cocta maximum præsidium est. Cum melle vulnera purgat & glutinat, cum oleo roseo *virga vitia* emendat. *Placca.* Lenticula est in secundo gradu calida & sicca, fructus, vel semen eius competit vrescendi vsui, ac medicinę, vnde contra dysenteriam in aceto vsque ad aliquantulam denigrationem decoquitur, & omni mane patienti ieiuno ad comedendum datur.

Plinius lib. 21. Lens optima est quę facillime coquitur, eaque quę maxime aquam absorbet, aciem quidē oculorum obtundit & stomachum inflat, sed aluum in cibo, magisque decocta cœlesti aqua sistit. Eadem minus percocta soluit, pustulas vlcera rumpit, & ea quę intra os sunt purgat & astringit: omnes collectiones imposita sedat, maximeque rimosas, & exulcerata, cum melliloto aut cotoneo oculorum epiphoras, contra suppurantia cum polenta imponitur, decoctę quoque succus ad oris vlcerationem ac genitalium adhibetur. Cum polenta podagris imponitur, & vuluis, & renibus, *pernionibus* vlceribusque cicatricem difficilē trahentibus. In dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta. In quo scilicet vltimo melius est semper illam torere, vel tundere, vt tenuissima detur, vel per se vel cū cotoneo malo, vel pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, vel plantagine. In aceto decocta duritias discutit & strumas. Decoctę succus ad oris exulcerationes, & genitalium adhibetur. Ad sedem cum rosaceo aut cotoneo. In his quę acius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inarescat, adijciuntur & betę folia. Imponitur & strumis pannisque vel maturis, vel maturescētibus ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa, & gangrenis, cum punici germine. Propter dissolutionem stomachi triginta grana lentis deuorantur. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, nervosisque omnibus, & felli, nec somno facilis. Ad pustulas utilis, igniq[ue] sacro & mammis in aqua marina decocta. Stomachi quidem causa polentę modo potionibus inspergitur. Quę sūt ambulta, aqua semicocta curat. Postea trita & per cribrum effuso fursare, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est etiam lens palustris per se non nascens in aqua non fluente, refrigeratorię naturę, propter quod illinitur collectionibus, & maxime podagris, per se vel cum polenta, glutinat & intranea procidentia. Est iterum sylvestris agrestis à *Gręcis* dicta heliphacos, ab alijs phacos, lenior satina lente, folioque minore ac siccior. Est iterum altera species eius sylvestris, odore graui, hęc mitior, habet mali cotonei effigie folia, sed minora & candida, quę cum ramis decoquuntur. Menses, & vrinascit, ictus marinx pastinacę sanat, locoque percusso torporem obducit. Cum absinthio bibitur ad dysenteriam. Eadem cum vino commorantes menses trahit, abundantes sistit, decocto eius potio. Ipsaque herba vulnerū sanguinem cohibet, per se imposita. Serpentium quoque morsus sanat. Et si decoquatur in vino, pruritus testium sedat.

Adhuc de eodem.

C A P. LXXIX.

Isaac. Lenticula frigida est in primo gradu, sicca in tertio. Ex duobus contrariis est composita, in cortice, & medulla. Nam cortex eius acuitatem habet, vnde & ventrem soluit. Medulla autem stiptica, & confortatiua stomachi, & intestinorum, ac contra diarrhę valet. Vniuersaliter autem nutrimentum corporis crassum est, & ad digerendum durum, melancholicū sanguinem generat: maxime si cum cortice comedatur. Cerebrum fumo crasso, & melancholico implet, vnde causa est doloris, & fallaciū formidolosorumq[ue] somniorum, ventositatem facit, & constipationem, ideo plus ceteris granis stomacho nocet ac pulmone. Sanis etiam officit oculis, quanto magis infirmis. Desiccationis suę causa ventrem, & menstrua constipat. Lens cū cortice

Temperamentum.

Virtus eius ex Plinio.

Lenticula componitur ex duobus contrariis.

Virtus.

cortice

coctice cocta, licet complexioni est noxia, & passio-
in ea melancholicam generat, sicut nigram morphem.
impetiginem, serpiginem, cancrum, elephantiam, &
leoninam. Eis autem qui humidæ complexionis sunt
aliquando profunt, ideoque si sine cortice edantur,
hydropicis valent, cum cortice autem nimis nocent pro-
pter ventositatem, & inflationem quam creant. Va-
lent etiam aliquando in cataplasmate contra aposte-
mas.

*Virtus secū-
dum Galenū
& Aueniā.*

Anicē. Lens (vt Galeno visum est) aut est æqualis
in caliditate & siccitate, aut parum decliuus ad calidi-
tatem. Et illud quidem genus quod comeditur notū
est, sed aliud genus est sylvestre, malum, & est lens a-
mara, & manifestæ caliditatis, in qua est siccitas, & pa-
rum stipticitatis. Lens quidem composita est, ex virtute
constrictiua, & abstergentiua. Cortex eius plurimum
stipticus est, & in ipso est inflatio plurima, sanguinem
inspillat, & non currit in venis, & ex ea melancholicæ
generantur ægitudines. Ex ea cum aceto factum em-
plastrum, resoluit serophulas, & apostemata dura. Item
cum aceto replet vlcera profunda, & eorum sordes
eradicat. Cum sanich posita super podagram confert,
& eius multitudo generat lepram, minorat urinam & mō-
strua, quia sanguinem inspillat, & omnino non prouo-
cat. Qui eius cibo plurimum vitur, ei visus obtene-
bratur propter exiccationis illius vehementiam. Me-
lior est autem illa quæ vehementius maturatur, & est
alba & lata. Quæ quando cadit in aquam non denigrat
eam, & oportet vt bene maturetur in decoctione. Cū
aqua marina valet ad formicam, & fissuras accidentes
ex frigore.

De lupino.

C A P. LXXX.

*Cui lupini
dicitur tri-
ste.*

Sidorus. Lupinum & ipsum sicut & cicer nomē Græ-
cum est, de quo *Virgilius* ait. *Tristesque lupini.* Quia
videlicet amaritudine contristans vultum gustantis, nam &
de ipsis præ amaritudine nec vermis, nec vllum animal
comedit. Horum natura calida & fortissima est, sed
cocti leniores sunt, & egeruntur, & lumbricos, ac ti-
neas ventris excludunt. *Plinius lib. 18.* Commune est
lupinum vsui quadrupedum, & hominum. Folia eius
cadunt ei, sicut & papaueri. Itaque lupino vsus est pro-
ximus rapis, cum sit & hominum & quadrupedis ge-
neri vngulas habenti communis. Remedium eius est,
ne metentes fugiant exiliendo, vt ab imbre tollatur,
nec assensu ac terrore mirabilior est vlli natura quæ
seratur. Primum quidem omnium cum sole quotidie
circumagitur, hoc asque agricolis etiam nubilo demonstrat.
Ter præterea floret, terram amat, terræque non vult ope-
riri. Et vnum hoc seritur, non aratro, vbi fuerit maxi-
mè sabulosa, & sicca, & etiam arenosa, coliturque non
vult. Tellurem adeo amat, vt quamuis fruteto solo
coniectum inter vepres, ad terram tamen radice pro-
ueniat, huius satū arua & vineæ pinguescunt. Itaque
adeo sūmo non eget, vt vicem optimi repræsentet nihilq;
aliud. Nullo constat impendio, vt quod ne serendi
quidem gratia opus sit afferre, protinus seritur ex aruo.
Ac ne spargi quidem postulat decidens sponte, primū-
que omnium seritur, nouissime colligitur, vtrumque ferè
mense Septembri, quia si non antecesserit hiemem fri-
goribus est obnoxium. Impune præterea iacet, sed de-
relictum, etiam si non protinus secuti obruant imbres,
ab omnibus animalibus amaritudine sua tutum est. plerum-
que tamen leni sulco integunt eum, & densiore terra,
maximeque rubricam amat. Ad hanc alendam post ter-
cium florem verti debet: in sabulo post secundum.
Cretosa tamen limosaque odit: & in his non prouenit.
Maceratum aqua calida homini est in cibo. Nam bo-
uem vnum modij singuli satiant, validumq; præstant.
Sed & ventribus puerorum pro remedio est impositū
In fumo condi maxime conuenit: quoniam in humi-
do vermiculi vmbilicum eius in sterilitatem castrant.

*Mira de lu-
pino.*

*Cibus quo-
modo fit ho-
mini.*

Et siquidem in fronde sit depastum, inarari protinus
solum est opus. Serendum in terra & rubrica lupinum
& aquosior agro adorem.

Palladius lib. 20. Lupinus, qui radicem vnā habet,
si sarculetur extinguitur. Quod nec desiderat: quia
præter auxilium cultoris affligit herbas. *Idem in lib. 6.*
Mense Maio feminaria fodiuntur assidue, & locis
prægelidis, ac pluuiosis oleæ putantur, & eis muscus
abraditur. Et si quis lupinum agri stercorendi causa se-
minabit: aratro illum evertendo condet. *Idem lib. 7.* In
mense Iunio lupinus colligitur: & si placuerit statim
ex area seritur, sed longè ab humore in horreis est po-
nendus: sic enim diutissime custoditur: maximè si gra-
naria eius afflauerit fumus assiduus. *Idem in lib. 10.* Mē-
se Septembri, vel aliquanto maturius in qualicunque
terra, vel crudo, vel culto solo seritur lupinus. Cui hoc
proderit vt seratur antequam incipiat frigus: agro li-
moso non nascitur: cretam reformidat: exilem terram,
atque rubricam amat. Et vt loca exilia fecundet, circa
idus Septembris seratur: atque vbi creuerit, vertente
vomere putrefiat excisus.

*Lichen
& creta
agru refu-
midat.*

De operatione ipsius in medicina.

C A P. LXXXI.

Vicenna. Lupinus est faba *Egyptiaca*: & est gra-
num compressæ figuræ, amari saporis, in medio
pertusum. Sylvestris in omnibus est fortior, sed minor
calidus est in primo, siccus in secundo, stipticus cum
virtute capillos subtiliat & abstergit, pannum ac mor-
pheam ac vestigia, & occultationem & bothor abster-
git faciem, quando cum aqua pluuiali decoquitur, do-
nec dissoluatur, confert bothor in facie, & vlcibus
& apostematibus calidis, & seropulis, ac duriciebus, vel cū
aceto ac melle, vel sicut oportet in vnoquoque corpo-
re. Eius decoctio fusa super gangrenas, confert earum
corruptioni. Confert etiam scabiei & herpetæ, & vlceri-
bus fraudulentis ac per se igit. Emplastrum ex eo su-
per ischiaticam fit. Eiusque farina confert humidis vl-
ceribus capitis. Aperit opilationes hepatis ac splenis. Ille
qui non habet amaritudinem, sedat nauseam, & dirum-
pit appetitum. Ille autem cuius amaritudo remota est,
difficilis digestionis ac penetrationis est. Item lupinus
extrahit vermes cum melle & aceto bibitus, & similiter
urinam prouocat & menstrua, confertq; mulierum
doloribus. In ipso est constrictio ventris, dulcoratus
vero secundum quosdam, nec soluit, nec stringit.

*Virtus lupi-
ni.*

Constantinus ubi supra. Lupinus & calidus & siccus
in primo gradu est, aliquantulum ponticitatis habet.
Choleram rubeam purgat, ventresque constipatos
laxat, succus eius bibitus magis est laxatiuus, minus
tamen opilationis aperitiuus, coctus autem ac despu-
matus prius aperit, quàm laxa, & succo solatri com-
mixtus optimus est. In hepate dolorem habentibus,
vel apostema confert, & contra phlegmones in hepa-
te ac splene prodest, ictericiam curat, ventrem hume-
ctat, calorem extinguit. Super splenem cataplasma-
tus dolorem ab eo celeriter excludit. Aures etiam ab
omni putredine & putore mundat eisdem instillatus,
similiter operatur in naribus. Succus cum oleo rosæ
temperatus refrigerat loca igne perusta. *Isaac.* Lupini
sunt in secundo gradu calidi & sicci, horum farina cū
ruta & pipere bibita spleneticiis valet, aqua in qua co-
cti sunt lotæ pustulæ auferuntur.

*Tempera-
mentum.*

Iterum de eodem

C A P. LXXXII.

Ioscorides. Lupinus est omnibus notus, huius fa-
rina cum melle mixta lumbricos excludit come-
sta, vel cum aceto bibita: lupinus amarus elixus idem
præstat comestus, similiter & aqua eius bibita. Eadem
que ruta, vel pipere admixta spleneticos curat sumpta

& fo-

& fomento adhibita. *Canceris* & moribus venenatis & *scabiei* singulare præsidium est, *maculas* nigras & liuores & papulas corporis impositus ebullire non permittit. Eius farina polenta mixta & aceto & aqua imposita, *tumores* spargit. Cum aceto cataplasma *seraphas* maturefcere facit. Cum aqua cœlesti elixus, *carbunculis* proficit multumque ad carcinomata facit. Cum cameleonta nigra coctus, *scabiem* omnem curat. Radix eius est diuretica, quæ in aqua decocta, mouet *urina* potui data, dulcorati lupini cum aceto bibiti, *putredines* tollunt stomachi, ac medentur *indigestioni*. Farina cum prasio posita in umbilico expellit *lumbricos*. Cocta vero magnas plagas sanat, & *diaphoresin* facit, quia proiectoriam, & digestoriam habet vim. Eius fomentatio *vulnera* pessima desiccant. Absque mordicatione cum aceto feruoribus optima. Sunt & syluatici lupini similes nostris: sed amarissimi, & tantam habent efficaciam, quam & nostri.

Plinius lib. 21. Lupini sunt & syluestres omnimodo minores satiuus, præterquam amaritudine ex omnibus, quæ eduntur. Sicco nulli minus est ponderis, nec plus utilitatis, cinere mitescunt, vel aqua calida: homines discolors in cibo frequentiores *exhilarant*. Amari contra *aspides* valent. Aridi decorticari ac triti contra vlcera superposito lintheolo ad viuum corpus redigunt. *Strumas* & *parosidas* in aceto cocti discutiunt, decoctorum succus cum pipere ac ruta etiam in febre datur ad ventris animalia pellenda minoribus triginta annorum. Ex alio genere tosti, & in decocto potui vel ex melle sumpti, lidem auiditatem cibi faciunt, *fastidium* detrahunt, farina eorum aceto subacta papulas & *pruritus* cohibet in balneis illita, & per se siccat *vlcera*, *limores* emendat, *inflationes* cum polenta sedat. Syluestrium efficacior est vis contra coxendicum *debilitatemque* *lumborum*. Ex eisdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt, & si ad mellis crassitudinem decoquantur satiuus, *vitiliginis* nigras & *lepras* emendant. Satiui quoque *carbunculos* rumpunt, impositi *strumas* minuunt vel maturant, & cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si vero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrenas, *eruptiones* pituitæ, ad vlcera manantia vtilissimum, expedit ad *liuorem* bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Radix quoque in aqua decocta *urinas* pellit. Crudi cū fico siccotriti ex aceto imponuntur *leni*, medentur & *pediculi* cū chameleone herba decocti, aqua in potum collata, *scabiemque* quadrupedum sanant in amurca decocti. Fumus crematorum *culices* necat.

De Medica.

C A P. LXXXIII.

Sidorus Medica dicta est, quia à Medis in Græciam translata tempore quo eam Xerxes Rex Persarum inuasit. Hæc semel seritur, & decem annis permanet, ita ut quater, vel sexies per annum possit rescidi. *Palladius libro tertio.* In februario mense ager qui accepturus est medicam, est iterandus, & purgatis lapidibus diligenter occandus. Potro circa Kalendas Martij subacto sicut in hortis solo, formandæ sunt areæ decem pedibus latæ, quinquaginta vero pedibus longæ, ita ut eis aqua ministretur, & facile runcati possint ex utraque parte. Tunc injecto antiquo stercore, in mensem Aprilem referuntur paratæ. *Idem in libro quinto.* Mense Aprili in areis (ut dictum est) præparatis medica serenda est. Quæ semel quidem seritur, & decem annis permanet, ut quater aut sexies per annum rescidi possit, agrum stercoreat, animalia reficit macra, curat egrota. lugerum eius anno toto abundè sufficit equis tribus. Singuli cyathi seminis occupent locum pedibus quingulatum, decem pedibus longum. Sed mox ligneis ra-

stellis obruantur iactata semina, quia sole citius coiburantur. Post sationem ferro locum tangi non licet, sed rastris ligneis frequenter, herba ne teneram medicam premat. Prima messis tardius fiat, ut aliquantulum semen excutiat. Ceteræ vero messes, quam volueris cito peragantur, & iumentis præbeantur, sed primo parcius præbenda est nouitas pabuli, inflat enim, & multum sanguinis creat: ubi serueris sæpius riga, post paucos dies cum fructificare cæperit omnes alias herbas runcato. Ita & sexies per annum metis & annis decem poterit manere continuus.

Iterum de eodem.

C A P. LXXXIV.

Plinius libro decimo octauo. Medica etiam Græcia est externa, ut à Medis per bella Persarum, quæ Darius intulit, aduecta. Sed in primis tanta dos eius dicenda est, ut ex vno satio amplius, quam tricenis annis duret. Est autem trifolio similis caule, ac folijs geniculata quicquid in caule assurgit, in folia contrahitur. Vnum de illa & cithiso volumen. Solum in quo seratur, elapidatum & purgatum Autumno subigitur, mox aratum & occatum integitur cratere, iterum, ac tertio, quinis diebus interpositis, & simo addito. Poscit autem solum succosum, vel irriguum. Ita præparatum seritur mense Maio, alias pruinis est obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari, & inter nascentes herbas excludi. Id præstant in iugera modica vicena. Cauendum est ne aduratur terraque protinus integri debet. Ideoque protinus altitudine initiali liberanda est herbis omnibus manu potius, quam sarculo. Secatur cum flores incipit, & quotiens resloruit, id euenit per annos sexies cum minimum quater. In semen maturefcere prohibenda est, quia pabulum vsque ad trimatum vtilius est. Verno debet feri, liberatque alijs herbis, ad trimatum in aruis à solo radi. Itaque reliquæ herbæ intereunt sine ipsius damno propter altitudinem radicem. Si euicerint herbæ, remedium vnicum aratio sæpius vertendo, donec omnes aliæ radices intereant: dari non ad satietatem debet, nec replere sanguinem oportet, & viridis vtilior est, arefcit sarculo se, ac postremo in puluerem inutilem extenuatur. *Dioscorides.* Medica trifolio assimilatur, quod inter scænum nascitur, folia quidem habet angusta, virgulamque trifolio similem, in qua semen est illi lenticulæ similis. Semen hoc miscetur pani pro odore & salibus. Elixum & fomento adhibitur est calidum, hanc herbam asini comedunt.

De Milo & miliaria.

C A P. LXXXV.

Sidorus. Milium à multitudine fructus vocatum est, hinc & centenum dictum, eo quod in plerisque locis iactus seminis incrementum frugis centesimum renascatur. *Palladius libro quarto.* Mense Martio calidis & siccis regionibus milium seremus & panicum, leuem & solutam tertiam desiderant, nec in sabulone solum, sed in arena quoque proueniunt. Dummodo cælo humido & solo serantur irriguo, quia siccum & argillosum locum reformidant, herbis liberentur assidue. Quinque sextariis spacium iugeri complebitur. *Idem in libro quinto.* In mense quoque Aprili, locis mediocriter siccis milium & panicum conuenit feri. *Plinius ubi supra.* Milio præcipue Campania gaudet, pulstemque candidam ex eo facit, fit & panis ex eo prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maxime aluntur pulte, & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine cruris venis admixto. *Ethiopes* non aliam frugem nouere quam milii ordetique. Milium & panicum sunt ex frumentis ciliuis, *fruges æthiopum.*

que feruntur exortu vergiliarum, vernoque tempore surgunt in culmum geniculatum & concavum, parvis anibus sunt exposita, quippe membranis continentur indefensa. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, colore nigro, amplum grano arundineum culmo adolefcit ad pedes septem altitudinis, prægrandibus culmis, lobas vocant omnium frugum fertilissimum. Ex vno si quidem grano sextarii terni gignuntur, feri debet in humidis. Porro milium & omnia æstiva maturantur à flore diebus quadraginta, nec far & milium purgari possunt nisi tolta. Catonis est sententia milium & panicum prius ferendum in aquoso solo & frigido, postea in calido. Si vero non sit aquosum in solo rubricoso, vel pullo vel arenoso. Cætera quidem æstiva frumenta riguis magis, quam imbribus gaudent: milium autem & panicum aquis minimè cum in folia exeunt: verant ea inter vites a boresque frugiferas feri, terram estimantes hoc faru emactari. Milij præcipuus est ad fermenta vsus multo subacti in annum tempus, milium occatur & feritur, & non iteratur, non runcatur: milium in stercoreato non feritur.

Vsus medicinalis milij.

Temperamentum.

Miliaria.

Idem in libro vigesimo secundo. Milio quidem alius sistitur, tormina discutiuntur, in quem vsus torretur ante. Nervorum doloribus feruens in sacco imponitur, nec aliud est vtilius, quia leuissimum est ac mollissimum & doloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est ad omnia, quibus calor profuturus est, farina vero eius cum piceliquida serpentium ac multipedum plagis imponitur. *Isaac.* Milium frigidum est in primo gradu, siccum in secundo. Testatur hoc lenitas eius, & concavitas, & viscositas, atque vntuositatis ablentia: minus nutrit, quam cætera grana ex quibus panis fit, sanguinem minimum, nec laudabilem generat. Sed tamen gratia siccitatis confortat. *Homerum* & alia membra corporis, ventremque constipat. *Diosco.* dicit milium esse diureticum, assatum ad tortionem doloremque ventris suppositum calidum valet. *Plinius ubi supra.* Miliaria vocatur herba, quæ milium necat. Hæc autem trita, podagras lumentorum sanare dicitur cornu cum vino infusa.

De Ocyno, & Olira.

C A P. LXXXVI.

Plinius libro decimo octavo. Ocynum Cato vocat quoddam apud antiquos pabuli genus, quo sistebant aluum bobus. Id erat è pabulis segete viridi defecta antequam gelaret. Sura manulius id aliter interpretatur. Tradit enim decem modios fabæ, duosque vitæ, & tantundem eruliz in iugero, misceri Autumno, & feri solitos: melius & auena Græca, cui non cadit semen admixta, hocque vocitatum ocynum, & boum causa feri solitum. Vatro autem propter celeritatem proueniendi dicit ocynum appellatum à Græco, videlicet quod ocys oecos dicunt.

Ocyni Ety. non secundum Varronem.

Olyra.

Olira est frumenti genus ex quo farina in Ægypto conficitur. Hoc siquidem est ibi tritum spicæ genus. *Olyram* autem, & *orifam* eandem esse quidam existimant. *Idem in libro vigesimo secundo.* *Olyram* diximus vocari caricam, hæc decocta sic medicamentum quod ateram Ægyptij vocant, infantibus vtilissimum. Sed eodem & adultos illiniunt.

De Ordei natura.

C A P. LXXXVII.

Ety. m. orde.

Exasficum.

Dislichum.

Isidorus. Ordinem dictum est, eo quod præ cæteris frumenti generibus aridum fiat, vel quod spica eius ordines habeat: huius tria sunt genera, primum *exasficum* dicitur, eo quod spica eius sex ordines habeat, quod quidam canterinum appellant, eo quod animalia melius quam triticum paleit, & homines salubrius quam malam triticum. Alterum *dislichum*, eo

quod duos ordines habeat, hoc plerique calaticum vocant. Tertium *trimense*, quia cum cogit necessitas verno seminatur, & celeriter colligitur.

Trimense.

Nota.

Plinius libro decimo octavo. Circa vergiliarum occasum satum, terra per hyemem nutrit ordeum sicut far, & triticum. Sine ramis erumpit à satu primo, die septimo. Ex ipso alterum grani caput exit in radicem, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, & tenuior florem. Cæteris autem seminibus eadem pars & florem & radicem. Ordei sati fructus sicut & tritici spicis continetur, valloque aristarum quadruplici munitur. Et genicula quidem tritico sunt quaternaria, farri sena, ordeo octonaria. Sed non est spicæ conceptus antequam ternarius geniculorum numerus aut quaternus impletur. Qui ut specie sui fecerit, quatuor aut quinque tardissimè diebus florere incipiunt, totidemque, vel paulo pluribus deflorescunt. Ordea vero cum tardissimè, septem. Ordeum & frumentum & vitia: & quicquid in stipula est vnum folium habet. Sed hordeo quidem sunt scabra: cæteris autem lenia. Magna vero terra cælique differentia. Si quidem in Ægypto metitur ordeum à satu mense sexto, in Hellade septimo, in Peloponeso octavo. Leuissimum ex frumentis est ordeum.

Tempus tedi ordeum est diuersa rationem loci.

Antiquum ordeum.

Antiquissimum etiam in cibis esse sicut Atheniensem ritu. Menandro auctore, probatur: & gladiatorum cognomine, qui ordearij vocabantur. Ordeum Indis & satium & sylvestre inuenimus: ex quo panis apud eos præcipuus. Quidam eo vtuntur in vsu inmetorum, quod mirum est, ignibus durato, & postea molito. Spicæ vero quædam ordines habent binos, quædam plures vsque ad senos. Ipsi quoque grano aliquot differentia: videlicet longius, aut breuius, leuiusque, aut rotundius, candidius, aut nigrius: vel cui purpura est. Vltimo ad polentam contra tempestates cædido maxima infirmitas. Denique ordeum mollissimum est omnium frugum. Melior ex ordeo polenta fieri traditur, si non exacta maturitate tollatur. Granum eius fragili continetur stipula, & tenuissima palea.

De Ordei cultura.

C A P. LXXXVIII.

Idem de eodem. Ordeum ex omnibus frumentis feritur primum, ipsumque frugum omnium (ut prædiximus) est mollissimum. Feri autem non vult, nisi tantum sicca & soluta terra, & nisi lata. Ex optimis palea, stramento vero eius nullum comparatur. Minimeque calamitosum est ex omni frumento, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaque sapientes agricolæ triticum cibarijs tantum ferunt, ordeum sarculo feri dicunt, propterea celeritè reddit, fertilissimumque. Quod in Hispania & Carthagine Aprilimense collectum est, hoc feritur & eodem mense etiam in Celtiberia, eodemque anno bis nascitur. Rapitur autem omne statim à prima maturitate festinantius, quam cætera, quia granum eius (ut dictum est) continetur fragili stipula, & tenuissima palea. Catonis sententia est ordeum feri in nouali & in aruo, quod restibile posset fieri. Ordeum denique non est faciendum nisi siccum.

Tempus terra requiritur pro facilius ordei.

Palladius libr. 2. Mense Ianuario si clemens fuerit hyems, ordeum galaticum, quod graue atque candidum est, circa idus feratur. & in locis temperatis, octoque modijs iugerum compleatur. *Idem in libro 4.* Mense quoque Februarij circa Kalendas Martij, ferendum est ordeum galaticum in locis frigidis. In Iulio mense primo mensis ordeo inchoatur, quæ consumenda est antequam refractis spicis lapsa decuruerent, quia nullis ut triticum folliculis vestiuntur. Sed ordeo culmi (ut iam supra dictum est) in agris aliquantulum sinantur iacere, quia fertur hoc more grandescere. *Idem in libro decimo.* Mense Septembri solo gracili feritur

seritur ordeum canterinum, modijs quinque integrum impletur. Post hoc autem genus agros cessare patieris, nisi forte lætamen aspereris. *Idem in libro undecimo.* Mense quoque Octobri seritur ordeum quod dicitur canterinum, macra & sicca terra, vel satis pingui, hac quippe vincitur, aliud non habet amplius quod noceat, quo semen aliud ferre non possit.

De operatione ipsius in medicina.

C A P. LXXXIX.

I Saac. Ordeum est frigidum, & siccum in primo gradu virtutem habet mundificatiuam, & excolatiuam. plus tamen faba exiccat. Ideo nutrimentum eius ab inflatione liberum. Cæteris granis nutritibilis est, ac laudabilis excepto tritico. Est autem ex ordeo utilis confectio. Elixatur enim cum aqua, deinde assatur, inde farina facta, cum saccharo conficitur, hoc in æstiuo tempore ad *Stomachi refrigerium* multum valet, & hepatis sitim aufert cum aqua temperatum. Fit etiam ex eo *psisannum* hoc modo: Constringitur ordeum donec cortex auferri possit, & mēsurā vna sumitur ordeus, aquę vero decem, ac tamdiu coquitur, donec ad vnū redigatur. deinde colatur, & potui datur. hoc valet ad sanitatem custodiendam, corpusque humectandum. Et si etiam corpus refrigeriū ex eo plus appetat, aceti parum adiungitur. Quod si calidæ naturæ fuerint, seminis papaueris albi parum additur: hoc *psisanū* dandum est sanis, quibus crebro vsu clarissimum & perfectissimum sanguinem generat, nec minus, quā corpus nutrit. *Infirmis* vero diuersis modis dandum est, prout cuique infirmitati expedit: ad sitim & calorem hepatis extinguendum datur vt supra dictum est. Colatiuum & mundificatiuum erit, si cum cortice ipso coquatur, propter hepatis constipationem coquitur simul radix feniculi & apij, & accipitur cum oxy-saccharo.

Plin. li. 21. Ordeum optimum est calidissimum. Succus in aqua celesti decocta in pastillos digeritur, vt exulceratis intraneis & matricibus infundatur. Cinis eius ambustis illinitur, & carnis quæ recedunt ab ossibus & eruptionibus pituitæ, ac murisatanci moribus. *Idem* asperso sale ac melle candorem dentibus & suauitatem otis facit. Eos qui pane ordeaceo vtuntur morbo pedum tentari negant. Nouemque granis si futunculū quis circumducatur singulis ter manu sinistra & omnia in ignem abijciat confestim sanari aiunt. Est & herba quæ a Græcis appellatur *Phenecia*, a nostris autem *ordeum murinum*, & hæc trita præclare cit menses ex vino pota. **Dioscorides.** Ordeum quidem bonum est niueum & mundum, sed non tantum addit corpori quantum triticum. **Auicenna.** Ordeum est frigidum & siccum in primo, & in ipso est absterisio. Eiusque nutrimentum est minus tritici nutrimento, aqua eius nutritibilior est fauich ipsius. Ambo frangunt acuitatem humorum, aqua ordeus alfaech humidior est: & omnis aqua ordeus inflatiua est. Super pannum administratur ex eo epithema calidum: & ex eius decoctione super apostemata dura & calida ponitur emplastrum, linimentum ex eo cum aceto forti scabiē vlcera sanant: impositum more emplastri. Iterum ex eo cum citoniis & aceto super podagriā fit emplastrum: prohibetque humiditatem ad iuncturas fluxū. eius aqua confert ægitudinibus pectoris. & bibita cū feniculi semine, lac abundare facit. Ex eius quoque farina cum melliloto & cortice papaueris fit emplastrum ad *dolorem lateris*. Eius fauich retinet *ventrem* & similiter decoctio fauich eius, & fursus eius prouocat *urinam*. Sed aqua triticeæ fursus bibita vehementioris est prouocationis. Aqua eius est infrigidatiua, *febris humectatiua*, *stomacha* tamen est mala. In calidis quidem febribus est pura. In frigidis autem cum apio & feniculo. Datur & in potum quod cum ficu-

A bus est coctum cum mellicrato permixtum ad febres phlegmaticas.

De his quæ ex ordeo fiunt, & primo de farina.

C A P. XC.

P **Latearius.** Ordeū est frigidum & siccum, de ordeo multa fiunt quę vsui medicinę cōpetunt. In aqua quidem ordeus farina decoquitur, & fiunt pulres, optimus cibus febricitantibus, & maximē spiritaliū apostema maturat & bene nutrit. Contra calida quoque apostemata in principio ad repercussionem materiei, ex farina eius & aceto fit emplastrum, quod est repercussiuum in parte diaphoreticum & oui vitello conficitur ad maturitatem eorum. Ad frigida deniq; apostemata maturanda fit emplastrum ex eius farina & pice liquida, vel farina & terebinthina & melle.

Plin. vbi supra. Farina ex ordeo & cruda & decocta collectiones impetusque discutit, lenit & coquit. Decoquitur aliās in mulla aqua, vel fico sicca. Ad *iocinetis* dolores eam in posca impositam cōcoqui opus est aut cum vino. Cum vero inter coquendum discutiedūque cura est, tunc in aceto melius, aut in face aceti, aut cotoneis pyrisve decoctis. Ad multipedum morsus cum melle, ad *serpentium morsus* in aceto, & cōtra suppurantias. Ad extrahendas vero *suppurationes* ex posca quidem addita resina & galla. Ad cōcoctiones & *ulcera* vetera cū resina. Ad duricias cum fimo columbarum ac cinere, vel fico sicca. Ad neruorum *inflationes*, aut intestinorum, aut aurium, aut *virilium* dolores cum papauere, vel melliloto, & quotiens ab ossibus recedit caro. Ad *strumas* cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & scenugræco contra *tumores* præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto. **Dioscorides.** Farina ordeus cocta valet contra duritias & *inflationes*, podagricosque tumores cocta cum caricis in mulla omnes tumores spargit imposita. Cum melle & papauere imposita, *dolores lateris* tollit. Simili modo *inflationibus* cum semine lini ac ruta & scenugræco cocta proficit, addita vero pice liquida & cera & licio *infantibus* subuenit. Et cum oleo post coctionem imposita *scrophas* ad sanitatem spargendo perducit. Cum citoniis & aceto cocta & imposita *podagricos tumores* spargit. Cum aceto viscido cocta *leprosis* succutrit. Ipsa quoque farina infusa in aqua & cocta cum pice liquida, & oleo maturefcere facit *apostemata*. Aceto denique infusa, & cum dura pice cocta articulorum rheuma abstinet accepta polenta.

De Ordei polenta.

C A P. XCI.

P **Latearius.** Ordei farina cum aqua cocta dicitur polenta, & fit competens cibus apostemate spiritalium laborantibus. **Plinius libro 18.** Polentam Græci non aliunde quam ex ordeo præferunt: hæc autem fit pluribus modis. Græci ordeum aqua perfusum nocte siccant, & postero die frugunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius tostum aqua exigua rursus aspergant, siccantque priusquam molant. Alij vero viuentibus spicis decussum ordeum recens purgāt, madidumque in pila tundunt, siccatumque sole, rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato vicenis ordeus libris ternas seminis lini, & coriandri selibras salisque acetabulo torrentes ante omnia miscent in mola, qui diutius eam seruare volunt cum polline ac fursuribus suis ficilibus nouis condunt. Italia sine perfusione tostum, in subtilem farinā molliat, eisdem additis, atque etiam milio. Meliorem ex ordeo polentam fieri traditur, si ordeum ipsum (vt supra dictum est) non excocta maturitate metatur.

Idem in lib. 21. Polenta ratione locorum a farina distat.

ditat ordeï, eo quod torretur, ad *Stomachum* utilis alium sistit, & impetus tubicundi tumoris. Illinitur oculis & capitis dolori cum menta vel alia refrigerante herba. Idem quoque *pernionibus ac serpentium plagis*. Et iterum ex vino ambustis. Inhibet quoque *pustulas*. Farina extrahendi vim habet humores in polline subacta, propter hoc cruore suffalis in fascias vsque sanguinem perducit, efficacius in sapa. Imponitur & pedum callo clavisque Porro cum oleo veteri ac pice decocta polline condilomata, & omnia alia sedis vitia, quam maximè calida, mirum in modum curantur. Pulve vero corpus augetur. Farina denique qua chartæ glutinantur, tepida sanguinem excreantibus sorbenda efficaciter prodest. *Dioscori*. Polenta ex ordeo facta & eiusdem succus optimus est cibus, *aspreddines* arteriarum curat, humores viscidos & austeros temperat. Denique farina (vt dictum est) ordeï aceto infusa, & cum dura pice cocta *articulorum rheuma* abstinere accepta polenta.

De Ordeaceo farre, & furca, & alfica & pane.

C A P. XCII.

Far ordea-
ceum.

Furca.

Cancium.

Alfica con-
fectio.

Platearius. Ordeaceum far sic efficitur. Ordeum & a palea mundatum in mola ponitur, & aliquantulum subleuata mola conteritur, vt crassam substantiam operetur: huiusmodi far diu decoctum optimus est cibus febricitantibus, & maximè laborantibus ex apostemate spiritalium. *Dioscorides*. Furca quoque fit de ordeo, quæ quidem est diuretica, sed neruis contraria, ventrem inflat, humores viscidos nutrit. Ex eo fit elephas, quod oleum infusum dicitur, quod etiam aliqui cancium vocant, eo quod multi pro vino in Hibernia & Britannia vtuntur. Conficitur & de tritico, vnde pulres fieri solent: virtus est ei eustomacha, corpori addens virtutem, cui succus digestibilis est, ventrem abstinere, sed dolorem capitis commouet. Est autem caco-chymum, neruisque contrarium.

Palladius libro septimo. Alfica fit ex ordeo hoc modo. Ordeum seminaturum cui adhuc superest aliquid de virore, per manipulos ligabis, & vt facili mola infringi possit, in fumo torrebis, atque in vno modio salis aliquantum dum molitur miscere curabis, sicque seruabis. *Constantinus in Pantegni*. Panis ordeaceus frigidus est & siccus, minus, quàm frumenti nutritius, totus ventositatis generatius, & constipatiuus. Vtendum est eo cum vinctuosis, vt est caro crassa atque butyrum. *Plinius vbi supra*. Qui pane ordeaceo vtuntur negant illos tentari pedum morbo.

De Ordei ceruisia & ptisana.

C A P. XCIII.

Ceruisia
Etymologia.

Ptisana.

Razi Ordei ceruisia id est de ordeo facta, neruos impedit, caput dolere facit, & inflat Vrinā tamē prouocat, & dolorem ex ebrietate reprimat. Quæ autem de siligneo pane conficitur, habens mentam & apium melior iudicatur. Solis tamen confert calefactis & dispositionibus & temporibus calidis *Isidorus libro vigesimo*. Ceruisia quidem est à Cerere id est fruge vocata. Est enim potio ex frumenti seminibus confecta vario modo. *Plinius libro 12*. Ex frugibus itaque fiunt & potus. Zythum in *Egypto*, cælia & cerea in *Hispania*, Ceruisia pluraque genera in *Gallia* cæterisque prouincijs. Quorum omnium spuma cutem foeminarum in facie nutrit. *Platearius*. Ptisana quoque fit ex ordeo scilicet & aqua, quæ cibus est competens febricitantibus, & maximè spiritalium apostemate laborantibus. Eisque semper dari debet tepida, nunquam frigida. Ordeum itaque mundatum decoquitur in aqua donec accedat ad subrufum colorem, & aliquantulum spissitudinem, & talis aqua est optima. *Plinius in libro decimo octauo*. Ptisanæ bonitas est præcipua *Vticensi*. In *Egypto* quoque fit ex

A ordeo, cui bini sunt argali. Huius conficienda vulgata est ratio. Simili modo ex tritici semine fit tragum in *Campania* dumtaxat & *Egypto*. Idem in libro vigesimo secundo. Ptisanæ quæ fit ex ordeo laudes condidit *Hippocrates* volumine vno, quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contra quanto innocentior est alica. *Hippocrates* tamen sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili haurietur, quoniam facile reddetur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non tumesceret, & assuetis hic cibus solus in febribus die dari possit tantum remotus ab illis qui fame medicinam exercent. Sorbitione tamen in totum dari vetuit. Aliudve, quàm succum ptisanæ. Item vetuit quamdiu pedes frigidi essent, tunc si quidem nec potionem esse dandam. Fit autem à tritico glutinosior, atteritæque exulceratæ utilior. *Constantinus in Pantegni*. Ordeum frigidum est in primo gradu, siccum in secundo. Ptisanæ ex eo confectæ frigida sunt, & humida: hoc ptisanæ calidam complexionem adiuuat. Secundum temperamentum acutis febribus valet, digerens materiam vnde generatur. Sitim extinguit, & naturaliter lauatoriū est, vnde fit vt membris omnibus cito diffundatur, stomacho & intestinis statim effluit, vbi si incedentes humores inuenerit, facile expellit, limosa interiora siue exteriora mundificat. Nullum rancorem infirmis generat, nec inflat, nec ventositatem vllam apparat, sicut alia solent grana. Ordeum vnde conficitur, oportet esse bonum, nec non vetus, sed album durum, bene excoctum, atque pistatum.

De Oriza & ormino & orobanche.

C A P. XCIV.

Plinius libro decimo octauo. Oriza maximè gaudent Italici, ex quo ptisanam conficiunt, quam ex ordeo mortales reliqui. Oriza folia sunt carnosa, porro similia, sed latiora: altitudo eiusdem est cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. *Orminum* à Græcis dictum eiusdem naturæ eius est cuius & erisimum siue irion, sed cumino simile. Scribitur cum sisama & irione, nullum animal vescitur his virentibus. Idem in libro vigesimo secundo. Orminum semen, vt dictum est, est cymino simile cætero drodrantali altitudine. Duorum est generum, alteri semen est nigrius, & oblongum, idque facit ad *Venerem stimulam* & ad *albugines oculorum*. Alteri vero semen est candidius atque rotundius, utroque rulo extrahuntur aculei à corpore ex aqua per se illito. Folia ex aceto imposita, pannos per se vel cum melle discutiunt. Idemque furunculos priusquam faciant capita & omnes acrimonias. *Orobanchem* appellamus herbam eruum ac legumina necantem, alij cynomotion eam appellant, à similitudine canini genitalis, cuius cauliculus est sine folijs, pinguis, tubeus. Estur & per se & in patinis cum tenera est decocta.

De Orobo.

C A P. XCV.

AUtor. Orobum vt superius diximus ipsum est heruum siue herbum, cuius naturam subherui cum aspiratione vel erui sine aspiratione nominibus iam ex magna parte superius locis congruis posuimus, nonnulli medicorum nostrorum illud esse putauerunt orobum, quod nos vitiam dicimus. Sed *Isidorus* hoc ponit pro duobus. Et dicitur à nonnullis, quod duæ species sūt quasi vnus generis, vna videlicet maior quæ orobum vocatur, alia vero minor quæ vitia & vulgariter neceron appellatur. *Dioscorides*. Herbum omne siue orobum cum parte amaritudinis est calidum. Ideo splenem ac renes & hepar purgat, scabies & impetigines sanat, vulnera quoque curat.

rat cum melle impositum, desiccatum, abundanter inscidit, aperit, proicit, *parotidas* induratosq; testiculos digerit. *Isaac in dietis*. Orobum est calidum in primo gradu, siccum in secundo, unde mundificatium est & colatiuum. Mundatum corticibus iureque de eius farina facto, ventrem humectat, *urinam* & menstrua prouocat, *entemque* clarificat. Non tamen plurimum assuefiat, ne forte sanguinem mingere faciat. Aliquando per nates sanguinis efficit fluxum. Farina eius cocta cum seporis, quod est species thuris, *hydropticis*, ictericisque valet. Temperata cum vino valet super rabidissimi canis morsum posita. Rursus cum melle temperata lentiginem mundificat, vulneribus & apostematibus similiter valet.

De Panico.

CAP. XCVI.

Isidorus. Panicum dictum est eo quod in multis regionibus ex eo panis vice homines sustententur quasi panis vitium. *Plinius lib. 18.* panicum & milium inter frumenta sunt aestiua, quae feruntur ante exortum vergiliarum, & confurgunt in culmum geniculatum & concuum. Paruis aubus sunt exposita, quia membranis ut praedictum est continentur indefensa. Dictum est autem panicum a panniculis cacumine languido nutante, paulatim extenuato culmo penè in furculum, praedenis granis acervatur, cum longissimo pedali oblimili comae granum complexa, quae fimbriato capillo curuatur. Sunt & panico genera mammosa, è panno paruis racemato panniculis, & cacumine gemino. Quin & colore distinguitur, candido, nigro, rufo, & purpureo: panis quidem multifariè fit è milio, rarus è panico. Panicum & milium & sesima & omnia aestiua maturantur à flore diebus quadraginta. Triticum & ordeum exeruntur in area, panicum autem & far & milium purgari non possunt nisi tosta. Itaque cum suis folliculis feruntur cruda, panico vtuntur & quaedam Gallie, Aquitania praecipue, Ponticae vero gentes nullum panico cibum praefereunt. Et cetera quidem aestiua frumenta riguis magis etiam quam imbribus gaudent. Panicum autem & milium aquis minimè, quoniam in folia exeunt: vetant ea inter vites arboresve frugiferas feri, terram exultimantes hoc latu amacrari. Catonis est sententia, panicum prius esse ferendum in aquoso frigido, postea vero in calido, & si non sit aquosum in rubricoso, vel pullo, vel arenoso solo.

Palladius li. 4. Mense Martio calidis & siccis regionibus panicum ferendum est ac milium, leuem & solutam terram desiderant, non in sabulone solum, sed in atena quaeque proueniunt, dummodo caelo humido & solo ferantur irriguo, quia siccum & argillosum locum reformidant, herbis liberentur assidue. Idem in libro quinto. In mense quoque Aprili locis mediocriter siccis panicum & milium conuenit feri.

De operatione panici in cibo & medicina.

CAP. XCVII.

Isaac in dietis. Panicum in forma & natura simile est milio, minus tamen eo nutrit, ventrem magis constipat, coquitur saepe cum pinguedine, vel cum lacte. *Constantinus in Pantegni*. Panicum & milium frigida & sicca sunt in secundo gradu, parum nutriunt, stiptica sunt, & panis inde factus multo plus est constipatiuus, urinam autem prouocant. Cum butyro, vel lacte cocta sunt meliora, quibus admixtis humectantur & eorum siccitas expellitur. *Plinius libro 22.* panicum Diocles medicus *mel frugum* appellauit, effectus habet quos milium. In vino potum *dysentericis* prodest. Similiter his, quae vaporanda sunt calefactum imponitur, sistit aluum in lacte caprino decoctum,

& bis in die haustum, sic prodest & ad tormina. *Dioscorides*. Panicum in elca omnibus utile est. Unde si panis ex eo factus & comestus fuerit, ventrem abstinet, *urinam* prouocat, assum vero in cacabo nouo & impositum in sacello sicut & milium prodest.

De Pifo.

CAP. XCVIII.

Isidorus. Pifa dicta est quod ea pensabatur auri aliquid minutum. Nam pis dicitur aurum: hæc in cibo sumpta minimè inflat, ideo magis & egeritur. *Plinius libro decimo octauo*. Pisum in apricis feri debet, frigoribus impatientissimum. Ideoque feritur in Italia, & in austeriori caelo non nisi tempore verno terraque facili & soluta. Frumentum quidem & ordeum ac vitia & quicquid in stipula est in cacumine vnum folium habet, multiplicia vero sunt è contra ciceri & fabæ ac pifo. Frumentis est folium arundinaceum, fabæ rotundum, & magnæ leguminum parti longiora ut ipso. Silique rotundæ sunt, ciceri ceterisque leguminum longæ & ad figuram seminis latæ: pifo vero cylindraceæ. Ex leguminibus vomere feritur lenticula & in Graecia pifa. Thise ac pifa sunt eiusdem generis, ex qua in orbe nostro fit oriza. *Palladius libro decimo*. In mense Septembri postremo ferendum est pisum in terra facili & soluta loco tepido. Caelo delectatur humecto & quatuor, vel tres modios sparsisse sufficit iugero. *Auctor*. Miror quod in libris medicorum nostrorum authenticis nihil manifestè de pisorum natura, sed hoc æstimant quidam esse, quod alio nomine robellæ dicuntur, vel fortassis eadem ratio potest assignari de ipso, quam superius assignauimus de auena.

De Rifo.

CAP. XCIX.

Isaac. Risi natura calidum est in primo gradu, siccum in secundo, aliquando mola teritur, eiusque farina sicut tritici coquitur, & valet his, qui *morsionem* in stomacho & intestinis patiuntur. Integrum autem cum aqua coctum, valet ad cholicam diarrhidam. Cum lacte & amigdaleo coctum constipationem suam amittit, & perfectè nutrit, sanguinem bonum generat. Si cum eo, vel aqua eius lentigines laues, aufert eas, & cutem mundificat. *Constantinus in Pantegni*. Risum calidum est in primo gradu, siccum in secundo, unde ventrem stringit, non tamen multum nisi mixtum sit ibi milium, locum quoque & cum butyro, & amigdaleo coctum non est ventris constipatiuum, sed mitigat dolorem stomachi, & ardorem intestinorum. Huius nutrimentum temperatum est & indigestiuium. Si cum lacte coquitur constipationem facit, sed humectat ac nutrit.

Auicenna in 2. cano. medicina. Risum calidum est & siccum, nutrimentum præbet, multum tardè infrigidatur, & in ipso est absterfio. Decoctum cum aqua stringit vsque ad terminum, & in spermate facit augmentum. Idem in quarto canone. Cortex risi venenum reputatur, ut enim quidam primorum dixerunt, ei cui in potu datur accidit statim dolor in ore, & in lingua, & ipsa lingua apostemat, deinde dolor in umbilico extenditur, & stomacho intestinisque eius totumque corpus inflammatur, curatur cum curatione cantharidam: oportet autem quod in oleo eius quod ipse in potu sumit citonia sint decocta.

De Robellæ.

CAP. C.

Isaac. Robellæ frigida sunt in primo gradu, mediæ inter humida, & licca. Cortex earum stipticus est. Corticæ vero mundatæ laudabiles generant chymos,

Cataplasma
ex robelia
pro membris
fractis.

nec inflationem aut ventositatem faciunt ut fabæ. Ad
vsum edendi bonæ sunt in æstate, & in calida regione.
Cataplasma ex eis *mēbris fractis* appositū solidat, &
dolorē aufert. Ius ex eis velut ex faba factum valet ad
cardialium tussim, & dolorem pectoris. *Auctor.* Istæ
sunt videlicet robeliæ sicut diximus paulo supra, quæ à
nonnullis medicorū nostrorum æstimantur esse pisa.

De Sesama.

C A P. CI.

Sesama sa-
tionis tepus.

Plinius ubi supra. Sesama venit ab Indis ex qua &
oleum faciunt, & est candidi coloris. Est autem ex
æstivis frugibus, quæ in æstate ante vergiliarum exor-
tum feruntur, eiusque fructus vasculis sicut & papa-
ueris includitur, hæc quidem sicut milium & pani-
cum & omnia æstiva maturantur à flore diebus qua-
draginta. Sesamam ut pinsatur in calida aqua macera-
tam convenit expotrigi, deinde confricari, & frigida
immergi, ut paleæ fluitent, iterumque in sole super
linthea expotrigi. Quod nisi festinato peragatur, liui-
do colore mutescit. Ipsa vero quæ evolvuntur variam
habent pisturatum rationem, acus vocatur cum per
se pinsatur. Spica tantum ad vsum aurificum. Si vero
in area teritur, cum stipula palea, maiore parte ter-
rarum pabulo iumentorum. *Idem in li. 22.* Sesama tri-
ta inhibet vomitiones, *Auriumque* inflammationi illi-
nitur & ambustus, Eadem & dum in herba est, efficit.
Amplius in vino decocta imponitur oculis, *Stomacho*
autem est inutilis cibus, & animo gravitatem facit. Stel-
lionum *morsibus* resistit, *ulceribus* quæ cacoethes vo-
cant. Et *auribus* prodest oleum quod ex illa fit. Sesam-
oides à similitudine nomen accepit, grano amaro
& minore folio, nascitur in glareosis. *Bilem* in aqua
potum detrahit. Et eius semen illinitur *igni sacro*,
pannosque discutit. Est etiam nunc alius sesamoides,
videlicet, Anticyræ nascens, quod ob hoc aliqui vo-
cant *anticyricon*. Cætero simile erigeronti herbæ. Gran-
um sesamæ in vino dulci ad detractiones datur quā-
tum tribus digitis capitur. Miscet etiam ellebori al-
bi vnum & dimidium obolum purgationi cam adhi-
bentes maximè insanæ melancholiæ, comitialibus
quoque & podagris, etiam per se dragmæ pondere
exinanit.

Vfus medi-
cus sesama.

Anticyricon.

De Siligine ac siliqua.

C A P. CII.

Siliginis ety-
mon.

Panis siligi-
neus lauda-
tus.

Differt siligo
maturatio-
nem.

Isidus. Siligo est genus tritici, à *seleto* dictum. Nam
in pane species eius præcipua est. *Plinius lib. 18.* Si-
liginem dixerim propriè tritici delicias, candor est &
sine virtute, ac sine pondere conveniens humidistra-
ctibus, quales Italiæ sunt, & Galliæ comatæ. Sed &
transalpes in Allobrogum tantum Auernorumque
agro pertinax. In cæteris ibi partibus biennio in tri-
ticum transit. Remedium est ut gravissima quæque
ipsum grana serantur. E siligine laudatissimus panis
ac pistinorum opera laudatissima præcellit in Italia,
si Pisis natæ misceatur Campana. Ruffior quidem est
illa, sed candidior Pisana, ponderosior autem Creta-
cea. Iustum est è grano Campanæ, quam Calstra-
tam vocant, redire sextarios quatuor siliginis ex mo-
dio. Iuxta sententiam Catonis siligo & triticum in
aperto loco edito feruntur, qui sole quā diutissi-
mè torreatur. Serenda dicitur in tenuiori terra quæ
non multo indiget succo, ut cicer ac cithysum. In
pingui vero quæ cibi sunt maioris ut siligo ac triti-
cum & linum. Denique far & siligo solum sortiuntur
cretosum & vliginosum. Siligo nunquam pariter ma-
turelceit, nec vlla segetum minus dilationem patitur
propter tenebritatem, eisque quæ maturare protinus
granum dimittentibus. Sed minus, quam cætera fru-
menta periclitatur in stipula: quia semper rectam ha-
bet spicam. Nec continet rorem qui faciet rubigi-

A nem. Dulcissimus est panis ex Africa. Ipsaque ipil-
sior quam far & spica maior, eadē & ponderosior, dif-
ficulter exteritur in Græcia, ob id dari iumentis ab
Homero dicta, hæc est enim quam oliram vocant.
Eadem in Ægypto facilis atque fertilis. Far sine arista
est. Itemque siligo: excepta ea quæ Laconica nuncu-
patur. Adjiciuntur his genera bromos, siligo excepti-
cia, & tragos. Summa siliginis laus bonitate & cribri
renuitate constat. Et Galli quidem è setis equorum
invenere cribrorum genera, Hispania lino excussio-
rio & pollinario Ægyptus è papyro iunco. Siliginem
quidem ex ovīs subigunt vel lacte, butyro vero gentes
pacatæ ad operis pistoris genera cura transeunte. *Idem*
in lib. 22. siliginis grana combusta & trita in vino ami-
neo atque oculis illita epiphoras sedant. *Anicenna.* Si-
ligo est species ordeis sine cortice, & eius operatio
propinqua est operationi ipsius. *Glossa super Lucam:*
Siliqua est genus leguminis sonoris foliis & va-
cuus, quod ventrem magis onerat quā reficiat. *Ra-
zi in Almanfore:* Siliquæ, quæ in terra Hierosolymi-
tana nascuntur, temperatum calorem habent, & ven-
trem stringunt. Quæ autem in alijs terris, ventrem
fortius stringunt, & calidæ non sunt.

Genera
cribrorum.

Curant
na siliginem.

De Sisano vel sisamo.

C A P. CIII.

Sisanum est semen plaris vinctuositatis quā reli-
qua femina. Quidam dixerunt quod eius oleum
non nisi melancholicis confert ut eos impinguet &
humectet. Et erisimon est genus quoddam sisami ab-
ominabilis saporis. Corpus eius est folio suo for-
tius, & est calidum in medio primi, humidum in fi-
ne ipsius. Est autem glutinatum & lenificatum
æqualis calefactionis & similiter oleum eius & deco-
ctio ipsius. Est etiam mollificatum, & in eius oleo
est crassitudo. Et quod est torrefactum minoris est
nocumenti, viriditatem percussione resolvit, & san-
guinem congelatum. Et confert *fissura* & asperitati
melancholicorum bibitum & linitum, & est impin-
guatum propriè excoctum & prolongat *capil-
los*, & propriè succus arboris eius ac foliorum ipsius
ac lenit eos. Remouet quoque *furfures*. Oleum eius
in quo myrtus coquitur *conferuat capillos*, eosque fa-
cit fortes ac duos. Item *apostemata* calida resolvit, &
ponitur super adustionem. Oleum eius bibitum au-
fert *pruritus phlegmaticum* & sanguineum propriè
cum aloes infusione & aqua vuz passæ. Ex eo quo-
que fit emplastrum ad crassiciem nervorum. Confert
etiam superpositum oculi pulsationi, & eius *aposte-
mati*, & bonum est constrictioni anhelitus & asmatis.
Malum est autem stomacho nauseam faciens, deside-
rium prosternens, velociter satians, sed quando cum
melle comeditur, eius malitia remouetur, eiusque
digestio tardatur. Et mollificat *viscera*. Eiusque nutri-
mentum est valde vinctuosum & *situm facit*, fit autem
velox eius descensio cum cortice suo. Et cum exorti-
catur, descensus eius tardatur, denique confert inte-
stino colon. Et eius infusio vehemens est in prouoca-
tione menstruum, adeo quod ipsa eijcit sætum. Cō-
fert iterum morlui rabiosi canis ac serpentis len-
ticularis. *Isaac.* Sisanum calidum est in primo gra-
du, humidum in secundo. Quod sine cortice est, vinctu-
osius est. Ideoque crassius & ad dirigendum du-
rius. Quam ob rem stomacho officit, sitim & fastidium
generat, os boni odoris sætere contaminat, maximè
si inter dentes remaneat. Cum melle sumptum mi-
nus nocet. Dicunt autem contra venenum illud pro-
desse, sua enim viscositate & vinctuositate poros om-
nes corporis opilat, nec ad cor venenum penetrare
permittit.

Vfus medi-
cus sisani.

Tempe-
raturum.

Adhuc

Adhuc de eodem.

CAP. CIV.

Dioscorides. Sifanum vel sifamum est eustomachū. Comestum oris fectorem facit. Cataplasma vero adhibuit nervorum duritias & crassitudinem componit, prodest impositum parotidibus. medetur combustionibus. *Tumores lyncis* sumptum compescit tritum & oleo roseo mixtum dolorem capitis ab aestu defendit. Ipsi herba dolores ac tumores compescit oculorum, ex ipso etiam oleum fit, quo maxime vesciuntur Aegyptij. Cicis vel sifami agrestis semē habet simile acinis, frutex illi est ut ficus arborosa, sed minor, habetque folia platano similia, sed minora, & lenia & nigriora, hastasque vallosas habet canne similes, semen habet ut brotum compositum, sed asperum, unde exprimitur *oleum cicimū*, quod valde dicitur esse utile medicaminibus & emplastris. Ex quo semine si triginta grana purgata fuerint accepta, choleram & phlegma ventris deponunt, vomitum prouocant, gustu non bono, hęc purgatio stomachum non lædit. Succus eius tritus & impositus maculas limpidat, folia eius trita cum polenta tumores oculorum spargunt. Duritias omnes & mammarum tumorem compescunt, ignem sacrum sola exigunt ipsa cum aceto mixta. *Palladius libro decimo. In mense Septembris* ferendum est sifanum putri solo, vel pinguibus arenis, vel terra congestitia. Iugero quatuor, vel sex sextarios seuisse conuenit. *Idem in libro vndecimo.* Sifamum vsque ad Idus Octobris & faselum conuenit feri, terra pingui, vel agro sterili.

De Tritico.

CAP. CV.

Isidorus. Triticum à tritura dicitur, eo quod purgatissimum horreo reconditur, vel quia granum eius teritur & commolitur, plura sunt eius genera ut adoretum, siligo, far, de quibus scilicet iam dictum est supra. Tremense autem triticum ideo dicitur, quia factum post tres menses colligitur. Nam ubi propter aquam, aliamve causam matura satio omisa est, præsidium ab hoc peritur. *Plinius libro decimo octauo.* Triticum est ex fructibus, hibernis quæ circa vergiliarum occasum feruntur, ac terra per hyemem nutriuntur, fructus eius sicut & ordeus spicis continetur, & aristarum vallo quadruplici munitur. Genicula quidem ordeas sunt octona, tritico quaterna, sed non ante ternarium, vel quaternarium geniculorum numerum conceptus est spicæ, quæ ut specie sui fecerit quatuor, aut quinque tardissime diebus florere incipit, totidemque, vel paulo pluribus deflorescit. Tritici genera sunt plura, Italico nullum equidem comparauerim candore, ac pondere, quo maxime discernitur. In externis autem principatū tenuit Boetia, deinde Sicilia, mox Aphrica. Tertium pondus est Thracio, Syrioque, deinde vero Aegypto. Græcia verò Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Leuissimum & maxime inane, seu tenuissimi calami in humidis iubeat feri, quia multo egeret alimento. Hæ fuerunt sententiæ Alexandro Magno regnante, cum clarissima fuit Græcia, & in orbe terrarum potentissima. Ita tamen, ut ante mortem eius anni fere 145. Sophocles Poeta in fabula Triptolemo, frumentum Italicum ante cuncta laudauerat, ad verbum translata sententia, & fortunatam Italiam frumento canescere candido, quæ laus peculiaris etiam hodie est Italico. Nunc autem ex generibus, quæ Romam vehuntur, leuissimum esse Gallicum ostenditur. Cyprium fuscum est, panemque facit nigrum, ideoque miscetur Alexandrinum candidum. Aqua marina iungitur, quod plerique locis maritimis faciunt, occasione lucrandi salis vilissimum. Non alia de cau-

Asa oportuniore morbis existunt corpora. Gallia, & Hispania frumento in potum resoluta spuma ita concreta videntur pro frumento. Quæ de causa panis lenior est illis, quam cæteris.

Differentia etiam est calami. *Crassior quippe melioris est generis*, plurimis tunicis Thracium vestitur triticum, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa inuenit & trimestria, detinentibus terras niuib. Quod tertio ferè satum mense, sicut in reliquo metitur orbe. Notum est hoc alpebus toris, & hyemalibus provinciis. Nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec vsque capax, feriturque non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thracium sinum, quod 40. die quam latum est maturescit, mirumque nulli frumento plus esse ponderis, & fursuribus carere, vritur eo & Sicilia & Achaia, montosis ex vtraque partibus, Eubœia quoque circa Caristum. Intantum fallitur Columella, qui nec trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum. Græci, *trimenon* vocant, traduntque in Baetris grana fieri tantæ magnitudinis, ut singula spicas nostras æquent. Similago laudatissima fit è tritico. Ipsoque nihil est fertilius, hoc enim natura ei tribuit, quoniam maxime hominem alit, utpote cum è modio, si aptum sit solum, quale in Bizantio Aphrice campo, centeni quinquageni modij reddantur. Misit Diuo Augusto procurator eius ex eo loco ex uno

Differentia triticorum ex calami cognoscitur.

Bgrano, vix credibile dictu, quadraginta paucis minus germina, extantque de ea re epistola. Milit & Neroni similiter, trecentas sexaginta stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt. Alijque & tota Betica, & in primis Aegyptus, fertilissima tritici genera, ramosum aut quod centigranum vocant. Triticum pinsendum Mago iubet aqua multa perfundi, postea euelli, deinde sole siccatum pila repeti. Triticum, iuxta Catonem in aperto loco edito feritur, qui sole diutissime torreatur, huius semine nullum est auidius, nec quod alimenti trahat amplius.

Error Columella.

Quadragesima germina ex uno grano tritici.

C*Palladius libro 10.* Mense Septembri locis vligiosis, aut exilibus, vel frigidis, vel opacis circa æquinoctium, triticum & adoretum feri oportet, dum scilicet serenitas constat, ut ante hyemem conualescant radices. *Idem in libr. 2.* Mense Ianuario triticum & far sarriri oportet, dum quatuor foliorum est. *Idem in libr. 2.* In Iunio mense postremo locis maritimis, ac siccis, & calidioribus tritici messis absconditur, sicut videlicet iam dictum est superius. *Idem in libr. 8.* Mense Iulio temperatis locis tritici messis explenda est, eo more quo dictum est.

De Proprietate tritici in cibo.

CAP. CVI.

Isaac. Triticum est cibus ad humani corporis nutrimentum præcipuus, & naturaliter simile complexionis eius. Triticum secundum naturam sui substantialem, in primo gradu est calidum & humidum & siccum in medio: panis ex eo factus calidior est in secundo gradu, quia calore eius augmentatur à calore ignis & coctione, sicut ordeum & faba, cum in propria natura sicca sint, si in aqua coquantur, humiditatem assument. Granum tritici masticatum, vel assatum *apostemati*, quod ex rabidi canis morlu contingit, superpositum morsum fugat. Oleum autem de grano factum ad *impetiginem*, & seipiginem auferendam valet. Tritici recentis ac noui nutrimentum paruum existit, & crudum & phlegmaticum, & inflatum, rugitum ac dolorem lateribus commouet, & in putredinem cito conuertitur. Assatum ad ignem magis nutrit, ventositatem minus facit, & stipticum est. In aqua coctum grauissimum est, & inflatum, digestionem durum, & rugitum mouet, humores densissimos generat, & viscosos, maxime si granum est farinæ multum habens, fursuris parum.

Temperamentum tritici.

Si tamen bene digeritur, multum nutrit, & membra confortat, tardè egeritur: unde dādum est eis, qui magnis laboribus exercitantur. Granum fractū & simila sanguinem laudabilem faciunt, & multum nutriunt. Si tamen sepe vtantur, opilationē hepatis faciunt, duritiā splenis, lapides in renibus, vel in vesica, maximè si renes calidi inueniātur naturaliter, vel accideraliter. *Auicenna.* Frumentum natura calidum est, & temperatum in humiditate, & siccitate. Et ipsius sauch declinat ad siccitatem. Sauch præterea tritici est tardè descensionis, & plurimum inflatum, indigens dulcedine faciente ipsum descendere velociter, & ablutione cum aqua calida, ita vt remoueatur inflatio eius, & humor ipsius sauch est paruus. Id autē melius est, quod est *magnum, pingue, recens, plauum, medium inter duriciem & raritatem, medium inter rubedinem, & albedinem.* Nigrum vero mali nutrimenti est. Quod autem plurimè rubedinis est, plurimi est nutrimenti. Frumentum elixatum tardè digestionis est, & inflatum, verum cum digeritur, nutrimenti plurimi est. Frumentum omnibus granis magis nutritiuum est, & sanguis ex eo generatus temperatior est, quàm ex omnibus ceteris.

De Diuersitate qualitatum ex eo.

C A P. CVII.

Quinque di-
uersitates
tritici,
1. diuersitas.

2. diuersitas

3. diuersitas

4. diuersitas.

IS A A C. Triticum antiqui, & maximè Pythagorici consenserunt esse diuersarum qualitatum quinque modis. *Primo secundum genus suum.* Nam vnū spissum est & graue, ac frangi difficile, superficie lene ac lucidum. Aliud raram, & lene frangi facile. Primum, quod ex substantia sui corticem vincit & fursutem, melius est faciendæ similæ, quàm farinæ. Nutrimentum eius plus, eiectione à stomacho tarda, digestio dura, valentiusque est ad membrorum confortationem, quàm ad sanitatis custodiam. In alio vero fursur, & cortex medullam superant. Ideoque ad corporis nutrimentum minus est, ad solutionem facilius, unde & ad sanationis custodiam, quàm ad membrorum confortationem est validius. *Secundus modus est propter terram* in qua nascitur. Est enim terra crassa, & pinguis, atque putribilis, in qua nascitur granum pinguius, grauiusque in pondere, ac nutritibilius. Et est terra macra & sicca naturaliter, in qua nascitur macrius & siccus, leuiusque in pondere, & minus nutiens. Est & macra accidentaliter, quæ scilicet ex aduersione herbarum ibi nascentium desiccatur & macrescit, unde in superficie nitrosa fit, & salinaria, & infructuosa. Si quos tamen ferant, siccissimi sunt & macerrimi, & à frumenti natura degeneres, medullæ nihil habent, & zizania dicuntur, venenosamque naturam ingressi, corporibus humanis sunt nociuissimi.

Tertius modus est ex regionum natura ubi nascitur. Est enim regio calidæ & siccæ naturæ meridionalis. Est frigida, & sicca Septentrionalis. Est calidæ & humidæ Orientalis. Est frigida & humidæ Occidentalis. In calida & sicca nascitur triticum calidum & siccū & durum, & parū nutritibile, quia humores pauci sunt unde nutritur. In calida & humidæ est raram & leue, quia calor ex aere veniens, humiditatem eius exurit: frigida autem & humidæ umbrosa est & luculenta, & hoc multiplicandorum humorum causa est, quibus granum nutritur, tenescit, & mollescit: sed interiora eius frigiditas aeris perforans extinguit, & hoc medullæ minuendæ causa est, ac fursuris augendi. In frigida autem, & sicca glacie ac niue densissimus aer interiora tritici non penetrat, exteriora claudit & spissat. proinde naturalis calor clausus exire non finitur, fitque hoc causa, vt coniunctum & ponderosum medullæ plurimæ sit, & corticis pauciperfectè nutrit, & cito digeritur. *Quartus modus est, secundum tempus nascentia eius,* vel aeris qualitatem. Aliquando enim moderatum est tempus, & vrenale,

scilicet æquale in calore & humiditate. Et tunc nascitur triticum crassum, & medullæ plurimæ, corticis pauci. Aliquando vero immoderatum, & tunc macrum & imperfectum & male nutiens generatur. *Quintus modus est pro sui veritate & nouitate,* Nam verustum & longi temporis siccum est, & parum nutrit, ad digerendum etiam durum, eo quod humiditatem eius aeris calor exhauserit. Nouum etiam ex humiditate simul, & viscositate terræ humidum, atque viscosum est, densum, & digestionem durum, & inflatum, ac ventositatem, & rugitum faciens ventris. Si autem medium sit scilicet neque nouum, neque vetus, idest inter multum & paucum tempus hæc media species laudabilior est, quia cito nutrit, & cito digeritur.

De Operatione ipsius in medicina.

C A P. CVIII.

A*Vicenna.* Triticum mundificat faciem, & eius farina & amilū cum croco est medicamen panni. Sauch tritici, & ordeī grauatur. Triticum crudum & etiam decoctum elixatum non molitum, neque fractū, neque coctum, ita vt sit puls, & fractum etiam similiter quando comeditur, generat vermes. Triticum quoque quidem tritum & puluerizatum super morsum rabiosi canis est inuatiuum. *Dioscor.* Triticum utile est recens, ac rufum, id est aurosum. Et quod sicaneum vocatur crudum, masticatum, & impositum canis rabiosi morsum curat. Farina eius addito succo iusquiami, & cataplasmata nervorum rheuma compefcit. Oxyveli mixta inflationem tollit, lenigines emendat. Fursur eius cum aceto cocta, lepras minuit, & impositum tumores omnes compefcit. Cum ruta coctum tumores spargit, morsibus venenatis medicatur, *torionibus* calefaciendo subuenit. Fermentum eius virtutem habet calidam, tumores plantarum spargit, pustulas minutas corporis emendat. *Razis Almansore.* Triticum bene coctū omnibus cibis plus nutrit, & maximè si cum lacte coctum fuerit. Confectum etiam natura calidis, & macris, & his qui multum laborant, vel qui augmento virium indigent, habentes vero dispositiones contrarias cito venas replet, & febres & arthriticum dolorem & lapides in renibus, & apostemata adducit. *Plin. lib. 22.* Tritici grana ferro combusta his quos frigus vsserit, præsentaneo sunt remedio. Tritici farina ex aceto cocta, est vtilis neruorum contractionibus, cum rosaceo vero, & sico sicca, mixti que decoctis, Fursures autem gargarizatione tonsillis prosunt, & faucibus. Sextus Pōponius prætorij viri pater Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis ventilandis præsideret, dolore podagra correptus se se misit in triticum super genua, leuatusque siccatis pedibus, mirabili modo postea hoc remedio vsus est: vis eius tanta est, vt cados ple-nos siccer: paleam eius calidam imponi ramicum incommodis iubent experti, quaque decoctæ sunt aqua imposita foueri.

De Poculis ex tritico confectis.

C A P. CIX.

A*Vālor.* Triticea quoque fit cereuisia, sicut ordeacea, & auenacea. unde cereuisia, sicut dictum est supra, iuxta Isidorum est à Cerere, idest à fruge vocata, quia potio est ex frumenti seminibus vario modo confecta. *Isidorus lib. 20.* Cælia vero calefaciendo sic est vocata: est enim potio ex succo tritici per artem confecta. Illa siquidem vis germinis madefactæ frugis igne suscitatur, ac deinde siccatur, & post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis, & calor ebrietatis adiicitur. Hæc quidem fit in Hispaniæ partibus, ubi ferax vini non est locus, fax dicta, quod se se vasis emergendo afficiat.

Palla-

Palladius libro 11. Fermentum autem musteorum mediante tritico sic faciendum est, ac seruandum. Ex nouo tritico farriculus efficitur & musto sub pedibus rapto infunditur, ita ut modio farris lagenam musti adiciant. Deinde sole siccatur, iterumque similiter infunditur, & siccatur, hoc cum tertio feceris, panes ex eo breuissimos admodum facies musteorum, & in sole siccatos vasculis nouis fictilibus recondes, & gypsabis, pro fermento quo tempore anni musteos facere volueris, hoc vteris.

De Vela & vitia.

C A P. CX.

Plinius ubi sup. Velam appellant galli irionem inter fruges sesamæ, similem, quæ videlicet superius diximus à Græcis ethisimum vocari. *Isid. lib. 17.* Vitia dicta est, eo quod vix ad triplicem fructu perueniat, cum alia legumina prouentum habeant fertilem. *Vnde Virgilius, Vt tenuis fatus vitia. Plinius lib. 18.* Sicut in tritici genere pars est aliqua, ut farrago, pabuli quadrupedum causa satis: sic & in leguminibus & vitia, & iuxta Catonis sententiam, in solo minimè aquolo herbidoque feri conuenit vitiam: vitia pinguescunt atua, nec ipsa quidem agricolis est operosa, vnicò sulco facta, non sarritur, nec stercoreatur, nec aliud quam decoquatur.

Tria sunt eius sationis tempora, vna circa occasum arcturi, ut mense pascatur Decembri, Tunc optime feritur: nam semen æquè fert depasta. Secunda satio est mense Ianuario, nouissima verò Martio, tunc ad frondem utilissima, siccitatem maximè amat ex omnibus quæ feruntur. Umbrosa etiam non aspernatur ex semine eius, & si lecta matura est palea cæteris præfertur, vitibus succum præcipit, languescuntque, si serantur in arbutis. Nascuntur in vitia limaces, & aliquando è terra coelestis minutæ mirum in modum ipsam erodentes.

Palladius lib. 2. In mense Ianuario ultimo feritur vitia, non pabuli secandi, sed colligendi seminis causa. iugerum occupant modij septem. Serenda est autem in terra proscissa post horam tertiam, vel secundam, cum ros esse desierit, quem ferre non potest: sed statim cooperienda est ante noctem. Nam si nuda manserit, humore corrumpitur noctis. Obseruandū est, ne ante lunam 25. feratur, quia sic satam limaces persequuntur.

De Isia, & zea, & zizaniis, soliba.

C A P. CXI.

Plinius ubi supra. Isia est apud Græcos, traduntque ipsam, & Tiphem, cum sint degeneres ad frumentum redire: si pistæ serantur, nec protinus, sed anno tertio. Zea semen est ex quo fit alica, granum eius in pila lignea tunditur, vel lapidis duritia nobiliter conteritur, excussisque inde tunicis, iterum armamentis nudata, conficitur medulla. Est zea, quæ degenerat in Aphrica, vnde adulterina fit Alica, cuius spicæ latiores, ac nigrescunt, & breui stipula. *Isaac.* Zizania nascuntur inter triticum siccis, corruptisque temporibus, vnde vim acutam habent, & venenosam. & aliquando mentem perturbant & inebriant. Mixta sulphuri vino, & aceto ad impetiginem, vel serpiginem valent. Cocta autem cum radicis cortice vulneribus iam putrefactis apposita, sanant, & mundificant, valent etiam ad apostemata dissoluendum.

Hieronymus super Matthæum. Inter triticum, & zizania, quod nos lolium appellamus, quamdiu herba est, nec dum calamus prouenit ad spicam, grandis similitudo est, & in discernendo aut nulla, aut perdifficilis distantia. *Auicenna.* Zizania secundum duas res ab hominibus dicitur. Quidam enim zizaniam vocant granum simile frumento, ex quo faciunt panem, & dicunt, quod zizania plurima est. Alij verò rem

A quandam inebriantem malam, quæ in granis prouenit. Melior est illa, quæ est leuis ponderis, non verus, nec frangibilis, sed viscosa, cum masticatur, declinans ad rubedinem, & in ipsa est ponticita parua. *Plinius libro vigesimo secundo.* Infelix dictum est à Virgilio lolium, hoc tamen molitum, ex aceto coctum & impositum, sanat impetigines, eo celerius, quo sapius mutatum est. Medetur & podagræ, cæterisque doloribus cum oxymelle. Curatio hæc à cæteris differt aceti sextario vno dilui, mellis vncias duas iustum est, ita temperatis sextariis tribus decocta farina lolij sextariis duobus vsque ad crassitudinem, calidumque imponi ipsum dolentibus membris. Eadem quoque farina extrahit ossa fracta.

De Succis herbarum describendis secundum alphabetum.

C A P. CXII.

A *Ullor.* Hæc de seminibus herbarum & granis frugum, ac leguminum diuersi generis ad præsens sufficiant exposita secundum ordinem alphabeti. Ex quibus autem herbi succi quoque medicinales colliguntur, quorum etiam plurimi nominibus propriis appellantur, ut ex scamonea diagridium. Ex aloë succus eiusdem nominis. Et ex herba mæconio similiter succus mæconicus. Ex ferula vero Galbanum, Ex agrestis cucumere Elæsterium, Opopanacis ex panace, Ex ex albo papauere opium. Atque ex diuersis herbarum generibus oleum, De his ergo secundum ordinem alphabeti more nostro consequenter dicemus.

De Aloe.

C A P. CXIII.

D *Isidorus.* Aloes est succus amarissimus herbarum eiusdem nominis, sicut dictum est superius. *Auicenna.* Aloes est succus congelatus inter rubedinem, & citrinitatem existens: sed cum antiquatur, nigrescit. Illud melius est, cuius aqua est sicut aqua croci, & odor eius, ut myrrhae, splendor, frangibilis, mundus à gypso. Est autem calidus & siccus, virtus ei stiptica est & exiccatoria faciens somnum. Cum vino positum super capillos prohibet casum eorum, & est conueniens ulceribus, difficilis consolidationis, proprièque in naso & ore, & ano, & fistulis. Mundificat superfuitates cholericas, quæ sunt in capite. Confert etiam doloribus iuncturarum & ulceribus oculi, & apostematibus, atque doloribus eius, & cursui anguli lachrymalis, & exiccatur humiditatem eius. Mundificat quoque superfuitates cholericas & phlegmaticas, quæ sunt in stomacho, & cum aqua bibulum infrigidat appetitum falsum & corruptum, aperit opilationes hepatis: sed lædit ipsum, & aufert ictericiam soluendo ipsam. Aloes Indus plurimi iuuamenti est. Exiccatur enim sine mordicatione, & est parum stipticus: perficus acuit rationem, & acuit etiam os stomachi. In medicinis solutius positus nocuumtum eorum à stomacho expellit. Aloes cum aqua calida soluit. Cum aqua mellis solutione phlegma & cholera educit. Et ablutus quidem debilioris est solutionis, sed magis stomacho confert, & eius permixtio cum melle virtutem ipsius minuit: adeo ut forsitan non soluat attrahendo, sed extrahat, quod ei obuiat, Arabicus in potu sumptus conturbat, & facit dolorem ventris pungituum, & soluit, & aliquandiu remanet eius virtus in tunicis stomachi. Date autem aloem in potu diebus frigoris timorofum est, quia quandoque solutione sanguinem educit, positum autem cum vino dulci super hemorrhoidas eminentes & fistulas in ano, sanguinem ex eis currentem abscindit.

Razi in Almanfore. Aloes calidus est, cholera rubra expellit, caput & stomachum purgat, carnem creat.

Con-

Melior.
Zizania.

Lolium &
eius vsus.

Aloes.

Vsus & effi-
cacia eius.

Contra ap-
petitum fal-
sum.

Aliter usus
ex Dioscori-
de describi-
tur.

Const. ubi sup. Aloes vniuersaliter calidus est & siccu-
in secundo gradu, stomachū mundificat, caput & arti-
culos de phlegmate purgat, egestionem prouocat, he-
patis opilationem aperit, colorem ictericum emen-
dat, sed tamē si multum & sepius sumatur stomachū
& intestina excoctat: oportet ergo vt misceatur cum
eo mastix, aut dragigantum, aut bdellium secundum
proprietaem vniuscuiusque sumentis, proprietatem
tamen habet soluendi recentia vulnera, aut deficcandi,
aut mundificandi eorum putredinem. Cum aqua
temperatum apostema narium, labiorū, & oculorum
sanat. Vnde. *Dioscorides*. Aloen, inquit, cum melle
temperatum, aufert nigrorem, quē sub palpebris est.
Mixtam cum oleo rosaceo, & aceto fronte, & tempo-
ribus perunctis, mitigat dolorem capitis, & pruritus
oculorum extinguit. Cum vino temperatum *cadentes*
pilos confortat, & retinet. Cum vino, & melle tempe-
ratum *apostema lacertorum* linguę, & gingiuarum,
toto etiam ore existentium curat.

Adhuc de eodem.

C A P. CXIV.

Modus con-
ficiendi alo-

Remedia
præstata ab
aloe.

Adulteratus
aloes unde
nosciatur?

Contra do-
lorem capitis

Platarius. Aloes est calidum, & siccum in secun-
do gradu fit ex herbę succo eiusdem nominis, quę
in India, Persia, Græcia, & etiam in Apulia, reperitur.
Fit autem hoc modo herba, teritur, succus extrahitur,
ad ignem ponitur, & cum bullierit remouetur, soli
exponitur & siccatur. Et nota, quod omne, quod de
natura est aromaticum, quanto aromaticius, tanto
melius, excepto aloē. Et omne quod de natura fæti-
dum est, quanto fætidius, tanto melius, excepto aloē.
Omne etiam, quanto in sapore suo naturali intensius
est, tanto melius, excepto aloē quod cum sit de na-
tura amarum, quanto minus amarum est, tanto lau-
dabilius. Habet autem virtutem purgandi phlegma,
& cholera, & mundificandi melancholiam, cōfor-
tandi membra neruosa. vnde valet cōtra frigidos hu-
mores stomachi, ipsumq; stomachum confortat. Ca-
put a dolore releuat, qui fit ex fumositate stomachi. *Us-*
um clarificat. Opilationem splenis, & hepatis aperit.
Corpus discoloratum ex aegritudine coloratum reddit.
Valet etiam contra alopecia, & casum capillorum.
Granū aloes cum melle mixtum stomachum mundifi-
cat, digestionem procurat. Et licet aloes sit amarū ori,
dulce est tamen stomacho. Item puluis eius cum mel-
le datus *lumbicos* interficit. Cum succo persicarię au-
ribus instillatus, *vermes* necat.

Dioscorides. Aloe est succus herbę quę habet folia,
vt squilla, sed pinguiora, vt dictum est supra. Radice
in scissa promanat, & colligitur, vel tota herba contrusa
exprimitur: adulteratur autē admixto gummi. Quod
facile intelligitur, & gustu, & odore, & quia non se
partibus minutis soluit, & quod manibus retentus
non coheret, virtus est illi stiprica, & mediocriter ca-
lida, & sicca, nimis ventrem molit, putredinem pur-
gat, cholera, & phlegma deducit. In oxymelle da-
tus tepidus aut frigidus stomaticis, & hepaticis mag-
nū est adiutorium. Sanguinem quoque reicientibus
subuenit, medetur *ictericis*. Succus impositus paraco-
lesim facit, cicatricem ducit pro vulneribus post sectu-
ram iuuat, fluxum sanguinis vulnerum siccatur, addito
melle *linores* omnes tollit, pruriginem oculis amputat.
Stomachum super omnia iuuat, vulnera quę difficile
glutinantur, & maximē circa virgam, vel anum curat,
ad inflationes etiam ibidem factas iuuat. Iterum ad
oris, vel narium, & oculorum inflationes facit. Omnia
reprimat, digerit, proijcit. Cum aceto, & oleo roseo
solutus dolorem capitis arcet fronti illinitus. Acha-
cia multi addita cum adulterant.

De diuersis speciebus aloes.

C A P. CXV.

Const. ubi sup. Aloes tribus modis est: vnum
rubeum, de quadam insula Indię veniens, quę
dicitur scorta. Aliud autem nigrum, quod est de Per-
sia. Tertium vero citrinum, quod fit in Arabia, quibus
omnibus laudabilius est Scortense, aloes præcipuē si
fuerit vinctuosum, perlucidum, & rubeum, quasi color
hepatis, cito frāgibile, & odoriferū, & amarissimum.
Platarius. Sunt herbę diuersę non genere, sed boni-
tate, ex quibus fiunt tres modi aloes. Optimum est ci-
cotrinum, quod discernitur ex colore citrino, seu ru-
fo, & præcipuē cum frangitur, cuius puluis apparet
quasi croci, & habet claram, ac subtilem, & purā sub-
stantiam. Vnde & leuiter per frustra minuta frangitur.
Discernitur etiam ex hoc quod non est fætidum, nec
valde marum. Hepaticū autem coloribus hepatis as-
similatur, & hinc inde habet foramina, vt omnia ve-
narum. Obscuram habet substantiam non claram, &
alia signa prædicta habet omnia, sed remissoria, & ma-
ximē colorem, Caballium autem nigrum, & obscurū
est, fæculentam habens substantiā: amarissimū & hor-
ribilem prætendens odorem, quia valde fætidum. So-
phisticatur autem beneq; vt cicotrinū, vel hepaticum
videatur. Sed discernitur, quia cū frangitur, & digitis
contingatur statim fætidissimum sentitur,
Macer.

Sunt aloes species gemine quę subrubet æquē
Intus sicut hepar cum frangitur, hac hepaticę
Dicitur, & magnas habet in medicamine vires,
Vilior est piceo quę frācta colore videtur,
Phlegmata mundificant stomachum caput articulosq;
Lenis per aluum humorem purgando nocuum,
Ictericos purgat, iccoris inuadit interiora.
Vulnus quodq; recens putredine purgat ab omni,
Illius iniectus puluis siccandq; sanat,
Præcipuē ventris debent, & testiculorum
Vlcera sanari, vel vulnera puluere tali,
Si soluantur aqua, inuadit apostema labiorum,
Et naris superpositum, nec non oculorum,
Linoremque fugat, si circa lumina factum,
Acri cum vino miscens oleoq; rosato.
Vnde dolens caput & frontem mireq; iuuabit,
Cum vino bene contritum cataplasmaque factum,
Confortat retinetq; pilos quoscunque cadentes,
Lingua, gingiua vitij quoque subuenit oris,
Si fricentur eo, eum vino melleque trito,
Hoc sumptum per se ventrem non soluit acutē,
Esse tamen stomacho putat Orisbasius aptum,
Cum ledunt illum soluentia cetera ventrem.
Illius geminas, cum mulsis sumere dragmas,
Idem præcepit, cholera sic phlegmag; purgat,
Vnaquaq; die post cenam sumere dixit,
Vtile tres eius pilulas binasque virentis,
Cum succo canlis formatas, vt faba crassa,
Aut cicer humores nocuos cum stercore purgat,
Non corrumpendo stomachum nec vim faciendo,
Purgatus puluis fuerit si sepius ists,
Si vero duram vis soluere largius aluum,
Partibus est geminis pars admiscenda terendo,
Vna diagridis, sic apta solutio fiet.

De Anabula.

C A P. CXVI.

Platarius. Anabula, sicut dictum est supra, spe-
cies est titimalli. Habetque virtutem dissoluendi,
attrahendi, purgat principaliter phlegma, secundario
cholera: lac eius colligi debet in medio veris, &
in principio æstatis, hoc modo, frangantur eius sum-
mitates, & in vase vitreo recipiantur guttę lactis inde
excentes, & hoc cautē fieri debet, ne manus colligē-
tis a lacte tangatur, quoniam exurere, & excoctare.

Quod

Quod si totte manus ab ipso tīgatur, locus ille solatri vel alterius herbe frigidæ succo fricetur. Per annos multos in efficacia multa seruatur, per se autem dari non debet, quia nimis vehementer operaretur. Acutur tamen inde pillulæ aureæ, pillulæ de quinque generibus mirabolanorum absq; omni medicina, acutur etiam inde medicina, ut benedicta trifera, saracénica, & huiusmodi sine appositione alterius laxatiuæ, multi namq; medici hoc acumine neglectis aliis omnibus videntur, tum quia facilius laxat, tum quia facilius habetur. Sed tamen antequam alia medicina ex eo acutur, hoc modo præparetur, ut eius malicia reprimatur. Cum gummi arabico, vel dragaganto in oui testa decoquatur, ut aliquantulum bulliat super prunas. Et in medicina quantitate quatuor dragmarum ponatur. Si quis etiam abhorruerit medicinam accipere, fiat puls ex aqua & farina hoc acumine addito in quantitate prædicta, deturque pro medicina, sic enim competenter accipere potest.

De Camphora.

CAP. CXVII.

IDEM. Cāphora est in tertio gradu frigida, & sicca: dicunt quidam sed falso gummi esse, cum sit succus herbe cuiusdam, teste Dioscoride, multisque aliis herbaque ipsa dicitur camphorata, de qua videlicet dictum est supra. Camphora eligenda est, alba & lucida, nam turbulenta non est adeo bona. Ex admixtione autem vernicis sophisticatur, dum inter ipsius cāphoræ frustula ponitur. Est enim vernix in substantia similis camphoræ, & ex admixtione similis est in odore. Discernitur autem quia vernix solidam habet substantiam, & difficile frangitur, camphora vero cito, & si tractetur in manibus, de facili pulverizatur. Cāphora nisi artificiose seruetur, de facili perditur, Est enim aromatica, & omne aromaticum est fumosum, ideoque in fumositatem soluitur. Seruari autem potest in vase marmoreo, & melius in alabaistro, seruaturque in efficacia multa, in pillulo, vel lini semine, vel milio per annos quadraginta. Contra calefactionem hepatis puluis eius cum solatri succo conficitur, in quo plagellæ intinctæ sæpius hepatis superponuntur. Contra fluxum sanguinis ex naribus fiunt magdaliones ex puluere ipsius, & ex puluere seminis vrticæ, vti atque confecti cum succo sanguinariæ, & imponuntur naribus: si vero fiat fluxus ex ebullitione sanguinis, vel ex hepate, puluis eius cāphoræ cum aqua frigida conficiatur, & plagellæ infusæ fronti, & temporibus, & gulæ, & hepatis superponantur: contra maculam oculi conficitur puluis eius cum aqua rosarum, addito fœniculi succo, & in vase ponitur æneo contra faciei pannum, & ad faciem clarificandam conficitur quoque cum aqua rosarum, addito melle albo atq; mundissimo, contra libidinem odoretur camphora per nares. Nimia enim actione frigiditatis spiritus inspissat, corpus in frigidat & libidine stringit. unde camphora per nares castrat odore maris. Nota quod satis competenter ponitur in syrups, contra acutas ægitudines. In phrenesi competenter prouocat steruationes si puluis eius distemperetur, cum oleo rosarum, & penna intincta per nares intingatur, & in aliis febribus acutis, quia non augmentat calorem nec naturam.

De Diagridio.

CAP. CXVIII.

Platearius. Diagridium est in tertio gradu calidum, & siccum. Est autem succus herbe cuiusdam nascentis in partibus transmarinis, quæ species est titimali in canicularibus diebus summitates huius herbe rapiuntur: inde lac effluens in paruis vasis colligitur, quod soli exponitur, ac desiccatur, & in substantiam diagridij transmutatur. Quidam per decoctionem id

A faciunt. Et quâdoque dum fit, ex admixtione alterius titimali sophisticatur, & tunc vehementius operatur. Quod vero bonum est, suauius est. Præterea fit, ut quâdoque ex admixtione pulueris subtilis colophonie sophisticatur, & quâdoque frustula colophonie inter diagridium pro diagridio venduntur. Est autem illud eligendum, quod est album, vel nigrum, vel subnigrum in colore, in substantia per totum clarum. Quod etiam sit frangibile: licet enim colophonia facile frangitur, non tamen adeo facile sicut diagridium. Quod etiam subamarum habet saporem, & non multum abominabilem. Quod enim abominabilem habet, sophisticatum est ex alterius lactis admixtione. Quod autem insipidum aut nullum saporem habet, sophisticatum est ex admixtione colophonie. Quod vero quandam partem claram, & quandam obscuram habet, abiiciendum est. Illud autem eligendum est quod spiritus humectans continuo in album colorem conuertitur, ad naturam enim suam redit. Crassum etiam eligendum est, & in medicinis ponendum: Puluis eius ex admixtione pulueris colophonie facile sophisticari potest, & non tam diu quam crassum seruari valet. Crassum enim per decem annos, vel nouem annos potest seruari. In medicinis ponitur acutendis, quoniam in pauca quantitate potest sufficienter acueri, & quia non educit multum violenter, & quia non multam abominationem habet. Nunquam per se datur, sed eius violentia prius reprimi-

Iterum de eodem.

CAP. CXIX.

AUster. Diagridium idem est, quod scamonea, de qua videlicet sub hoc nomine dicitur & infra. Ex libris de medicinis dissolutis. Diagridium, ut scamonea succus est herbe, quæ dicitur titimallus babilonicus, & est calidæ, & siccæ complexionis in fine tertij gradus: colligitur, & desiccatur, & in pastellis ad nos defertur, purgat principaliter cholera rubeam per simile, & secundario phlegma per contrarium, habetque naturam excoctandi, ac stomachi villis adherendi, & ad dysenteriam inducendi. Ideoque opus est in arte repressius, quod fit ita, in pomo, vel coctano, vel saltem in pasta, & melius ordeï inuoluitur, & donec bene cocta sit, decoquatur, & tunc in pondere vnius drach. choletico, vel duarum, aut trium, phlegmatico, vel melancholico tribuatur, granumque massicis, quasi medium scamoneæ, tritum, vtrique in oleo violaceo, vel rosaceo, fricentur: ac medicina acutatur. Non autem debet dari alicui hepar calefactum habenti. Dioscorides. Diagridij virtus talis est: Si fuerint cum melle dragmarum duarum cholera, ac phlegma deponit. Solutioni ventris oboli duo sufficiunt: ita ut leniter purget. Maxime vero cum aliquibus dandum est, quæ stomachum restituant. Sed si fortem humorem, id est cholera nigrâ deponere volueris obolos eius duos, vel tres, ellebori nigri duos, aloes dragmam vnam dabis, ac supradicta purgabis, cui & salem admisce. Constant. ubi supra. Diagridium est in tertio gradu calidum, & siccum propriè cholera rubeam purgat: per contrarium phlegma. Stomacho tamen, & hepatis nocet, appetitum amputat: propter hoc antiqui iusserunt, anisum, & daucum, & apium cum eo, & amigdaleon, misceri, terique vel cum cytoniis coqui. Hæc subtilissime debent teri, ne villi auellantur stomachi, & lyenteriam generent. Tritum & cum aceto temperatum, morpheam, & scabiem acutam aufert, tamen si assuefiat est malum.

Diagridium melius.

Sophisticatur.

Nota.

Scamonea.

Virtus.

Nota.

Temperamentum.

De Elasterio.

CAP. CXX.

Elasterium quid.

Virtus purgativa.

Elasterium seu succus utilis quis.

Probatio elasterij.

Nota pro purgatis elasterio.

PLATEARIUS. Elasterium est succus cucumeris agrestis. In canicularibus enim diebus fructus eius colliguntur, & conteruntur; succus expressus soli exponitur, & siccat. Calidum est, & siccum in quarto gradu, & est laxativum. Virtutem habet purgandi principaliter phlegma, secundario melancholiam, usus eius est contra arthriticam, podagram, cheiragram, aliamque passionem, apostemata calida, & contra vermes aurium, contra dolorem stomachi ex frigida causa, & contra lentiginis faciei. *Dioscorides.* Elasterium est agrestis cucumeris succus, non foliorum, vel radices eius, sed fructus. Qui collectus antequam in plenam maturitatem veniat, inseciditur, & succus in vase fictili recipitur: ac supprimitur, ut non solum humor, sed quicquid carnosum est, exprimatur: deinde siccat: ac limpidatur, & quod quasi faculentum residet leuigatur, & in pastillos redigitur. Ille vero succus utilis est: qui est albus, lenis, humectans, & in gustu amarissimus, citoque ignescit lucerna appositus, viridis autem & asper: & quasi colore anrosus, & gravis, est immixtus. Elasterium duorum aunorum ad ventris purgationem utile. Idemque succus bene factus decem annis durare potest. Quidam ita probandum dicunt elasterium, ut lucernæ admotum, & incensum, si scintille ad superiora, & inferiora exiliant, pariter & vomitum, & ventrem purgabilem ostendit. Si vero in alteram partem exilierint magis, quam in aliam, maiores fore virtutes in eadem. Obolo vno datum perfectæ quidem virtutis homines: oboli vero dimidiū purgat infantes. Nam si plus acceperint necem infert, sic necessitatibus infantium disciplina datur: chole-ram, & phlegma ventris deponit, urinam prouocat, dyspnoicis subuenit, maximè sale addito, & post calida bibita. Solutum in aqua & cum penna sub lingua traiectione, facit vomitum. Quem si fortius volueris facere, adde illi oleum irinū, & loco prædicto traice.

Sane qui purgatur eius virtute, non admittendi sunt dormire: at si prouocato vomitu nimie vomuerint, aqua frigida compescendi sunt, & polenta, & pusca, & malis macianis, & omnibus quæ stringere possunt, lacti mixtum & naribus immixtum: idcirco est singulare præsidium. Mitigat dolorem capitis antiquū: & lyncitici inunctum maximum præstat effectum, maxime oleo addito: aut melle, aut felle taurino. Nam sic virtus eius augetur. *Plinius lib. 20.* Elasterium tempestivum est autumnus, nec vllum ex medicamentis longiore durat æuo. Incipit à trimatu: si quis vii recetore velit pastillos in fictili nouo; igne lento in aceto dormet, eo melius quo vetustius erit. Quod 200. annis seruatū esse, auctor est Theophrastus. Et vsque ad quinquagesimum lucernarū lumina exstinguit, & hoc veri experimentum est, si admotum priusquam exstinguat, scintillare sursum, ac deorsum cogat. Melius est pallidum, ac leue herbaceo, & scabro, ac leuiter amarum.

De Fœniculi succo.

CAP. CXXI.

Vfus succi fœniculi.

Dioscori. Fœniculi foliorum & virgarum succus in sole siccatus, miscetur confectionibus oculorum. & caliginis detergit eorū. In Hibernia succus hic pro lachrymo venditur, omnibus enim oculorum causis opitulatur. Radicis vero succus idoneus est ad multa, maximè tamē ad oculorū vitia. Leniter enim calefacit atque mollit. Traditū est in libr. antiquorum serpentē annuam senectutem fœniculi gustatione deponere, oculorumque caliginis succum eius exprimere. Vnde intelligi datum est, easdem virtutes etiam humanis corporibus viles esse, & certa postmodū experimēta docuerint sic esse. Succus ergo ipsius vetustissimam licet caliginem discutit, cum attico melle mixtus. Idē

A quoque succus infunditur auribus purulentis, ac vermiculos in eisdem nascentes interficit.

De Galbano.

CAP. CXXII.

Optimum Galbanum.

Virtus.

Temperamentum.

Vfus.

A *Vetor.* Galbanū est succus fetulæ, sicut dicit *Iscidorus*, de qua. *Iscidoro* suo loco dictum est inter herbas superius. *Dioscorides.* Galbanum est lachrymum herbe similis fetulæ, quæ in Nichomedia nascitur, & in Syria. Cuius optimum est, mundissimum, & hammoniaco acthuri simile in colore, grana habens ut faba limpida, & quod est sine ligno, & non est graue: adulteratur autem resina, & faba diuisa, & gurra hammoniæ, virtus est ei ignea, & diaphoretica, aceto & nitro mixtum, lentiginis tollit. Ut granum fabæ glutinū tussis medetur, & astmaticis opitulatur. De alto cadentium conuulsationibus subuenit, cū vino, & myrrha bibitum, venenis occurrat. Infantes in vtero mortuos acceptum excludit. Impositum quoque, dolorem lateris mitigat, tortiones spargit. Epilepticis vtiliter adhibetur. Acceptum etiam iter urina præstuit. *Platearius.* Galbanum est calidum in tertio gradu: humidum in primo. Liquor est, qui in æstate à frutice erumpit, & circa fruticem condensatur. Quidam etiam corticem findunt, ut magis effluat. Sophisticatur autem ex immixtione minorū lignorum. Alij vero miscent puluerem colophoniz, & fabas fractas. Eligendum est autem quod album est, & purius: habetque virtutem attrahendi, dissoluendi, consumendi, & leniendi, maturandi, relaxandi. Contra asma frigidum datur cum aqua ordeï, cōtra lethargiam super carbones ponitur, & patiens fumum recipit. Ad apostema rūpendum, & maturandum superponitur. Ad dentium dolorem fit ex eo casula, & denti superponitur. Ad lumbricos occidendos, datur pillulæ ex eo melle inunctæ, valet & in emplastro contra splenis duriciem. *Constantinus.* ubi super Galbanum est calidum in tertio gradu, siccum in secundo. Cataplasmatum cum raphano & aceto sordiciem pustularum mundificat, tussimque & anhelitum tollit. Eius etiā suffumigatio reptilia fugat. Epithema superpositum, reptilium morsibus repugnat. Super dentes dolentes & rosulam habentes positum eos curat. Si vero cum forti vino prægnanti detur, mortuum celesiter expellit, & laboriosis etiam spasmodicis subuenit.

Iterum de eodem.

CAP. CXXIII.

A *Vicen.* Galbanum duas habet species, vnum est spinosum, leuis ponderis, vehementioris albedinis. Alius vero spissius, & grauius. Et ex utroque melius est illud, quod est spissius. Est autē calidum in secundo, exiccativum in tertio. Virtus eius est lenitiua, resolutiua, carminatiua ventositarum. Est autem ex eis, quæ carnem corrumpunt, & in ipso sunt calefactio, & inflammatio, & attractio, & resolutio, lentiginis eradicator. Confert apostematibus, & scrofulis, & lasitudinibus, & spasmo lacertorum, & dolori molaris, ac denti corroso subito, doloribus quoque frigidis in aure, & asmatis & tussis antiqua. Confert etiam schotomia, & epilepsia, nā epyletticus ipsum odorans, reuiuiscit, prouocat menstrua fortiter, & vrina difficultatem remouet. Est autem theriaca venenis, cum vino bibitum: & fumus eius fugat vermes venenosos: nec approximant illi qui ex eo linitus est. *Plin. li. 12.* Dat Syria in amano monte galbanum, resinæ modo quod maximè laudant cartilaginofum, & purum ad similitudinem hammoniæ, minimeque lignosum, adulteratur autem faba aut sagapeno. Syncerum si vratur, fugat nidore serpentes. *Idem in li. 23.* Galbanum neque humidum neque aridū probatur, per se bibitur ad tussim veterem, suspensum, rupta, conuulsa. Imponitur ischiaticis, lateris doloribus, pannis, furunculis, corporis ab ossibus recedentis, strumis articularum nodis, dentiumque doloribus illinitur, & cum melle

melle capitis vlcibus purulentis infundit auribus cū rofaceo, aut nardo odore comicialibus subuenit, & vulgū in strangulatu, & stomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appositum, vel suffitu. Item ramis hellebori circumlitum atque subiectum. Serpentes eiusdem cum vitur nidore fugantur. Fugiant & galbano per vnctos. Medetur & a scorpione percussis. bibitur, & in difficili partu fabæ magnitudine in cyatho vini, vuluasque conuersas corrigit. In myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Aduersatur & venenis, maxime toxicis, cum myrrha, & vino Serpentes oleo, & spondilio mixto tactu necat, vrinę nocere existimatur.

De Glaucio.

CAP. CXXIII.

Dioscorides. Glaucium est succus herbæ eiusdem nominis habentis folia papaueris. hæc siquidem folia calido cinere cooperiuntur, & sic succum remittunt. Alij vero herbas ipsas in ollam, & in furnum feruentem mittunt, & circa circumlinunt, & sic inde, scilicet agente calore succum eliciunt, Est autem glaucium intus crocari coloris, & gustu amarum, odorifque grauis, vires habet stipticas, & ex parte frigidas, vnde ex aqua resolutum, & inunctum primos impetus restringit lippitudinis, miscetur etiam ocularibus medicinis.

De Lase.

CAP. CXXV.

Idem. Lase vel laser lachrymum herbæ, quæ appellatur silphion, & hæc in multis locis crescit in similitudinem ferule, habens folia circa se maiora quam apium, & semen simile. Est autem optimum laser cyrenacum, subrum, ac perlucidum, intus exalbidum, odore viscidum, quod humore cito resoluitur, & in gustu statim humorem prouocat, vires habet acerrimas. Ideoque cum magnis vexationibus, & calefacit, & relaxat. Adulteratur autem dum viridis est cum sagapino, vel farina fabæ, quod facili inuenitur gustu, odore, visu, solutione: hic succus est necessarius in medicinæ vltibus, virtus est illi viscida, & stomachum inflat, vino additus a lippitias emendat. Idque melius agit si piper & acetum acceperit. Suffusiones in initio detergit. Addito melle caligines oculorum limpidat. Pertusorum dentium dolorem mitigat. Cum thure mixtus & ore retentus, morsum rabidi canis curat. Et venenis acceptus & cancri moribus opem præstat. Nitro & ruta ac melli additus, singulare præsidium est carbunculis. Duricias quoque vulnerum soluit, clauos tollit aceto mixtus, zernas tollit, & polypum, carnesque crescentes in naribus. Aspredines faucium & voces limpidat, maxime cum aqua & melle, propendentem vnam suspendit. Gargarismo cum mulla frequenter sumptus, colorem limpidum facit, & in ouo forbili tussientibus proficit, pleureticis & hydropicis cum caricis siccis auxiliatur. Cum pipere ac ruta bibitus, addito vino, topicos rigores excludit. Cere additus ranicis ac splenicis medetur glutitis. Sanguifugas bibitas aceto excludit, Lac coagulatum stomacho soluit. Aspredinem arteriarum per catharrum longi temporis, vel vocē amputatam curat. Epilepticis cum pulsa bibitus, medicatur. Cum myrrha & pipere bibitus imperat menstruis, ventrem mollit. Cum lixiua bibitus opitulatur de alto cadentibus, amigdalibus amaris, & ruta mixtus, in omnibus causis necessarie comeditur. Cum ficu & hyssopo decoctus, & oris collutioni adhibitus, medetur exesis dentibus.

Plinius lib. 22. Laser e silphio profluens inter eximia naturæ dona numeratur; pluribusque compositionibus inseritur, per se autem algores excalefacit. Potu extenuat vitia neruorum. Fæminis in vino datur, & lanis mollioribus ad ciendos menses admoventur. Cere mix-

Arum, extrahit pedum clauos, ferro circumscissificatos. Vrinam ciet cicoris magnitudine dilutum: Item hyeme æstate fertur vtilius & aquam bibentibus, cauendum ne qua sit exulceratio intus, ab egritudine recreationi efficax est in cibo. Tempestiue enim datum cauterium obtinet. Assuetis etiam vtilius quam expertibus, venena telorum ac serpentium extinguit potu. Ex aqua vulneribus scilicet circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlcibus vero non maturescentibus cum farina ordeacea vel fico sicca. Carbunculis valet cum melle, vel ruta, vel per se visco superlitum vt hereat, sic & ad canis morsum. Excrecentibus circa semen cum gramine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto ante subactas carnes replet cum vino & croco, aut pipere, aut murum fimo, & aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctum imponitur sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipue vtilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies, in tussi vna fellis veteris suffusione, hydropicis raucitibus, confestim enim purgat fauces, vocem quoque reddit, podagras spongia dilutum postea lenit. Pleureticis in sorbitione vinum poturis datur, In angina gargarizatur. Præcordiorum vitiis syntheticis & comicialibus in vino datur. In aqua mulla linguæ paralyti, lumborumque doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod auctores suadent caueris dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se eadem præcipitavit ex alto. Anhelatoribus & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur, atque aceto his qui coagulum lactis forbuerint. Coxendicibus lumborumque doloribus cum decocto melle illinitur, quippe tauros inflamat naribus illitis. Serpentes auidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum attico melle licet præcipiant. Quas habeat vtilitates admixtum alijs immensum est referre, & nos simplicia tractamus, quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam sæpe fallacem. Nulli satis custodia in mixturis concordia naturæ ac repugnantia.

De Licio.

CAP. CXXVI.

DPlacitum. Liciu est calidum in primo, siccum in secundo. Dicunt quidam quod gummi est, sed falsum est. Est autem succus herbæ sic appellatæ. In principio siquidem æstatis colligitur ac teritur, & succus expressus soli exponitur ac desiccatur, & in substantiam licij transmutatur. Est autem eligendum illud, quod est durum habens quandam glutinositatem, & interius lucidum. Quod autem molle & obscurum est, abijciendum est: per annos 5. seruari potest, appellatur & oculus licij, vel oculus lucidus, quia lucidos reddit oculos, valetque pulvis eius contra oculi maculam, & contra lippitudinem coagulata ex phlegmate congelato, exterius factam. Item contra linguæ scissuram & labiorum oris vlcationem. Ex licio quoque valet in acuta febre superpositorium ac stercora desiccata, dissoluit multum. Contra tumorem gingiuarum, frequens lotio & frictio circa gingiuas ex aceto fit in quo resolutum est liciu.

Auicenna. Liciu fortius est Indum in colore capillorum & in confortatione eorum. Illud autem de mæcha fortius est in apostematibus. In caliditate & frigiditate liciu est temperatum, & in secundo gradu siccum. Adulteratur autem, & falsificatur etiam, quod probos etiam latet medicos. Et illud cum succo azeresco. In aqua enim coquitur, donec coaguletur, & virtus eius est propinqua substantiæ subtili igneæ, & terreæ frigide. Illud autem, quod de mæcha est, res artificialis est. In Indo est resolutio & stipticitas parua, & confert omni fluxui sanguinis, & eius resolutio est plurima stipticitate illius, & est in secundo in resolutione. Etiamque stipticitas minor est eius exiccatione: virtus subtilis

Liciu opti-
mum.Oculus luci-
dus.

Licum qui
bus confert.

est in ipso, & omne licium confert panaricio. Rubificat capillos & confortat eos, proprièque Indum, & sanat pannum, formicæ confert, & apostematibus fluxis, & vlcetibus fraudulentis, membraque constringit. Indum confert fluxui saniei ab aure, & palatum ab alcola curat, vlcetæque gingivæ, & eius ægritudines sanat. Ophthalmiæ confert, corneam abstergit, sanatque scabiem oculi. Indum bibitum ad sputum sanguinis & ad tussim, & similiter prohibet ictericiam nigram & splenem bibitum vel illinitum. Confert etiam stomatichofluxui, & vlcetibus ani. Bibitur quoque vel supponitur antrique solutioni, vel illi, quæ est ex debilitate stomachi, ac dysenteria. Menstrua provocat, eiusque fructus recens soluendo aquosum phlegma educit. Confert etiam ani vlcetibus & hæmorrhoidibus, fructus eius confert perniciosus. Et Indum in potu datur ad morsum canis.

De Meconio.

C A P. CXXVII.

Melius Meconium.

Iudicium falsificationis Meconij.

Virtus.

Nota.

Confectio lachrymi.

Dioscorides. Meconij duo sunt genera scilicet vnum hortium, & alterum agreste, sicut dictum est supra. Succus eorum melior est qui grauior & in gustu amarus, ac citius resoluens in modum lactis. Et qui est sine aspredine, lenis, & aquosus, & qui in sole positus spargit se. Et si quidem in lucerna positis incendatur, bonum facit odorem lactis similem, adulteratur autem glaucio mixto, vel gummi, vel lactuæ succo. Dignoscitur autem hoc modo. Si glaucium habuerit, quando soluitur, colorem croceum ostendit. Lactuæ vero succus ex odore intelligitur: gummi autem tactu digitorum, & quod odorem perdidit, & limpidius efficitur. Multi auaritia capti, axungia mixta lacum massant, quamdiu rufus appareat, & mollis inueniatur, virtus est illi cathartica, dolorem autem ium mitigat, caligines oculorum detergit. Andreas perhibet tantam illi esse virtutem, ut si purum collyrijs miscetur, lumbibus auferre possit cecitatem. Mochides vero virtutem eius ponit in odore, in quo cathartica virtutem habet præcipuè. Multi quidam herba ipsius cap tella & folia tundunt & exprimunt, liquant ac resunt, & trociscos faciunt, hos dicunt miconium, & habent secundam efficaciam post eius lachrymam. Qui videlicet lachrymus ita colligitur. Cum Sol clarescere coeperit aura remota, capita ipsa leniter à summitate sunt scindenda, ita ut ipsa scissura intrinsecus non accedat, sed corium ipsum tantummodo tractum remoueat. Succos autem digito detergente excipitur, & in conchula, vel calice digito ipso traiecitur, ita ut renuitate vasis bene extergatur. Deindeque in mortario teritur, & inde trocisci ad vsus medicinales efficiuntur.

De oleo rosato, & violaceo, & lilino.

C A P. CXXVIII.

Oleum rosatum ad quid confert.

Confectio olei roses.

Auctor. Oleum quoque multiplex ex diuersis herbarum, florumque generibus colligitur, aut conficitur, varijs vsibus medicinae necessarium, ut est oleum rosatum, violaceum, mandragoraceum, rutaceum, lilinum, nardinum, narciscinum, raphaninum, anetinum, catholicum, & similia.

Anicenna. Oleum rosatum valde vtile est inflammationi cerebri, & augmentat eius virtutes & intellectum, valet etiam in principio aperitionis apostematum. Est autem decliue ad æqualitatem & ob hoc dicit Galenus, quod ipsum calidum facit corpus vehementius frigiditatis, & infigidat calidum. Secundum me autem corpora calida, quæ ipsum temperat, plura sunt, frigidaque calefacit. Idem quandoque soluit, quando scilicet inuenit materiam, quæ indiget lubricatione. Quandoque vero solutionem retinet cholericam.

Palladius lib. 6. Ad oleum roseum conficiendum in

A libras olei singulas vncias rosæ addes, & septē diebus in Sole, ac Luna suspende. **Platæar.** Oleum rosaceum fit hoc modo. Quidam rosas in oleo communi decoquant, colant, ac seruant. Quidam vero vitreum, rosas, & oleo implentes in caldario aqua pleno imponunt, ac bullire faciunt. Alij rosas virides in oleo terunt, & in vase vitreo per quinquaginta dies soli exponunt: hoc oleum bonum est, quo inungitur hepar contra sui calefactionem. Contra dolorem quoque capitis ex calore facto inunguntur tempora, & frons, & contra diaphoresim. **Constantinus ubi supra.** Oleum rosatum bibitum, ventrem humectat, & calorem stomachi refrigerat. Calidum in nares distillatum, calida sanat apostemata, cum aqua rosacea mixtum, dysentericis subuenit. Vniuersaliter etiam valet contra omnia vulnera calida, siue sint extrinsecus siue intrinsecus. **Idem.** Oleum violaceum calorem mitigat, ac feruorem torius corporis maximè capitis, de quo sternutatione prouocata, somnus prouocabitur.

Dioscorides. Oleum rosaceum virtutem habet stipticam & proijciendo lumbricos excludit, infantum capite illinito renibus & umbilico.

Platæarius. Oleum violaceum ut conficiatur, violæ in oleo decoquantur, atque colantur, vel decoctio fiat in duplici vase, vel melius decoquantur & colentur & colaturæ recentes addantur, sicque per 15. dies ad solem dimittantur, & colentur. Si secundo, vel tertio sic factum fuerit, optimum erit: virtutem habet leniendi, & humectandi, refrigerandi que atque laxandi. Exterius inunctum, valet contra hepatis calefactionem. Inunctum vero supra tempora, & frontem, valet contra dolorem ex calore. **Palladius lib. 5.** In mense Aprili oleum violaceum conficiendum, tot vncias violæ quot libras olei mitte, & diebus sexaginta sub diuo pone. **Anicenna.** Oleum de lilio calidum est & siccum in tertio, lenitium est & confortat membra & infigidat ea, prohibetque materias aduenientes, duritiæ antiquam resoluit. Confert lassitudini, & ei quem frigus læsit, partum efficit facilem, & dolores matricis sedat bibitum. **Palladius lib. 6.** In mense Maio ad oleum lilaceum conficiendum per libras olei singulas dena lilia curabis infundere, & vas vitreum 10. diebus sub diuo locare.

Auctor. De hoc etiam oleo dicit Plinius, quod vtilissimum est renibus, & euocandis sudoribus.

De ceteris oleis herbaceis.

C A P. CXXIX.

Platæarius. Oleum quoque mandragoraceum sic conficitur. Poma mandragoræ trita cum oleo communi diu macerantur, postea fit aliquantula decoctione & colatur. Oleum hoc, ut dicitur, valet ad somnum prouocandum, & dolorem capitis ex calidis humoribus si frons & tempora inungantur. Contra calida apostemata fit ex eo inunctio in principio, repercutit enim materiam. Contra fluxum ventris ex impetu cholerae, venter ac tota spina cum eodem inungitur, & cum aliquo leui clistere modicum iniicitur. **Anicenna.** Oleum rutaceum resolutiuum est, sicut laurinum, sed eo calidius, ambo sunt sedatiua dolorum antiquorum, & solutiua ventosorum. Oleum de narcisso confert neruis, confert etiam soda humidæ, & melancholicæ. Resoluit apostemata dura & frigida in velamine, quando comprimendo inungitur super pectus. Item aperit coarctationem oris matricis, & confert doloribus eius. Oleum de vitrica calidum est in gradu primo & humidum in secundo, ventrem soluit. Oleum anetinum lassitudini confert, & ei quem frigus læsit, confert etiam febrium rigori.

Diosc. Oleum anetinum virtutis est anatomace, matricis malæticum est, & periodicis febribus vtile, laborem itineris tollit, dolores articulorum compescit, dolorem capitis sine dubio amputat. Oleum raphacinum aspredinem de facie tollit, hoc maximè

Oleum ca-

tholicum.

Oleum iri-

num.

Confusio

tum.

Nota de oleo

medico.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

Opij virtus.

in usu habent Aegyptij cibus admiscentes, pediculosis enim prodest. *Oleum catholicum* dicitur, quod fit ex herba catholica, idest alippiade, valde bonum est ad arthreticos & omnes dolores. *Oleum irinum* calidum est ac leprenticum. Ideoque tumores reprimat, & humores pingues subtiliando consumit, ad catarrhum facit naribus illinitum, ad tinnitum aurium cum aceto & ruta & amigdalas, synanticis etiam opitulatur gargarismo adhibuit, putredines aufert narium, ventrem mollic in mensura cyathi acceptum. Torsiones viscerum clystere adhibuit placat, tumores stericos & effocationes sedat, haemorrhoidas veteres aperit inunctum siue iniectum. *Platearius*. Oleum quoque fit de spica nardi quod optimum est contra epilepsiam, paralytim arthreticam & podagram, per os sumptum vel inunctum. Ad hoc conficiendum quidam pulverem eius in oleum per viginti dies dimittant, postea bene bulliant ac bene colant & servant. Saraceni vero aliter de spica viridi oleum conficiunt, & hoc preciosissimum esse dicunt. *Solinus*. In regione pontica apparet herba qua conficitur oleum, quod vocatur medicum, hoc autem ad incendium excitatum si obruere aqua gestias ardet magis, nec alio sopitur, quam lactu pulveris.

De Opio.

C A P. CXXX.

P*latearius*. Opium est succus albi papaveris frigidus in quarto gradu, & siccus in primo. In aestate tempore maturitatis operantur in capite albi papaveris, & in folijs quasdam incisiones cum scalpello & lac emanans circa caput conuiscatur, & cultello abraditur, manibusque conteritur & opium dicitur. In medicinis ponitur ad reprimendum virtutem specierum acutarum, virtutem habet constringendi & mortificandi, valet in emplastris ad somnum prouocandum, & contra calida apostemata, contra dolores acutos, opium thebaicum ceteris praefertur.

Dioscorides. Opium est succus herbae & lac papaveris, quod colligitur sic. Capitella scalpello acuto inciduntur, ita tamen ut non intrinsecus laedantur, & sic lac, quod manat digito tergitur, & in conchulis reponitur, & siccat, optimum est opium odore gratissimum, colore subrufum, gustu amarissimum, & quod humore cito resoluitur. Candidum accensum & aliquantulum flammam emittit, & rursus extinguitur proprium odorem referuat, adulteratur lentis & lupinorum farina & gummi nigro, & lactuca erraticae succo. Sed intelligitur eo quod non coeant omnia in sinceritate illius. Potest autem opium sincerum lachrymas restringere collyrijs admixtum, & circumlinitum refrigerare, & aurium dolorem & totius corporis, illa videlicet ratione qua somnum facere potest.

Constantinus ubi supra. Opium frigidum est in quarto gradu, siccum in secundo, de quo sumptum in modum vnius oboli stupefacit sensum ne possit sentire dolorem, prouocat & somnum, valet etiam tussientibus & dissolutionem habentibus. Superpositum, temperatum somnum prouocat. Multa quantitate accepta ex eo, lumen naturalis coloris extinguitur: cum oleo rosato temperatum temporibus & frontibus inunctum cholericum capitis dolorem amputat, aceto temperatum & erisipilis cataplasmatum dolorem tollit. Mandragora eodem modo facit.

Adhuc de eodem.

C A P. CXXXI.

A*vicenna*. Opium est succus papaveris nigri, Aegyptij ipsum seminant. Et quandoque fit etiam ex semine agrestis lactuca, & est stupefactiuum, debile, subtile, quod de illo melius est. grauius est, acuti odoris, frangibile, facile in aqua resolubile. In sole resoluitur, & non extinguit candelam cum ex eo inflam-

A matur. Citrinum tingens aquam, asperum, debilis est odoris, clari coloris. Tale falsificatum est cum memithe, & quandoque cum lacte sylvestris lactuca, adulteratur quoque cum gummi, & est splendidum & clarum valde. In quarto frigidum & siccum narcoticum, omnisque doloris sedatiuum, siue bibitum, siue linitum. Eiusque potio debet esse quantitas lenticulae magnae. Confert apostematibus praecipue calidis, & in ipso est vlcerum exiccatio. Podagra quoque ex eo cum oui vitello assato permixto linitur: & dolor sedatur: proprièque cum lacte. Dormire facit si supponatur, & sedat antiquam sorda. Est autem ex eis quae destrunt intellectum, & sensum: dolores sedat ophthalmiae: & eius apostemata cum mulieris lacte. Sedat tussim continuam retinet solutionem. Confert dysenteriae & vlceribus intestinorum. Interficet autem congelando virtutes, & extinguendo calorem innatum, eiusque theriaca est castoreum. Eius loco ponitur seminis iusquiami duplum vel etiam triplum.

Plinius lib. 20. Experimentum opij est primum in nidore. Accenditur enim difficiliter, & crebro extinguitur. Est sinceri experimentum, in aqua quasi nebula innatat, fictum in posca coit, sed maxime mirum est aestiuo sole deprehendi. Syncerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesides id optime seruari putat hyoscyami semine adiecto, alij vero in faba,

De Opopanace.

C A P. CXXXII.

I*sidorus*. Opopanax est succus panacis, croceus, pinguis, odore grauis, & amarissimus. *Diosco.* Opopanax est succus herbae per omnia similis ferulae, quae panax dicitur, asperisque locis & lapidosis nascitur. Sic autem succus ipse colligitur, medijs aestatibus terra quae circa radicem est cauatur, deinde folia eius in gyrum sternuntur, & sic ipsa radix & ferula in longum & in gyrum inciditur. Sicque quot in folia decurrit, siccat, & myrrhae odorem accipit. Est autem eligendus opopanax colorem croceum habens de foris, album de intus. Est gustu amarus, odore grauis, levis, pinguis, fragilis, seque citius separans. Niger autem mollis est inutilis, quoniam adulteratur ammoniaco & cera, quod probatur digitis cum aqua fricatis. Nam si fuerit integer, ut lac soluitur. Sin autem ut viscus fiet, virtus est ei calida & malactica. Vnde frigoris medetur periodicis, & conuulsionibus ac doloribus laterum, tussientibus ac torminibus maximum praestat effectum. Inflationes stericas & durities soluit, carbunculos impositus rumpit. stranguis ac vesicae scabiosae cum mulla vel vino bibitus proficit. Imperat menstruis, abortum facit, melli additus ischiaticis vinctu praedium est salutare. Vuae passae mixtus & cataplasmatum podagris medetur, dolores dentium impositus tollit, maxime si in ipso foramine dentis mittatur, dolorem capitis confectioni additus, mitigat pari pondere addita pice, morsum canis rabidi curat. Caliginem oculorum detergit. Antiqua vulnera ad sanitatem perducit. Ossibusque nudis impositus cum melle carnes restituit.

Platearius. Opopanacis est succus panacis, calidus & siccus in tertio gradu. Opos enim succus, panax est herba similis ferulae, in aestiuo tempore radix finditur terraque remota liquor emanat. Qui ex actione solis induratur & post cum cultello abraditur. Eligendum est, quod claram habet substantiam, & colorem habet subrosam, vix unquam corrumpuntur, virtutem habet dissoluendi, attrahendi, consumendi. Fumigium ex eo factum, valet contra lethargiam, valet & contra asma frigidum. Contra hydropisim ex phlegmate, contra frigora periodicarum febrium, contra cholicam passionem, contra lumbricos.

Vis medici-

nalis opij.

Iudicium

sophisticati

ex Plinio.

Opopanacis

collatio.

Probatio ad-

ulceratis.

Curatio eius

Opopanacis

etymon.

Vis eius.

De Scamonea.

C A P. CXXXIII.

Isidorus. Scamonea est herba succi plena, qui sub ca-
uata radice colligitur, sicut dictum est supra.

Auicenna. Scamonea succus est, cuius virtus vsque
ad annos triginta perdurat. Melior est illa quæ est va-
ria ad albedinem declinans, & cum aqua resoluitur,
facit ipsam sicut lac: calida est & sicca in tertio. In ipsa
est absterfio & resolutio. Mundificat morpheam &
pannum, & ponitur cum aceto super scabiem vlcera-
tam. Radix eius ponitur super antiquam soda cum
aceto & oleo rosato. Est autem ex eis quæ nocet cor-
di, nocet etiam stomacho & hepati valde. Eius mali-
tia frangitur cum assatione & semine apij. Et ipsa qui-
dem conturbatiua est, ac facit nauseam & sitim, & de-
struit appetitum. Solutione vero cholera fortiter
educit. Confert etiam puncturæ scorpionum bibita
& linita.

Dioscorides. Eligenda est scamonea, quæ lingua ta-
cta fiat alba. Multi vero titimalli succum admiscunt
ei, sed intelligitur ex eo, quod lingua exardescit. Ipsa
est diagridium, de quo scilicet dictum est paulo supra,
quod in India nascitur & in Syria, sed graue ac spissum,
quod ipsi adulterant miscendo titimallum.

Placarius. Scamonea principaliter purgat chole-
ram, secundario phlegma & melancholiam. Num-
quam medicina scamoneæ debet dari cum aqua frigi-
da, quoniam ea frigiditate potest scamonea stomachi
villis inuiscari. Potest autem per scamoneam fieri la-
xatiuus potus: & fructus laxatiuus. Cum enim clare-
tum, vel nectar conficitur, inter alias species scamonea
ponatur. Sic etiam si puluerizetur, & addito mastice
in pasta ponatur & coquatur, panis laxatiuus efficitur.
Scamonea in arbore infixæ non prope terram sit, sed
in medio ponatur, & pannis circumpositis cetera desu-
per ligetur. Sic humorositas arboris & nutrimentum
rendentis sursum, efficaciam scamoneæ fert ad ramos
secum, facitque fructum laxatiuum. Et licet scamonea,
siue diagridium principaliter cholera. secundario
phlegma purget, ac melancholiam, tamen cum
diuersis medicinis commixta, diuersos humores pur-
gat. posita namque cum electuario frigido, ac trisera

A saracenia, purgat principaliter cholera. cum bene-
dicta vero phlegma cum thede, ac diafona, melan-
cholia. Diutius autem seruatur posita cum electua-
rio cum melle facto: quia per duos annos, vel tres,
plusquam si ponatur cum electuario confecto cum
syropo.

De sinapi & sinapis succo.

C A P. CXXXIIII.

Dioscorides. Sinapis succus in quo omnis vis est
constituta, nervosis corporum vitijs auxilium
præstat, sensus acuit, aluum molit, urinam mouet,
calculos frangit, menstruis imperat, caput purgat.
Nunc palato gargarizatur, vt crassior pituita profluat;
nunc naribus admouetur vt sternutamentum cum
strictura moueatur, stomacho succurrit contra quere-
larum genera. Et utilis est cibus contra fungorum ve-
nena, suspitiosis phlegmate dissoluto, liberos aeris
hauriendi meatus præstat. Positus autem extrinsecus
cutem vi caustica exulcerat. Raroque medici veniunt
ad eius remedia, quoniam vitionem penè intolerabi-
lem suscitatur: nec vero in magnis ac vetustissimis causis
tam sæua sint subeuntia. Hoc siquidem tormenti ge-
nere & humor capitis auertitur, qui cæcitatem oculis
comminatur, quiq; stomacho ac pulmone instilla-
tus, iter lætale ad pthysim præstruit. Coxæ dolor per
vesicas digeritur, ac tumor splenis soluitur, iocinetum
indignatio relaxatur. Et hydropicis innatans humor
non reuersurus hautitur. Aiunt etiam letargicos exci-
tari, si pedes illorum valde fricentur trito sinapi. Nos
interim locuti sumus de succo qui exprimitur semine,
admixtis scilicet, vt vsus exegerit, nunc aqua, nunc
melle. Est etiam alius, qui colligitur estate, & hic cum
aruerit lacteam guttulam facit, vtilem quidem denti-
bus, si videlicet in dolore mandatur, elegans ex eo
velut antidotum fieri Plinius tradit. Nam semen sy-
napi eiusque radices in musto conteri præcipit, hoc-
que colatum putat dandum vitijs faucium, stomachi,
capitis, oculorum. Portionis modum statuit, quantum
manus plenè mensura concludit. Fit etiam ex sinapi
oleum semine effusum lumborum doloribus ac ner-
uis torpentibus necessarium.

Cum quibus
conferatur.

Sinapis succo
vis.

Antidotum

